

סיכום גמרא
רש"י ותוס'
גליון מוגדל
עד סוף אב

תמצית הש"ס

סיכומי גפ"ת קצרים וברורים ללומדי הדף היומי

מחולק חינם
לזיכוי הרבים

גליון 96 | במסגרת "ז" - נ"ב: | אב ה'תשפ"ב

גליון מוגדל עד נ"ב: בחודש הבא יודפס סיכום רק מדף נ"ג.

שמחת חתן וכלה

י"ז. כיצד מוקדין לפני הכלה - לבית שמאי משבחים אותה כמות שהיא לפי יופיה וחשיבותה, (ואם יש בה מום ישתק או שימצאו איה דבר נאה שיש בה. תוד"ה כלה), שאין לחכמים לתקן לומר דבר שקר דכתיב "מדבר שקר תרחק", ולבית הלל ישבחוה לגמרי (דאם ישבחוה בדבר מוסים יבינו שהשאר לגמרי), ויאמרו כלה נאה וחסודה שחוט של חסד משוך עליה, כמו שמי שלוקח מוקח צריכים לשבחו בעיניו, ומדבריהם - מב"ה למדו חכמים שלעולם תהא דעתו של אדם מעורבת עם הבריות לעשות לכל אחד כרצונו. ובמערכת היו שרים שכלה זו אינה צריכה לא כהל וכו' כדי להתיפות, (וכן שרו כשסמכו את רבי זירא, וכשסמכו את רבי אמי ורב אסי שרו שכאלו צריכים לסמוך, ולא סרמיסין הופכים טעמי ההלכות, או סרמיסין - סמורטיסין, וי"א לא חמיסין שאומרים חמישית הטעם, ולא טורמיסין - אנשים ריקנים. כשהיה רבי אבהו חוזר היו שפחות הקיסר שרות רבא - נשיא דעמיה, ומדברנא - מנהיג דאומתיה, בוצינא דנהורא - על שהיה קלסתר פניו מבחיק, בריך מתיין לשלום.

רב יהודה ברבי אילעאי היה נוטל בד של הדס ומרקד לפני הכלה ואומר כלה נאה וחסודה. ורב שמואל בר רב יצחק היה מרקד עם ג' בדי הדס, וכשמת זכה עבור זה לעמודא דנורא בצורת הדס (תוד"ה שיתיה) דבר שזוכים לו אחד או שניים בדור.

רב אחא היה מורכב את הכלה על כתפו, ואמר שהדבר מותר רק למי שהיא דומה עליו כקורה.

י"א שמונת להסתכל על כלה כל ז', כדי לחבבה על בעלה, ואין הלכה כר.

מעבירים את המת מלפני הכלה, ומעבירים שניהם מפני מלך ישראל, ואסור למלך למחול על כבודו (כדי שתהא אימתו על העם), אפילו למ"ד נשיא שמחל על כבודו כבודו מחול, ומ"מ אגריפס עבר מלפני כלה ושיבחוהו, מפני שעשה כך בפרשת דרכים, וחשבו שעושה כך מפני שהוא צריך ללכת לשם. (ואף שלא היה מלך גמור, היו נוהגים בו כבוד כמלך גמור. תוד"ה מלך. ואין לתרץ מצוה שאני כמו בקריאה בתורה מועד, דמצוה חשובה ממנו אבל הוא חשוב ממת. תוד"ה פרשת).

מבטלים ת"ת להכנסת כלה, ולהוצאת המת אפי' אינו מת מצוה. תוד"ה להוצאת. ודווקא שאין לו כל צרכו, שהם תריסר אלפי גברי ושיטא אלפי שיפורי שמכריזים שיבאו לכבודו, וי"א שהם כלולים בתריסר אלפי גברי, וי"א שישם ריבוא (כנותנת התורה) לזמן דקרי מקרא ותני משנה, ולזמן דמתני לתלמידים לית שיעורא, ולזמן דלא קרי ולא תני אין מבטלים ת"ת אם יש לו מתעסקים כדי קבורה, אבל מלאכה מבטלים. וכתבו התוס' (ד"ה מבטלים) שמה שאמרו ל"ע שטיפל במת מצוה שבכל פסיעה כאילו שפך דם נקי, אין הטעם משום ביטול תורה, שהרי מבטלים תורה להוצאת המת, אלא משום שמת מצוה קונה מקומו, אי נמי משום שישמש ת"ת, וגדול שימושה יותר מלימודה.

ניתן להשיג את גליונות סיכומי תמצית החודשיים על הדף היומי, משנה ברורה (לפי סדר הדף היומי בהלכה), ספרי מוסר (לפי סדר מבחני דרשו), חפץ חיים ואהבת חסד (לפי סדר הלימוד היומי), וכן את מבחני "לדעת" (דף היומי, משנה ברורה, חפץ חיים, ואהבת חסד), בנקודות ההפצה.

כמו כן ניתן לקבל במייל 7692282@gmail.com.

וכן ניתן לקבל בפקס בטלפון 0799-414144.

ניתן להשיג את גליונות סיכומי תמצית החודשיים על הדף היומי, משנה ברורה (לפי סדר הדף היומי בהלכה), ספרי מוסר (לפי סדר מבחני דרשו), חפץ חיים ואהבת חסד (לפי סדר הלימוד היומי), וכן את מבחני "לדעת" (דף היומי, משנה ברורה, חפץ חיים, ואהבת חסד), בנקודות ההפצה.

כמו כן ניתן לקבל במייל 7692282@gmail.com.

וכן ניתן לקבל בפקס בטלפון 0799-414144.

הפה שאסר

מלבד נאמנות "מיוג" והיינו שבאופן שהטוען יכל לטעון טענה אחרת טובה יותר והיו מאמינים לו, הוא נאמן גם בטענה שמצד עצמה אינו נאמן בה, יש נאמנות גדולה יותר של "הפה שאסר הוא הפה שהתיר", והיינו שבמקום שלולא דבריו לא היינו מחייבים אותו כלל, והוא אומר דבר שחלקו הראשון הוא סיבה לחייבו אבל החלק השני הוא סיבה לפטור, אין מחייבים אותו, כיון שכל החיוב בא על פיו והוא טוען שאינו חייב, וכדלהלן.

י"ז. האומר לחבירו שדה זו של אביך היתה, ולקחתיה הימנו,

נאמן, דהפה שאסר הוא הפה שהתיר, שהרי אינו יודע שהיה של אביו אלא על פיו, והוא אומר שלקחה מאביו. וכתבו התוס' (ט"ו: ד"ה מודה) שמשמע ברשי' שאם הבן תובעו אין המודה נאמן, אבל התוס' סוברים שאף בתובעו כל זמן שאין עדים המחזיק נאמן. ואף לרבי יהושע שסובר שאין האשה נאמנת במיגו רגיל, (וכמבואר לעיל ט"ז. מאיזה דין אנו רואים שלרבי יהושע אינה נאמנת במיגו), מ"מ מודה דהא נאמן. ואם יש עדים שהיא של אביו אינו נאמן.

ואם החזיק בשדה ג' שנים נאמן מפני שתקנו חכמים שכל המחזיק בקרקע נאמן ג' שנים בלא ערעור, נאמן לומר לקחתיה ואבד שטרי, דכולי האי לא מוזהר איניש בשטרא, ואם החזיק ב' שנים בפני האב ומת האב והחזיק עוד שנה אחת בפני הבן והוא היה קטן ולא ערער לא היה חזקה, דאין מחזיקין בנכסי קטן אפי' ג' שנים, דהאי דלא מיהא משום דקטן הוא, ואפי' הגדיל אח"כ והחזיק בפניו כמה שנים לא היה חזקה, דכיון שהתחיל החזיק בקטנותו לא ידע שהיה של אביו. אבל אם הבן היה גדול והיה חזקה. ולרבינו שמואל אם הגדיל בחיי האב אחרי שהחזיק, ג"כ לא היה חזקה. תוד"ה ואחת.

האומר לחבירו שדה זו שלך היתה ולקחתיה ממך נאמן מדין הפה שאסר, אף לרבי יהושע, ואם יש עדים שהיה של חבירו, אם אכל שני חזקה נאמן, ואם לא אכל פשיטא דאינו נאמן, (ולכן המשנה לא נקטה את הדין של הפה שאסר באופן זה אע"פ שכאן החידוש גדול יותר, דהוי דבר ובר. תוד"ה ולינת).

ואם החזיק שני שנים בפניו, ושנה אחת שלא בפניו וכגון שברח, אם ברח מחמת נפשות פשיטא דלא היה חזקה, כיון שלא היה יכול למחות, ואם ברח מחמת ממון היה חזקה, מפני שמחאה שלא בפניו היא מחאה והיה לו למחות במקום שהוא נמצא, וחברא חברא אית ליה, ומתגלה הדבר למחזיק, ועליו להזהר בשטרי, (מלבד בשעת חירום שאפי' שתי עיירות במדינה אחת שיש חירום ביניהם לא היה מחאה, ואם היה ביהודה והחזיק בגליל או איפכא או בעבר הירדן, בסתמא כשעת חירום דמי ולא היה מחאה, ואמנם לגבי אמירת בפני נכתב בגט כיון דאיכא עולי רגלים ובתי דינים חשיבי מצויים לקיימו, משום שהאשה מחזרת אחר עידי קיום, אבל המחזיק אינו רגיל לחזור אחר עידי מחאה, ואף שבמחאה צ"ל בפני נכתב כיון דנידיו, מ"מ מחאה תועיל שם, דרגילות לומר לאחרים פלוגי מיהא. תוד"ה דסתם). והא דנקט מחאה שלא בפניו, הטעם הוא משום שחזקה נשמעת אפי' שלא בפניו, ואפי' אם אין למחאה קול לא היה חזקה. תוד"ה מחאה.

י"ח. האומר מנה לויתי ממך ופרעתיו לך נאמן מדאורייתא בלי שבועה מדין הפה שאסר אף לרבי יהושע, ואף אם יש עדים על ההלוואה נאמן, דקיימא לן המלוה את חבירו בעדים א"צ לפורעו בעדים, (ולכן המשנה לא נקטה את הדין של הפה שאסר באופן זה).

מתי המודה במקצת פטור מדין משיב אבידה -

האומר מנה לאביך בידי ופרעתי מחצה, לרבנן משיב אבידה הוא ואפי' תובעו ומודה במקצת פטור, ולראב"י צריך שבועה, וראב"י לא חולק על דין משיב אבידה, (לרשי' משיב אבידה אינו נשבע מדרבנן מפני תיקון העולם, ותוס' (ד"ה ורבי) פטור מדאורייתא משום מיגו), אלא איירי כשתובעו הבן של המלוה, רש"י מבאר דאירי בבנו הקטן, ואף שאין נשבעין על טענת חש"ו הני מילי כשטוענו הפקדתי לך, דגבי שבועה כתב"י כי יתן איש"י פוט לקטן, אבל בא בטענת אביו נשבעין, אבל שיטת התוס' (ד"ה אלא) שאף קטן שבא בטענת אביו אין נשבעין על טענתו, ואיירי בבנו הגדול, וראב"י סובר דלא חשיב משיב אבידה, כיון שאין אדם מעיז פניו אפי' בפני הבן, (וזו כוונת ראב"י שפעמים אדם נשבע על טענת עצמו), ורבנן סוברים שבפני בן המלוה מעיז פניו, וממילא כיון שהודה הוא משיב אבידה, ופטור משבועה אף בגדול.

טעם שבועת מודה במקצת - מודה במקצת חייב שבועה ולא אמרינן מיגו, או דנילף מחכא דלא אמרינן מיגו, משום שחזקה שאינו מעיז פניו בפני בעל חובו, לרשי' הטעם מפני שעשה לו טובה, אבל בפקדון מעיז, ולר"ת הטעם מפני שאין לו פנים להכחיש הכל, ולרבי"ם הטעם מפני שמכיר בשקרו. (תוד"ה חזקה). והיה רוצה להודות בהכל, אלא שכוונתו להשתמט עד

פינת הריבית

הדבר ידוע כמה מן הקושי יש לעורר בליבנו אבלות על מציאות שאבדה ואינו יודעים ערכה. ברם הבחנה נפלאה מטו בשם גדולים: היאוש אינו אלא פריקת עול.

ואמנם גזירה על המת שישתכח מן הלב (עי' ברכות נח:) כדכתיב נשכחתי כמת מלב (תהילים לא יג), ומינה דאם הנהיגו חכמים אבלות על החורבן ש"מ שלמרות החורבן אין כאן מצב של מת אלא חי. ועיקר ענין האבלות על החורבן שמתוך ההתעוררות להתבונן ולחוש את ההעדר נבוא אנו ליהפך משוטה שאינו נפגע ומת שאינו מרגיש (עי' שבת יג:) להיות חי מרגיש.

ונחזי אנו כמה שאיפה יש לעילא, הנה כבר 'בשעה שברא הקדוש ברוך הוא עולמו נתאוו שיהיה לו דירה בתחתונים' (הדר זקנים פר' יתרו). ואכן 'מתחילת ברייתו של עולם שרתה השכינה בתחתונים כמ"ש וישמעו את קול ה' אלקים מתהלך בגן' אלא 'שנסתלקה השכינה בעת שחטא אדם ושוב לא ירדה עד שהוקם המשכן' (במד"ר נשא יב ו). ומשה אמר יושב בסתר עליון - הקדוש ברוך הוא שהוא יושב בסתרו של עולם הוא רואה את הכל ואינו נראה הוא נתאוו ללון בצילנו (שם יב ג).

וגם כאשר כבר שרתה במשכן עדיין לא היתה הרגיעה שלימה, דכך כתוב גבי דוד המלך (שמואל ב ז) "ויאמר המלך אל נתן הנביא ראה נא אנכי יושב בבית ארוים וארון האלקים יושב בתוך היריעה".

ונזכר חזו"ן בחז"ל טענה על דוד שלא התעורר לכך מוקדם יותר 'אתה הקדמת כבודך לכבודי שמשמראית עצמך יושב בבית ארוים תבעת בנין בהמ"ק וכו' אבל שלמה מקדים כבודי לכבודו וכו' כלה הבית לכל דבריו ולכל משפטי וגו' ואחר כך ואת ביתו בנה שלמה (פסיקתא פיסקא ו).

אולם עוד אחז"ל (שוחר טוב סב) א"ל נתן הנביא אילולי שעלה במחשבה בלבו של הקדוש ברוך הוא שתבנה לו בית אף בלבך לא היה עולה. ולפי ערכנו אית לן למילף מינה שאותה השאיפה דלעילא להשראת השכינה בקרבנו בקביעות - יש בה כדי לחזר ללב כל יהודי כפי הכנתו.

והנה מהות החי היא שהוא רוצה, זוהי תנועת נפשו הראשונה, שורש נפשו, כל השאר - ענפים הם. ומכל האמור נמצא שתחנונוני - להשראת השכינה בבנין השלישי - נכון להם שיהיו מתוך גבהות הלב בדרכי ה', ורוממות המחשבה וברירות הדעת בדבר קירבת ה' הפנימית, הקיימת ומפכה בשאיפה מלעילא לצאת אל הפועל [בתרגום יונתן - עה"פ 'תרועת מלך בו' - ויבבות מלכא משיחא מייבבא ביניהון], וכנגד זה להתעורר - עם הכרת מקומו ופחיתות ערכנו - להיצות ולשאוף מעל ומעבר, ולהתפלל לקרבת ה' שתמלא כל נימה ונימה מיישותנו, עדי נזכה שיקויים בנו ואתם הדבקים בה' אלוקים חיים מולכם היום.

המשך בעמוד הבא

בעידוד ובברכת של מרן ורבנן גדולי ישראל שליט"א

לקבלת שטר זכרון דברים המהודר ללא חשש ריבית:
info@osher-b.org | www.osher-b.org

להצטרפות: 073-3678617

פינת הריבית נערך ע"ג גמ"ח אושר בכבוד'

והנה כל הגדלות הזו מחייבת יראת שמים לשלימות. יעוי' ברש"י (במדבר ז א) דהקמת המשכן קרויה ע"ש משה לפי שמסר נפשו עליו לראות תבנית כל דבר ודבר וכו' ולא טעה בתבנית אחת, ובע"ז (ית). ארשב"ל מאי דכתיב עון עקבי יסבני עונות שאדם דש בעקביו בעולם הזה מסובין לו ליום הדין. ואמנם רבה היא הנהגת האדם ע"פ טבעו לא פחות מאשר ע"פ שכלו, אולם כמה שתאה התורה אהובה יותר כך הנהגתינו בדקדוקי מצוותיה תהיה טבעית יותר, דוקא מתוך ש'נחמדים מזהב ומפז ומתוקים מדבש ונפת צופים' זוכים ל'גם עבדך נוזה בהם בשמרם עקב רב' אפי' מצוות קלות (פחד יצחק), וכדרכנו נדון בענין ריבית בנקודה שמצוי להפגש בה מבלי משיים.

עובדה הוי במאן דהו שהיה מעוניין למלא את מיכסת השימוש באשראי שבידו בתוך תקופה מסוימת בכדי לקבל על כך הטבה מחברת האשראי, לצורך כך נישג לגבאי צדקה וביקש שלש 'לתרום' לו חלק חמש מאות ש"ח, הגבאי יחזיר לו אלף שלש מאות במזומן ונמצא תרם מאתים תמורת השירות, אך הגבאי סירב בטענה שיש בזה איסור ריבית, באשר נתן האשראי מרויח מזומן בעוד האשראי נגבה ממנו כמה ימים אח"כ, ויש לדון האם אכן טענתו צודקת.

הנה זה ברור שהנותן צ'ק דחוי בסך מסוים ומקבל מזומן בסכום נמוך יותר פשוט דהוי רבית קצוצה, שהרי הוא ממש משלם בעד המתנת המעות, וכן כהאי גוונא באשראי אם צריך מזומן כעת ועבור כן יתן באשראי סכום גבוה ממה שיקבל ודאי הוי ר"ק, אבל במקרה דנן הלא אינו צריך את ההמתנה ולא עבורה משלם, אלא תשלומו הוא עבור עצם השירות שהגבאי נותן לו בכך שמסיעו לו למלא את מיכסת השימוש בכרטיסו.

ברם מאידך יש לדון שכיון שבכל זאת נתן האשראי מרויח זמן, אף שיועד בנפשו שלא על כך משלם, מ"מ לא יהיה הגבאי רשאי להסכים לכך, דכיון שהגבאי מפסיד זמן בזה שנותן לו מזומן מיידית הרי שהגביה שלו מנותן האשראי הינה מחמת הפסד זה. ואף שאין גדר איסור ריבית בתשלום הפסד הזמן, אלא תשלום תמורת רווח הזמן של הלווה, מ"מ י"ל דכיון שהמשלם יודע שהגבאי גובה עבור כן הרי שכונתו לשלם עבור כן, ונמצא משלם תמורת הזמן.

איברא דיש לדון להקל שהרי יודעים אנו שגם אילו האשראי היה ניגבה מיידית היה מוכן לשלם לגבאי את הסכום שהציע למרות שאינו מרויח זמן והגבאי אינו מפסיד זמן, וא"כ אף שבפועל יש המתנת מעות ברור הדבר שאינו משלם עבור

אולם אכתי לא בריא, דכיון שעכ"פ הגבאי מפסיד זמן מאן מפיס שהסכמתו להפסד זה אינה רק מחמת התשלום, ונמצא שגובה גם עבור כן, ולכאזי המשלם משלם ע"ד דרישת הגבאי שהוא תמורת המתנת המעות, אך מאידך בניד"ד הרי לא הגבאי דרש תשלום אלא המשלם הציע את העיסקה כולה, וצ"ע.

הן אמת שאם הגבאי יודע בנפשו שדעתו שזה כדעת התורם, ואינו נוטל התשלום בעד המתנת המעות אלא מפני השירות, פשיטא שאין בזה איסור תורה כלל, ולכאזי איסור מחזי נמי לא אשכחן כה"ג.

מנחם אושר בכבוד (תלמיז)

אשר בכבוד

חושבים עתיד כהלכה

בעידודם ובברכתם של מרגן ורובגן גדולי ישראל שליט"א

לקבל שטר זכרון בדרם המהדר ללא חשש רבית:

www.osher-b.org

info@osher-b.org

להצטרפות: 073-3678617

שיהיה לו לפרוע ולא הוי מיגו. ולכן לא אמרינן שהוא חשוד על המזמן וממילא יהיה חשוד גם על השבועת. רש"י בב"מ. והתוס' (ד"ה וכוכלי) כתבו שמטעם זה לא אמרינן דכיון שגם בזה הוא מעיז א"כ יהיה לו מיגו שהיה כופר בכל. (עוד כתבו דלגבי אותו מזמן שדנים בו, חשיד אומאנום לא חשיד אשבועתא, דע"י שבועת יפוש, אבל מזמן שכבר גזל חשיד אף אשבועתא, ולכן גזל פסול לשבועה. וז"א שגזלן פסול לשבועה רק מדרבנן, אבל לעדות פסול מדאורייתא, דבשבועה כל העולם נודעוע כשאמר הקב"ה לא תשא, ועוד שיש בזה גם איסור לא תגזול, אבל בעדות אין איסור לא תענה). כופר הכל פסור משובעה אף שגם בזה שייך אישתמוס, צ"ל דגזוה"כ היא דבעינן כפירה והודאה, אי נמי מדין במקצת שבועתו היא ענין לגלוג על מה שהודה, משא"כ כופר הכל. תוד"ה מופ"י.

מתי העדים נאמנים להרע כח השטר

שטר החתום ע"י שני עדים כשרים, ואנו יודעים שהחתומות אינם מזויפות (על פי עדות של העדים או של עדים אחרים או על פי השואת החתימות לשטר אחר מקוים), יש לשטר כח של עדות שנחקרה בבית דין. ולהלן יבואר באיזה אופן העדים החתומים נאמנים לפסול לא השטר באיזו חשט, ומתי אינם נאמנים. וכן יבואר האם המתחייב או העדים נאמנים לטעון על שטר שהוא שטר אמנה.

י"ח: אם העדים נאמנים לומר שהיו אנוסים או קטנים או פסולים-

שטר מקוים (ע"י עדים, או שהיה כתב ידם יוצא ממקום אחר והוחזק בב"ד וכתוב בו הנפק) אין העדים החתומים בו נאמנים לומר שהיו אנוסים או קטנים או פסולי עדות בזמן חתימתו. ואין נאמנים במיגו דפרוע, דהוי מיגו במקום עדים כיון שהשטר מקוים, ועוד דחשיב חוזר ומגיד, ועוד דבשני עדים לא אמרינן מיגו. (תוד"ה אין).

ואפי' אם העדים אומרים שהיו אנוסים מחמת נפשות, אינם נאמנים, דכיון שהגיד שוב אינו חוזר ומגיד דגבי עדות כתיב "אם לא יגיד" שמשמע חזא הגדה, ודין כיון שהגיד הוא גם בשטר, דעדים החתומים על השטר נעשה כמי שנחקרה עדותם בב"ד.

אבל כאשר הם עצמם מקיימים את חתימותיהם, ואומרים שהיו אנוסים מחמת נפשות או קטנים או פסולי עדות, לרבנן נאמנים, להפה שאסר הוא הפה שהתיר. דכי היכי דמהימנת להו אהא הימינעוהו אהא, וחשיב חזא הגדה כיון שבתוך כדי דיבור אומרים כך, ופסולי עדות היינו שאומרים שהיו קרובים או בעידי ועכשיו הם שמוחריים (אלא אם אומרים שהיו רשעים, אין אדם משים עצמו רשע). וכתבו התוס' (ד"ה הרי) דטענת אנוסים וכו' מכח פה שאסר, אינה מיגו נגד עדים, דכיון ששטר צריך קיום, כשמקיימים את החתימות וטוענים אנוסים וכו' חסר בעיקר הקיום. עוד כתבו התוס' (ד"ה אין) שאף שבשני עדים לא אמרינן מיגו, נאמנים דאי בעו שתק. עוד כתבו התוס' (ד"ה מלוה) שאפי' מלוה ע"פ לא הוי, דבעינן שיהא תחילתו וסופו בכשרות.

לר"מ במקרים הנ"ל אינם נאמנים, דאם אומרים שהיו פסולי עדות או קטנים, וממילא הוי מלוה על פה או שמכר שדה בשטר לא כשר, אנו אומרים שהמלוה לא שדי זוזי בכדי דייק ולקח עדים כשרים, ואם אומרים שהיו קטנים זה נגד חזקה שאין העדים חותמים על השטר אא"כ נעשה בגדול והיינו שהלוקח והמוכר גדולים, וה"ה גבי עדים הלוקח לא יחתים עדים קטנים, (ולתוד"ה קטנים, בפירוש א' חזקה זו אינו מכח שהלוקח לא יחתים קטנים, אלא מטעם אחר. עוד דנים התוס' (ד"ה חזקה) דמשמע שאין אומרים מיגו נגד חזקה, והגמ"י בב"ב מסתפקת בזה), ואם אומרים שהיו אנוסים לרב חסדה אינם נאמנים כיון שמוחריבים היו לההרג ולא לחתום שקר וממילא בטענה זו מושוו נפשיהו רשעים, ולרבא מותרים לחתום שקר מפני פיקוח נפש, דאין דבר שעומד בפני פיקוח נפש אלא ע"ז ג"ע ושפס"ד, (ורבא עצמו סובר שאף ב"ג אלו בצינעא איני חייב למסור נפש. תוד"ה דאמר), אלא טעמא דר"מ משום דמודה בשטר שכתבו א"צ לקיימו. לרש"י איירי שהלוה אומר שעל פי חתמו העדים והיה כשר, והוחזק השטר, ולכן אינו נאמן לטעון פרתעתי. ולתוס' (ד"ה טעמא) איירי שאין הלוה מודה, וכוונת הגמ' שכמו כשנהלוח מודה שכתבו אינו נאמן במיגו נגד השטר, ה"ה כשהעדים מודים שחתמו אינם נאמנים נגד השטר. עוד כתבו התוס' (ד"ה מודה) דהא דשאנו נאמן במיגו דמזויף, משום שירא שמוז' יכחישוהו, ובשם רש"י כתבו שכיון שרק מדרבנן שטר צריך קיום, לא הצריכו קיום אלא בטענת פרוע ולא בשאר טענות.

אין העדים נאמנים לומר שהיו אנוסים מחמת מזמן, דאין אדם משים עצמנו רשע, דאדם קרוב אצל עצמו ואינו נאמן על עצמו בין לזכות בין לחובה. וכתבו התוס' (ד"ה מחמת) דאינם נאמנים במיגו שהיו אומרים שהיו אנוסים מחמת נפשות, דאנום מחמת נפשות לא שכית, ועוד דבתרי עדים לא אמרינן מיגו. עוד כתבו התוס' (ד"ה ואין) שאף לרבא דס"ל דפלגינן דיבורא, הכא אין אומרים שנאמר כך שהיו אנוסים ולא נאמן שהאנוס הוא מחמת מזמן, א' משום דכיון דקיום שטרות דרבנן קיימים פלגינן דיבורא כדי לפסול את השטר. ב' אונם מחמת נפשות לא שכיה. ג' מחמת מזמן זה הפירוש של אנוסים היינו, ולא עושים פלגינן כשמפרש דבירי, אלא רק על דיבור בפני עצמו. ד' כשאומרים שהיו אנוסים מיד הוו רשעים כיון שאומרים בזה שחתמו אע"פ שלא ראו את המלוה.

י"ט. מודה בשטר שכתבו רב סובר כר"מ שא"צ לקיימו, ולרב נחמן צריך לקיימו.

האומר שטר אמנה הוא זה-

לווה שאומר שטר אמנה הוא זה, שכתבו ומסרו למלוה כדי שאם יצטרך ללוות ילוה, והאמינו שלא יתבענו אא"כ ילוה לו, הדין תלוי במחלוקת הנ"ל במודה בשטר שכתבו, דאם א"צ לקיימו גם כאן א"צ לקיימו, ואינו נאמן לומר שהוא אמנה, דלא עביד איניש דכתב ומסר בלא הלוואה.

ואם המלוה אמר כך תבוא עליו ברכה, אא"כ הוא חב לאחרים (כרבי נתן שאם המלוה עצמו חייב לאחרים מוציאים מהלווה ונותנים לו, דכתיב "ונתן לאשר אשם לו" והיינו למי שהקחן שלו, מדלא כתיב לאשר הלווהו). וכתבו התוס' (ד"ה מיגין) שמשמע כאן שהלכה כרבי נתן.

ורקשו התוס' (ד"ה וכגון) למה אין המלוה נאמן לומר שזה שטר אמנה, במיגו שהיה מחול על החוב. ותי' א' דשמוא אינו רוצה למחול ולהפסיד את החוב. ב' אי מכירת חוב מועילה רק מדרבנן, י"ל שרק במכירה דרבנן יכול למחול, ולא בגישה בחבירו וחבירו בחבירו שזה חייב דאורייתא. ג' דזוקא במוכר שט"ח יכול למחול מפני שחובו קודם למכירה, אבל בגישה בחבירו וחבירו בחבירו שהוא חייב לפני שחייבים לו אינו יכול למחול.

ואם העדים אמרו שזה שטר אמנה (ושיעמד לו נכסיו מזמן הכתוב בשטר ואם הוי שטר מוקדם), אם כתב ידם יוצא ממקום אחר אינם נאמנים, דא"כ אין כתב ידם יוצא ממק"א להר"א נאמנים, ולרב אשי אינם נאמנים משום דזה הוי עוולה לעשות שטר כזה ואינם נאמנים להרשיע את עצמן, וכדלהלן, והא דכותבין שטר ללוה אע"פ שאין מלוה עימו, היינו שמוסרים אותו ללווה ולא למלוה. תוד"ה אעולה. ולרב נחמן אינם נאמנים, כיון שזה עוקר את השטר ולא אתי על פה ומרע ליה לשטרא. וכתבו התוס' (ד"ה אמר) שאפי' באין כתב ידם יוצא ממקום אחר אין נאמנים. והא דאין נאמנים במיגו, ביאר התוס' שבכל מקום שהעדים מודים שהשטר נכתב כדן, לא אמרינן מיגו, ורק כשטוענים שאין חסר כשר כלל (שהיו אנוסים או קטנים) יש להם מיגו, וכן בטענת פרוע במיגו דמזויף נאמנים, כיון שאינם באים להרע את כח השטר.

י"ט. אל תשכן במהלךי עולה- לרב כהנא היינו שטר אמנה, אבל שטר פרוע פעמים שמעורר מפני שר הכוספר, ולריב"ל היינו שטר פרוע שאם שילם את שר הכוספר ושכח והשאירו אצלו הוי עולה, (באל הכיט של שילם לא הוי עולה. תוד"ה ומיגין), וכ"ש שטר אמנה, ("אם און בידרך

הרחיקהו" זהו שטר אמנה ושטר פסים), וכן ספר שאינו מוגה מטעויות, והיינו תורה נביאים וכתובים, אסור להשהותו יותר מל' יום.

עדים שאמרו מודעה היו דברינו
שמסר להם מודעה לפני המכירה שהוא אנוס על המכירה, לרב נחמן אין נאמנים כיון שעוקרים את השטר ולא אתי על פה ומרע ליה לשטרא, ולמר בר רב אשי נאמנים משום ששטר כזה ניתן ליכתב כדי להצילו מיד אנוס, משא"כ שטר אמנה דעולה היא, ועושים עצמם רשעים.

עדים שאמרו תנאי היו דברינו
שהמכירה היתה על תנאי מסוים, ולא ראו שהלוקח קיים את התנאי, וגם המוכר אומר שלא קיים את התנאי, רבא הסתפק בזה, ואמר לו רב נחמן שבזה נאמנים משום דתנאי מילתא אחריתי והם מודים שהשטר אמת. והתנאי הוא דבר אחר העוקר את השטר ממילא לאחר זמן, (ואמנם אינו דבר אחר לגמרי, אלא זה פירוש מה כלול בעדות, ולא באים להרע את השטר. תוד"ה א), ואומרים להם שקיימו את התנאי ואח"כ יבואו לבי"ד. ואם עד אחד אומר תנאי ועד אחד אומר שאינו תנאי, לרב פפא אינו נאמן דאין דבריו של אחד במקום שניים, שהרי בשטר לא כתוב תנאי, ולרב הונא בריה דרבי יהושע נאמן, כיון דלמיעקר סהדותיה קאתי' דבתוך כדי דיבור הם מוסיפים שהעדות היא רק בתנאי, וכיון דתנאי מילתא אחריתי לא הוי עקירה (משא"כ במודעה ואמנה), דאל"כ אפי' כששניהם מעידים שיש תנאי אינם נאמנים, דהוו חוררים ומגידים, וכן הלכה.

עדים שאומרים שעדי השטר חתמו כשהיו אנוסים או קטנים או פסולים

עדים המקיימים חתימות עדים שמתו, ואומרים שהחתומות אמיתיות אבל הם נחתמו באונס או כשהיו קטנים או פסולי עדות, הרי אלו נאמנים. אבל אם יש עדים אחרים שמקיימים את החתימות, אינם נאמנים. וכתבו התוס' (ד"ה ואם) דלענין פסולי עדות, דזוקא אם אומרים שאו היו פסולים ועכשיו הם כשרים אינם נאמנים, אבל אם אומרים שגם עכשיו הם פסולים, נאמנים. ומ"מ אינם נאמנים במיגו שהיו אומרים שגם עכשיו הם פסולים, דבעדים ליכא מיגו, דאין האחד יודע מה בלב חבירו.

אם יכולים לגבות ע"י שטר מוכחש-

רב ששת מבאר שבאופן השני גובים ע"י שטר זה, דאע"ג שיש כאן תרי ותרי עידי השטר מול העדים שמעידים שחם היו פסולים באותה שעה, מ"מ כיון שהכחשה היא תחילת הזמה אין מכחישים את העדים אפי' לענין לבטל עדותן אלא בפניהם, כמו שאין מזימים את העדים אלא בפניהם שהרי הם באים לחייבם עונש או מומן ובענין 'והועד בבבלינו'.

ב. אבל לרב נחמן כיון שאפי' בפניהם הוי הכחשה לעדות, כ"ש דהוי הכחשה כשהעדים החתומים לא טוענים שלא היו אנוסים ויתכן שהיו מודים, (וכן סובר רבי אבנו דמהני הכחשה שלא בפני העדים, אבל הזמה שלא בפני העדים אינה הזמה לעונשם נפש או מומן, ומ"מ הוי הכחשה לבטל עדותן), ולכן יש כאן תרי ותרי ואוקי **ממונא בחזקת מריה** ואי תפיס לא מפקין מיניה, וכמו שאמר רב אשי **על נכסי בר שטיא**, שאם יש תרי ותרי אם מכר כשהיה בריא או כשהיה שוטה, אוקי ממונא בחזקתיה דבר שטיא. ואמנם אף בנכסי בר שטיא, ג"כ דזוקא בשדה שירש מאבותיו, אבל אם קנאה יתכן שקנאה ג"כ כשהיה שוטה, והשדה בחזקת הלוקח קנא שטיא, ולענין מטלטלין, הם בחזקת המחזיק בהם. והכא לא הולכים לפי מצוב עכשיו (כמו בשכיב מרע) כיון שהוא עתים חלים עתים שוטה. תוד"ה ואוקי.

דין תפיסה ממוחזק-
רש"י מבאר דאוקי ממונא בחזקת מריה היינו שבמכירת קרקע הקרקע בחזקת המוכר, ובהלוואה הממון בחזקת הלווה, ואמנם אין קורעים את השטר, ואי תפס לא מפקין מיניה. וכתבו התוס' (ד"ה ואוקי) דדזוקא הכא שטוען בר מרתי תפיסה, אבל כתפקו כהן לא מהני תפיסה אחר שנולד הספק, כיון שאינו ברי. (ולענין חודש העיבור י"ל דהא שבבא בסוף החודש כולו לשוכר אע"פ שבתחילת החודש כולו למשכיר, משום די"ל שהודה לו). עוד כתבו התוס' דדזוקא הכא שיש אחד מחזקי האמרינן המע"ה, והיינו כל כל דאלים גבר, אבל כשאין אחד מוחזק מודים רבנן שחילוקו, ובאופן אחר פירשו התוס' דבאמת לא מהני הכא תפיסה, אלא רק קודם שנולד הספק, ורשב"א מעמיד את הברייתא בשובר, ועי' שמוחזקים את עד השובר כבשורת פטור מלפרוע.

עוד כתבו התוס' (ד"ה אלא) דהא דאמרינן ששני כיתי עדים המכחישות זו את זו, כל אחת באה בפני עצמה ומעידה, אע"פ שלפי עדות חברתה היא פסולה, זה דזוקא כשיש לכל כת חזקת כשורות, אבל הכא שטוענים שתימדי היו קטנים או פסולי עדות, אינם נאמנים, ובאמנטינו היינו ג"כ לא אינו נגד חזקה וזכר את כשרים. ורשב"א מבאר שכאן לא הולכים אחרי חזקה, בגלל שי"ל שאם היו לפנינו היו מודים.

קיום שטר ע"י שטר אחר-
אין מקיימים את השטר משטר אחר שאינו מקויים מפני שחוששים שגם הוא מזויף, אלא דזוקא משטר שערער עליו והוחזק בביידי, או משתי כתובות, או משני שטרות מכר של שתי שדות שאכלום בעליהם -הלקוחות ג' שנים בלא ערעור, ודזוקא כששני השטרות יוצאים מתחת יד אחרים, אבל אם יוצאים מלכת ביד בעל השטר הצריך קיום, לא, דשמתא זיף את החתומה, אבל בית אחר אין חוששים שראה את החתימות ביד אחר וזכר את חזקתו לזייפם כיון שאינם לפניו. וכתבו התוס' (ד"ה דלמא) שזה רק כשאנו לא מכירים את החתימה, אבל כאשר מכירים את החתימה בטביעות עין אין חוששים לזיוף אע"פ שיש לו חתימה כזו תחת ידו, מפני שהזיוף ניכר.

עדות שזוכרה מכח שטר או עד אחר-
איתא בברייתא שיכול אדם לכתוב עדותו בשטר ומעיד עליה אחרי כמה שנים. לרב הונא דזוקא באופן שגם בלי ראיית השטר זוכרה קצת מעצמו. ולריז"ח אע"פ שאינו זוכרה מעצמו כלל, ומכח השטר נתן בליבו ומכר, נאמן, אבל אם אינו נזכר כלל אינו נאמן, דכתיב "מפיהם" ולא מפי כתנם. ולדבריי ריו"ח שני עדים ששכח אחד מהם את העדות יכול העד השני להזכיר לו. ולרב חביבא אפי' אם הבעל דין עצמו הזכיר לעד יכול להעיד, ולמר בריה דרב אשי בבעל דין עצמו אינו יכול להעיד, (וכן הלכה), אא"כ העד

הוא צורבא מרבנן שודאי לא היה מעיד אם אינו זוכר בוודאות, וכמו שהזכיר רב כהנא לרב אשי עדות עבור עצמו, ונזכר רב אשי בעצמו בעדות.

מפי כתבם: כתבו ה'תוס' (ד"ה ורבי יוחנן) שהתירו לכתוב את העדות בבטור ולא חששו שיעיד רק ממוחה, אבל במקום שבי"ד נותנים את השטר חוששים שיעיד רק מוכח השטר. עוד כתבו ה'תוס' שאפשר לבוא ולהעיד כך ראיתי בשטר, דהוי כמעיד ראיתי עדות שתקדשה בבי"ד, ולכן מי שנמחק או נשרף שטר חובו מביא עדים מה היה כתוב בו וכותבין לו איש פלוני וכו', אבל אם הוא מעיד כאילו הוא זוכר את העדות, הוי מפי כתבם.

והקשו ה'תוס' **למה א"א להביא את השטר עצמו לבי"ד**, ותיצי' ג' תירוצים, א' מפני ששטר עם עד אחד אין לו כח שטר, (אא"כ יש עוד עד שראה את מסיסת השטר למזה, שאז לר"א דעדי' מסירה כרתי נחשב שיש שני עדים), ואמנם עד אחד יכול לשלוח עדותו בכתב לבי"ד, ולא חשיב מפי כתבם כיוון שהוא זוכר את העדות, ולרש"י גם זה נחשב מפי כתבם. ב' י"ל שישנן שטרות של עד אחד נחשבים יחד כשטר שלם, ומ"מ שטר כזה פסול כיוון שלא נעשה מדעת המתחייב, ומה שמצינו שאפשר לכתוב שטר על מחאה בלי עדות המחזיק, י"ל שישנן כיוון שהוא זוכר וכנ"ל, או דנימא שכתיו שנמחה דרבנן הקילו בוה. ג' י"ל שבאמת א"צ בשטר דעת המתחייב, והכא א"א להביא את השטר לבי"ד כיון שכתבו כוכרנן דברים ולא כתקנן שטרות.

ב: חשש טומאה בתלוליות עפר-

תלוליות עפר הקרובות לעיר או לדרך, (לר"מ עד חמישים אמה, ולר"י שאין קרובה ממנה אבל אם יש קרובה הימנה אפי' בתוך חמישים אמה טהור, דלא שבקה קרובה הימנה והלכה לרחוקה), **טמאות** מפני שרגלים בני אדם לקבור בתל, כיוון שאינו מקום הילוך, **בין חדשות** שהיה מקום לטהרם מפני שלא זוכרים שקברו שם, מ"מ י"ל שאשה יחידה הלכה וקברה שם נפל שלה, ובין **בישנות**, (הקדים חדשות אע"פ שזה יותר חידוש, דאין התנא מקפיד מה להזכיר בתחילה, אא"כ קאי אקרא או אפלוגאט שאז מוזכר קודם את הפשוט. תודה"ה אחד).

אבל ארדוקטאין כי **טמאות** אינן **ישנות** (לר"מ ס' שנה, ולר"י שאין שום אדם **זוכר** מתי נעשה לת' זה) מפני שבשיעור זמן זה י"ל שקברו שם ולא זוכרים, אבל חדשות **לא** מפני שאם היו קוברים שם היו זוכרים.

והני מילי בדרך בית הקברות דזימנין ומתרמי' בין השמשות וקברו בתל, או בעיר הסמוכה לבית הקברות שאע"פ שכולם קוברים מתיהם בבית הקברות, מ"מ נשים קוברות שם נפליהם ומוכי' שחין זרועותיהם, ואבר כון החי מטמא כאבר כון המת, ועד חמישים אמה האשה הולכת לבדה, אבל ברחוק מחמישים אמה לוקחת אחר איתה והולכת עד בית הקברות. (ה'תוס' הקשו על רש"י, שאם לוקחת אחר איתה א"כ הדבר מתפרסם, ולמה הגמ' צריכה לומר שהם הולכים לבית הקברות, ועוד דא"כ למה ישנות טמאות, ולכן ביאר שאין הדבר מתפרסם ע"י האיש שחולץ עימה, ואין הטעם אלא משום שהולכת עד בית הקברות, ומ"מ בישנות טמאות, ד"ל שהיו סמוכות לעיר והעיר חרבה. תודה"ה טמאות).

ואם הדרך או העיר אינם סמוכות לבית הקברות, התל טהור, דאין מחזיקים טומאה מספק, כדאמר ר"ל דעילה מצאו חכמים וטהרו את ארץ ישראל, (לרש"י היינו עלילה בעלמא, וי"ח מפרש צלע, שתלו בה את הטומאה וטיהרו אז שאר א"י).

עד מתי אדם זוכר עדות- הגמ' מבארת שגם לר"מ שאדם זוכר קבורת מות עד ס' שנה, מ"מ זה רק בדבר שאינו מוטל עליו לזכרו, אבל עדות שמוטל עליו לזכורה שעשאהו עד בדבר, זוכרה אף יותר מוס' שנה ואם הוא מעיד סומכים על עדותו.

הלכות קיום שטרות

שטר שלא נתקיים בבי"ד אין לו נאמנות כיון שאנו חוששים שהחתימות מזויפות. ולהלן ביואר כיצד ביד דין מבוררים החתימות כשרות כדי לטמון עליו פס כשנתב בשטר, וכן ביארם האם העדים יכולים לשמש גם בתור דיינים של קיום השטר.

קיום החתימות ע"י העדים החתומים עצמם-

אם כל אחד מהעדים מעיד על ב' החתימות נאמנים לכו"ע כיון שיש שני עדים על כל חתימה, אבל אם כל אחד מעיד על חתימתו בלבד, לרבנן נאמנים, דעל מנה שבשטר הם מעידים ואין אחד מעיד על חתימת חבירו, ולרבי אינם נאמנים משום שמעידים על כתב ידם ואין כאן אלא עד אחד על כל כתב. וכתבו ה'תוס' (ד"ה על) שלרבנן מעידים על המנה אע"פ שאומרים להדיא שהם מעידים על החתימות, וכן לרבי הם מעידים על החתימות אע"פ שאומרים שמעידים על המנה.

כ"א: ואם מת אחד העדים ובא השני ומעיד על שני החתימות,

בזה רבי מייקל ורבנן מחמירים, דלרבי א"צ ב' עדים על החתימה השניה, משום דשפיטא ליה לרבי שאינו מעיד על המנה, וממילא הוא מצטרף עם עוד עד להעיד על החתימה השניה, וגם חתימתו צריכה שיעיד עליה עוד אחד, ונמצא שיש ב' עדים על כל חתימה, אבל לרבנן שמעידים על המנה צריך ב' עדים על החתימה השניה, דאל"כ נמצא שמוציאים תלתא ריבעי על פי עד אחד, והתורה אמרה "על פי שניים עדים" חצי דבר על פיו של זה וחצי דבר על פיו של זה, (ואם היה טעמא דרבי משום ספק אם מעידים על החתימות או על המנה היינו הולכים בשניהם לחומרא).

והפתרון לזה הוא שיחתום העד עד חרס וישאירו בבי"ד ויקיימו את חתימתו מכת אותה חתימה, ואז הוא ואחר יכולים להעיד על החתימה השניה. ולא יחתום על קלף, שמא ימצא הקלף ויכתבו עליו שהוא חייב ממוון ויוציאו מנסכים בני חורין, אבל לא ממושעבדי כיון דליכא קול מפני שאין עדים. וכתבו ה'תוס' (ד"ה ודוקא) שיכול לחתום על קלף בראש הקלף. עוד כתבו ה'תוס' ששטר חתום על חרס אינו מועיל אלא בשטר קנין לר"א דעדי' מסירה כרתי, אבל שטר ראיה או לר"מ דעדי' חתימה כרתי, לא מהני על חרס, כיון שזה יכול להזדיין. עוד כתבו ה'תוס' (עוד הכניצא) ששיטת הר"ף בשבטרי כתב ידו בלי עדים אף שאינו נאמן לטעון להד"מ, נאמן לטעון פרוע, ור"י סובר שגם בשטר כזה יכול לטעון ששטר בידו מביא בע"י.

לשמואל **הלכה כחכמים**, דהלכה כרבי מחבירו ולא מחבירו. ומה שמצינו בשטרא דיתמי שהצריך שמואל שכל עד יעיד גם על

חתימת חבירו, טעמו היה משום שחשש לבי"ד טועים שיפסקו הלכה כרבי ויאמרו שהקיום לא מועיל, והיתומים יפסידו.

קיום שטר ע"י עד אחד ודיין אחד- י"א שעד ודיין מצטרפים לקיום השטר, היכא שחתמו בי"ד על הנפק, והלזה טוען שהשטר מוזף, ועד אחד מעיד על חתימתו, ודיין אחד מעיד על חתימתו בהנפק, וי"א שאינם מצטרפים, כיון שכל אחד מעיד על דבר אחר שהרי לרבנן העדים מעידים על המנה ולא על החתימה, והדיינים מעידים על הקיום. וכתבו ה'תוס' (ד"ה עד) שמבואר כאן שגם בשטר מקיום חוששים שזיוף את חתימת העדים, ומ"מ פרוזבול א"צ קיום אפי' למ"ד שאדם לא נאמן לטעון פרוזבול היה לו ואבד.

כ"א: ג' שישבו לקיים את השטר ושניים מהם מכירים חתימות העדים

יכולים השניים להעיד ואח"כ לכתוב הנפק עם הדיין השלישי, וכותבים בהנפק אשרונה וקיימנוה' לשטרא דנן במותב תלתא, דאשתמודענא דחתימת ידא דסהדא היא. אבל אם השניים כתבו הנפק, לרב פפי אין יכולים כבר להעיד בפני השלישי כדי שיחתום עמהם, כיון דמתוחזי כשקריא. ה'תוס' (ד"ה האמה) מביאים כמה מקורות שלדינא אין הלכה כרב פפי, (ולכן אפשר לכתוב חתימה היכא שהנתבעים, וי"מ שרק במועשה בי"ד חוששים למחזי כשקריא אבל לא בשאר שטרות, ור"י מדנפי"ר סובר שלכתחילה חוששים למחזי כשקריא, אבל בדיעבד אין חוששים, (והרשאה הוי כדיעבד כיון שהוא לא יכול ללכת לשם).

הגמ' לומדת מדין זה **שעד נעשה דיין**, שהרי העדים המקיימים את השטר הם הדיינים. ומ"מ כל זה בקיום שטרות שזה מדרבנן, אבל בקידוש החודש שהוא דאורייתא אין עד נעשה דיין, דבעינן שיעידו בפני הדיינים, וי"מ הטעם משום דבעינן עדות שאתה יכול להזימה, והדיינים לא יקבלו הזמה על עצמם, אך קשה שהרי יכולים לקבל הזמה בבי"ד אחר, ומטעם זה דיינים הקרובים לעדים יכולים לקבל עדות. תודה"ה הנה. עוד כתבו ה'תוס' שעד שאינו צריך להעיד נעשה דיין בדיני ממונות, אבל לא בדיני נפשות, דכתיב "והצילו העדה" ודיינים שראו את המעשה לא ימצאו לו זכות, ובדרבנן אפי' עד המעיד נעשה דיין, ומהאי טעמא אם ב' דיינים ראו את המולד (בלילה), דאם ראו בבוקר לא תהא שמייעה גדולה מראיה), 'ביארם ב' דיינים אחרים לקבל את העדות יחד עם השלישי.

אבל אין ללמוד מזה שאם הדיינים מכירים את החתימות א"צ להעיד על החתימות, ד"ל שצריכים, ולא אמרין לא תהא שמייעה גדולה מראיה, דבעינן נראה בי"ד, אי נמי שזאת הם מכירים את החתימה ע"י שראו בלילה, וחקירת עדים דינה תתחילת דין דאניה אלא ביום. (תודה"ה וש"מ). ומונהי כאן מה שהם מעידים בפני השלישי.

וכן אין ללמוד שהעדים צריכים להעיד בפני כל אחד מהדיינים, ואין השלישי יכול לכתוב על סמך השניים (תודה"ה בפני), ד"ל שעדותם היא כדי לקיים דין הגדה, אבל כשמעידים בפני אחד סגי.

כ"ב: ג' שישבו לקיים את השטר, וקרא ערער על אחד מהם

והדיינים האחרים מעידים על כשרותו, אם ערערו שהוא פסול משפחה (-עבד שהוא פסול לדין ולעדות ק"ו מאשה), יכולים שני הדיינים האחרים להעיד עליו אפי' אחר שחתמו, דגלוי מילתא בעלמא הוא שזה עשוי להתגלות. ואם ערערו שהוא גזלן, לא מועילה עדות הדיינים האחרים להכשירו, דתרי ותרי נינהו, דהא אין ערער פחות משניים, אמנם אם הדיינים האחרים מעידים שעשה תשובה והחזיר את הגזילה, נאמנים להכשירו, ומ"מ אם כבר חתמו אין יכולים להעיד עליו, דהוּו נוגעים בעדותם, שגנאי להם שדנו עם פסול. רש"י.

אולם ה'תוס' (ד"ה תרי ותרי) כתבו דסוגיין כרב הונא, ולרב הונא בתרי ותרי כל כת כשרה לעדות אחרת, וא"כ אוקי גברא אחזקתניה והוא כשר, ואפי' לרב חסדא שבתרי ותרי אינם נאמנים לעדות אחרת אע"פ שאין שם הכתשה, א"כ כ"ש שלפסולו אינן נאמנים שעל זה יש הכחשה, וכן מוש"כ רש"י שפגם משפחה עתיד להתברר קשה, דכבר יש שניים שאומרים שהוא עבד ותרי כנאמה, ואין כל העולם נאמן להכחישהם. ולכן ביאר ה'תוס' בשם ר"ח שנתדון בסוגיא והוא אם כשנצטע ערער על אחד הדיינים ובאים שניים להכשירו **אם נתבטל המושב בי"ד** או לא, ועל זה אומרת הגמ' שאם ערעריו שהוא גזלן כיון שיש כאן תרי ותרי מעולם לא נפסל כיון שיש לו חזקת כשרות, אא"כ מעידים שהוא עשה תשובה, דבזה כבר נתבטל המושב בי"ד, וצריכים מושב בי"ד חדש. ואם ערעריו שהוא עבד וביררו שאינו עבד א"כ נתברר שתמיד הוא היה כשר.

ג' שישבו לקיים את השטר ומת אחד מהם, צריכים לכתוב "ממונת תלתא הוינא וחד ליתוה"י, שהרי קיום שטרות צריך שלשה, והוראו שנים חתומים יחשבו ששניים קיימנוה, (ואם לא כתבו את ליתוהי כשר. תודה"ה במותב). ואם כתבו שהשטר הגיע לפני בי"ד לא מהני, דדילמא בי"ד

חצוף כדשמואל דשניים שדנו דינם דין אבל הם נחשבים בי"ד חצוף, ואמנם לקיום שטרות י"ל שגם שמואל מודה שצריך שלשה. (תודה"ה ודלמא), ואפי' כתבו בי דינא דרבנא אשי לא מהני, דדילמא סברי כשמואל, אבל אם כתבו שאמר לנו רב אשי לקיימו מהני, דלא היה אומר להם רב אשי לקיימו בשניים.

את בתי נתתי לאיש הזה- מ"תא בתי נתתי, לומדים שאב נאמן לאסור את בתו מן התורח כשהיא קטנה או נערה שבידו לקדשה. וכתבו ה'תוס' (ד"ה מנין לאב) שאף שבעל נאמן לומר גירשתה את אשתו הואיל ובידו לגרשה, הכא אין האב נאמן מכת שבידו לקדש את בתו, דשמוא לא ימצא אדם שיקדשנה, ולהכי בש"ק קרא. והיכא שכעת היא בוגרת שאין בידו כלל לקדשה, אינו נאמן לומר שקדשה בעיניה נערה או קטנה.

ומ"הזה" ילפינן שאין דין מוציא שם רע אלא בבעל ולא ביבם, שאם היבם מוציא שם רע שזינתה תחת אחיו, אינו חייב מאה כסף.

ואין לומר דילפינן מהפסוק את הדין של "הפה שאסר הוא הפה שהתיר", (דכשאמר "לאיש" אסרה על כולם כיון שאין וידעיים למי קירש אותה, וכשאמר "הזה" התירה), דלמה לי קרא סברא הוא שכיון שהוא אסרה הוא מתירה. וכתבו ה'תוס' (ד"ה מנין) דהיכא שאמר האב את בתי נתתי ולא פירש למי, נאמן לומר למי נתנה אף אחר כדי דיבור דליכא מינו, אמנם היכא

שאותו אדם שעכשיו האב אומר שהוא חתנו היה שם כשאמר את בתי נתתי, דינם ה'תוס' אם גם בזה נאמן אף אחר כדי דיבור לפרש שהוא חתנו, (וקרא איצטרין להיכא דאינו נאמן בלי מינו), או שאינו נאמן אחר כדי דיבור, כיון שאם היה חתנו היה מפרש כך מידי, ורק ע"י מינו נאמן.

האשה שאמרה אשת איש הייתי וגורשה אני, נאמנת, **דהפה שאסר הוא הפה שהתיר**, ואם יש עדים שנתקדשה אינה נאמנת. וכן אשה שאמרה נשביתי לבין העכו"ם וטהורה אני שלא נבעלה, נאמנת ומותרת לכהן, ואם יש עדים שנשבית אינה נאמנת.

אמתלא-

האשה שאמרה אשת איש אני, וחזרה ואמרה פנויה אני, אינה נאמנת, דשויא אנפשה חתיכא דאיסורא, ואם נותנת אמתלא לדבריה -טעם למה אמרה כך מתחילה, כגון שאומרת שאמרה כך מפני שבאו לקדשה אנשים שאינם שאינם גוהגונים, נאמנת.

וכן אשה שאמרה טמאה אני, וחזרה ואמרה טהורה אני, נאמנת ע"י אמתלא, ומ"מ שמואל לא עד עובדא בפנישה ופרש מאשיתו עד שטבלה, ובירושלמי איתא שאמרה לו שהיא טמאה, ולמחר אמרה שאמרה כך מפני שלא היה לה כת. תודה"ה ואפי'.

הכחשה בשני עדים

שני כיתי עדים המוכחישים זה את זה, הרי הדבר בגדר ספק, דמאי חזית דסמכת אתני סמוך אתני, (והנמזר דנה אם הולכים בספק זה אחרי החזקה. והיכא שהעדים השניים מזימים את הראשונים בטענת עימנו הייתם, שאז העדים השניים נאמנים). ולהלן ביאר מה הדין בזה בעדות להתיי לאשה להנשא שעד אחד נאמן בזה, מה הדין כשיש עד אחד כנגד עד אחד.

כ"ב: אשה שיש הכחשה בעדויות אם נתגרשה או שמת בעלה, או שהיא אשת איש- איתא בברייתא שאם שניים אומרים שמת בעלה או שנתגרשה, ושניים אומרים לא מת או שלא נתגרשה, הרי זה לא תינשא, ואם נישאת חייבים אשם תלוי, ואם נישאת לאחד מעדיה והיא אומרת ברי נישאת היה קיים היה בא. פטורים, דאין אשם תלוי אלא למי שילבו נוקפו. וכתבו ה'תוס' (ד"ה כגון) שמוותר לה להנשא לאחר מעדיה, ואין חוששים שהעיד בשביל לישאנה, דבשום מקום אין שניים חשודים. ולחכמים לא תצא. ולרבי מנחם ברבי יוסי אם באו עדים ואח"כ נישאת תצא. וכתבו ה'תוס' (ד"ה הבא) שאף למ"ד דתרי ותרי ספיקא דרבנן, דמדאורייתא אוקמוא אחזקתה, מ"מ הכא אין מעמידים אותה בחזקת אשת איש, כיון שיש כנגדה חזקה דדייקא ומינסבא, ולכן חייבים אשם תלוי, ולכן אין העד ננישאת לה חייב חנק, ולכן אם אין עדים לכל שרין לה. עוד כתבו ה'תוס' שאף למ"ד שאין חייבים אשם תלוי אלא בחתיבה משתי החתומה, אבל איכא אשם תלוי, דהוי כחתיבה משתי חתיכות כיון שאפשר לברר ע"י עדי הזמה שהיא אשת איש, כמו ששם אפשר לברר ע"י החתיבה הנשארת. ולמפרשים דבעינן חתיבה משתי חתיכות משום דאיבקע איסורא, הכא נמי הרי היא היתה בחזקת אשת איש ואיבקע איסורא. אי נמי באתא הכא ליכא אשם תלוי, ולכונת הגמ' ליתוסף אשם תלוי.

רבי יוחנן מחלק שבהכחשה על מיתת הבעל, אם נישאת לא תצא, ובהכחשה על גירושין, תצא.

אביי מבאר דבריו דמייירי **בעד אחד המכחיש עד אחד**, ועל כן בעד אחד על מיתה כיוון דהימנוהו כבי תרי אין עד אחד נאמן להכחישו, וכדאמר עולא דאבד במקום שאמינה תורה עד אחד הרי הוא כשנים ואין דבריו של אחד במקום שניים, ומ"מ לכתחילה לא תינשא משום "הסר ממך עקשות פה ולזות שפתיים הרהק ממך". אבל בעד אחד אומר שנתגרשה ועד אחד אומר שלא נתגרשה, שניהם מעידים שהיתה אשת איש, וממילא אין עד אחד נאמן כלל. וכתבו ה'תרי (ד"ה תרויהוה) דאירי שאין וידעיים שהיא אשת איש אלא על פיהם, ומ"מ אין העד המותרה נאמן ממנו, דשמוא רוצה להעיד כדי לפסולמן מן אהבתו, אבל היכא שידועים על פי אחרים שהיא אשת איש, אין בלא העד שאומר שלא נתגרשה תצא. עוד כתבו ה'תוס' (ד"ה אי) בתי הראשון שעולא איירי כשנעדי עד אחד שמת והתירוה ואח"כ העיד העד שני שלא מת, אבל אם העידו בבת אחת אם נישאת תצא. ובתי' השני כתבו ד"ל שעולא איירי אלא בבת אחת, אך כל זה במקום שנאמן מדאורייתא, כמו בעדות סוטה שנטמאה, אבל בעדות לאשה שמת בעלה שנאמן מדרבנן, דווקא בבה אחר זה אין העיר נאמן.

רבא מבאר שמדובר **בתרי ותרי**, וריו"ח סובר כרבי מנחם בר יוסי רק בגירושין, כיון שאם הבעל יכחיש אותה יכולה להכחישו, (שאף גירשתני, כמה מעיזה מפני שהעדים מסייעים לה), אבל במיתה שאינה יכולה להכחישו אם אי יחזור, אם נישאת לא תצא, דאי לאו דברי לה, שמת מירתאת ולא מינסבא.

לרב אסי איירי **שאמרו העדים שעכשיו מת או גירשה**, ובגירושין אינה נאמנת מפני שאומרים לה שתראה את הגט דבזמן קצר אינה נאמנת לומר שהגט נאבד, משא"כ במיתה א"א לברר, אם אמרו שטבע או אכלו איר, לכן לא תינשא, ואם נישאת לא תצא כרבנן שנישאת לאחד מעדייה.

כ"ג: ובברייתא איתא שבהכחשה בעדויות אם נתקדשה, לא תינשא, אם נישאת לא תצא, אבל בהכחשה אם נתגרשה, אף אם נישאת תצא.

וצ"ב מאי שנא רישא ומאי שנא ס'פא, דאף שבירישא יש לה חזקת פנויה, מ"מ כיון דתרי ותרי ספיקא דרבנן, הוי ליה למימר שמדרבנן תצא. וי"מ שהשאלה היא שכיון שהברייתא לא מחלקת אם העדים באו לפני שנישאת או אחרי, א"כ זה כרבנן ולא כרבי מנחם ברבי יוסי, וא"כ אף בסיפא אמאי תצא, תודה"ה מאי.

אביי מבאר דאיירי **בעד אחד נגד עד אחד**, ועד אחד אין נאמן לא לומר שנתקדשה ולא לומר שנתגרשה נגד חזקה, דאין דבריו של אחד במקום שניים, וממילא בנתקדשה לא תצא, ובנתגרשה תצא.

וכתבו ה'תוס' (ד"ה תרויהוה) שעד אחד שמעיד על פניה שנתקדשה, אפי' אין עד אחד כנגדו, אם נישאת לא תצא, דאין דבר שבעורח פחות משניים. עוד כתבו ה'תוס' דהיכא שיש חזקת פנויה מותר לה להנשא לכתחילה, והכא איירי שזקרו לה קידושין, והעדים תחלקים אם זה היה קרוב לו או לא, או שהיו נרות דולקות ומיטות מוצעות שהיה עומד לקדש, והעדים תחלקים אם נתקדשה באותה שעה.

לרב אשי איירי בב' עדים, ואיפוך, רישא איירי בשניים אומרים שראו שנתקדשה, ושניים אומרים שהם גרים עימה באותה חצר ולא ראו שנתקדשה, אם נישאת לאחר תצא, דאין ראה ממה שהעדים האחרים לא שמעו שנתקדשה, כיון שפעמים מקדשים בצניעא. וכן גבי גירושין איירי שהעדים האחרים מעידים שלא ראו שנתגרשה אע"פ שהם גרים עימה באותה חצר, ועל כן אם נישאת לא תצא, וקמ"ל שאף גירושין עבדי דמגרשי בצניעא, ואפ"ה לכתחילה לא תינשא משום לזות שפתים.

נישאת ואח"כ באו עדים שנשבית או שהיתה אשת איש

איתא במתני' ואם משנשאת באו עדים הרי זו לא תצא.

לרב אושעיא איירי כשהאשה אמרה אשת איש הייתי וגרושה אני, שאף שאם יש עדים שהיתה אשת איש אסורה להנשא, כ"מ אם באו עדים אחר שנישאת לא תצא, וכ"ש שבאמרה נשביתי וטהורה אני ונישאת ואח"כ באו עדים שנשבתה, לא תצא, דחכמים הקלו בשבוייה כיון שאינו אלא חשש בעלמא שנבעלה לעכור.

אבל לרבה בר אבין קאי אסיפא, דדווקא בשבוייה הקילו שלא תצא, אבל בגרושה תצא. ואף לרב המנונא דס"ל שאשה נאמנת לומר גירשתני, משום חזקה שאינה מעיזה פניה, ל"ל דהיינו דווקא כשאומרת כך בפניו, אבל באומרת שלא בפני בעלה שבעלה גירש אותה, בזה נחלקו רב אושעיא ורבה בר אבין אם מעיזה פניה ואינה נאמנת, וא שגם בזה אינה מעיזה פניה והיינו שכשנישאת ואח"כ באו עדים, אף בשלא בפניו סומכים לומר שלא היתה מעיזה. תוד"ה אית.

התירוה בי"ד לנישא דינה כמו בנישאת, ו"לא תצא" היינו מהתירה הראשון.

מתי שבוייה מותרת להנשא

מי נשנבית ע"י נכרים, חוששים מדרבנן שנבעלה להם (אבל מדאורייתא אף שתנכרים פרצוים בעריות, מ"מ האשה מנוולת עצמה בפניהם). ולהלן יבואר לגבי מה חוששים לזה, ומתי האשה נאמנת לומר שלא נבעלה.

אמרה נשביתי ויש לי עדים שטהורה אני שהם מעידים שלא נתייחדה עם העכו"ם כלל, מותרת להנשא אף בלא עדים, ואם באו אח"כ העדים ואמרו לא ידענו, הרי זו לא תצא אע"פ שעכשיו אין "הפה שאסור", ואם יש עדים שנטמאת אפי' יש לה כמה בנים מהחנן הזה תצא.

הגמ' מביאה מעשה שהעמיד אבوه דשמואל שומרים על שבויות, ושאל שמואל עד עתה מי שמרם, ואמרו לו אביו אם היו בנותן שבויות לא היית מזלזל בהם, ונתקיימו הדברים כשגגה שיצא מלפני השליט ונשבו בנותיו, ובאו הבנות בעודם שבויות לפני בי"ד, והעמידו השובים בחוץ, ואמרו נשביתי וטהורה אני והתירום, ואח"כ באו השובים ונשארו בהתירים, ומ"מ רב שמן בר אבא לא רצה לשתלם כיון שיצא קול שיש עדים שנטמאו, ואמרו לו רבי חנינא דאין לאסור כיון דהשתא ליתנהו קמן, וכי עדים בצד אסתן ותיאסר - בתמיה, ואם באו עדים שנשבית, אם כבר התירוה להנשא מותרת להנשא. וכתבו התוס' (ד"ה עדי) דאיתא בקידושין שאב"י ורבא סוברים שיש לחוש שיש עדים בצד אסתן שיש בקידושין שוה פרוטה, דאם הקילו בשבוייה נקל באשת איש. והקשו התוס' שכיון דאיירי בעדים שנטמאו, אי"כ או שייך כאן הקולא של שבוייה. ורש"י מבאר ששבוייה קלה יותר מפני שזה איסור לאו, והכן התוס' ששייך גם איסור סקילה אם יבוא בנה וישמש ע"ג המזבח בשבת. ויש שגורסים שהקולא בשבוייה היא שמונולה נפשה ולא שכיח שנטמאה, אבל אשת איש שכיח שיש עדים שזה שוה פרוטה. עוד יש לבאר שלא חוששים שיש עדים שנבעלה כיון דלא שכיחי, אבל עדים שזה שו"פ שכיחי.

כ"ג: נאמנות בשבוייה על עצמה ועל חברתה-

ב' נשים שנשבו, אם יש על כך עדים שתיהן טמאות, אבל עד אחד אינו מועיל אלא בסוטה, מפני שיש גרלים לדבר, שהרי קינא לה ונסתרה, ואין אחת מוהם נאמנת לומר עד עצמה שהיא טמאה, אפי' אם האשה לא ידעה שיש עדים שנשבתה. (תוד"ה שתי).
על פי חברתה נאמנת לומר שהיא טהורה אף אם יש עדים שנשבתה דבשבוייה הקילו להאמין לעד אחד ואפי' לאשה.

ואם אין עדים שנשבו נאמנת לומר שחברתה טהורה, וכן נאמנת לומר שהיא עצמה טהורה.

רב אשי מעמיד את הבריייתא שהגמ' מביאה כשיש עדים שנשבו, ויש עד אחד ססותר את דברי השבוייה. שבזה אם האשה אומרת נטמאתי והעד מכחיש אותה, אסורה, דשויה אנפשה חתיכא דאיסורא, ואף אם היא אומרת שגם חברתה טמאה, היא עצמה אסורה, ואין אומרים שאמרה כך משום "תמות נפשי עם פלישתים", ולגבי חברתה אינה נאמנת. ואם היא אומרת שחברתה טהורה, והעד אומר שחברתה טמאה, חברתה מותרת, בין אם היא אומרת שהיא עצמה טמאה, בין אם היא אומרת שגם היא טהורה שהיא באה להכשיר את גת עצמה, מ"מ היא נאמנת לגבי חברתה, אף שיש כנגדה עד כשר.

צריכותא לכל המשניות מתחילת הפרק-

דין הפה שאסר באומר שדה זו של אבין היתה ולקחתיה ממנו, אתא לאשמועינן שנאמן אף לטובת עצמו, ולא אומרים שחור בו כיון שה לטובת עצמו.

ואח"כ אתא לאשמועינן שאפ"י בעדים שאמרו כתב ידינו הוא זה אבל אנוסים היינו נאמנים אע"פ שאין דררא דממונא, ויש מקום לומר

שבתחילה רצו לומר שזה כתב ידם, ואח"כ נמלכו לומר אבל אנוסים היינו, אבל בשדה זה פחות חידוש, דשם אי לא דפשיטא שהיא של אביו לא היה אומר כלום. כיון שיש בזה דררא דממונא והיינו הפסד ממונן. רש"י. ור"ח (תוד"ה דאיכא) מבאר שדררא דממונא היינו שהאומר מוחזק בשדה, אבל העדים אין בידם כלום. והקשו התוס' (ד"ה אבל) דהא קמ"ל נמי שהעדים נאמנים במינו לפסול את השטר.

ואח"כ אתא לאשמועינן שגם באומרת אשת איש הייתי וגרושה אני, שזה איסור ולא ממונן, נאמנת.

ודין נשביתי וטהורה אני אתא לאשמועינן שאם נישאת ואח"כ באו עדים לא תצא, ולרב אושעיא שדין נישאת ואח"כ באו עדים איירי באומרת אשת איש הייתי וגרושה אני, קמ"ל בדין שבוייה ששתי נשים נאמנות זו על זו ולא חיישינן לגומלין, אבל מה שאשה נאמנת על חברתה לא תנא בהדיא שאפ"י עבד ושפחה נאמנים. (תוד"ה שתי).

ודין זה אומר כהן אני וזה אומר כהן אני קמ"ל דהיכא שמעיד אחד על חבריו לרבנן נאמנים ולר"י אין נאמנים, אבל בשבוייה מודה ר"י שנאמנת, דבשבוייה הקילו. ואף שמסיה לפי תומו נאמן לתרומה ולא לשבוייה, י"ל שטעמא דר"י משום דס"ל שמעלים מתרומה ליוחסין, ואי נימא שטעמא דר"י התם משום דחיישינן לגומלין, צ"ל שאין נאמן מסל"ת אלא לתרומה דרבנן. תוד"ה וכן.

מכח אלו דברים מחזיקים אדם לכהן

לעיל נתבאר מה הדין בשתי נשים שנשבו והן מעידות על זו שלא נטמאו, ולהלן יבואר מה הדין בשנים שכל אחד מעיד על חבריו שהוא כהן, ויבואר האם מספיק לזה עד אחד או שצריך שנים, לענין תרומה ולענין יוחסין, וכן יבואר במי שנתחזק שהוא אוכל תרומה או שעלה לתורה כהן או שנשא את כפיו, האם הוא כהן לענין יוחסין, וכן יבואר האם סומכים על שטר שכתוב בו שהוא כהן, או על עדות של קרוב, וכדלהלן.

עד אחד-

איתא במתני' שאם יש שניים שכל אחד אומר כהן אני, אינם נאמנים, ואם מעידים זה על זה שכל אחד אומר שהוא וחבירו כהנים, לרבנן נאמנים, והיינו לענין תרומה, אבל לא להשיאו אשה מיוחסת שמו י ש בו פסול ממוזות וחללות, (ומעלה היא ביוחסין). רש"י. אבל התוס' (ד"ה אבל) מוכיחים שסתם אדם הוא בחזקת כשר, ואצ"ב בדיקה אלא משום ספק חללות, דמכירים ישראל ממזורים ונתנים שביניהם ואין מכירים חללים שביניהם, והא דאין נאמן להשיאו אשה היינו אגתיה הבדוקה מד' אמהות, ואם ישאנה אין בתו כשרה לכהן בלי בדיקה, וה"ה דאינו נאמן להכשירו לעבודה, ואנחנו אנג שצריך בדיקה משום ספק חללות, צריכים לבדוק גם ספק ממוזות ונתניות. עוד כתבו התוס' שרק לר"מ צריך בדיקה ליוחסין, אבל לרבנן כל המשפחות הם בחזקת כשרות, ואצ" אפי' עד אחד כדי להכשיר בתו לכהונה, אא"כ יצא עליו ערער, אמנם להכשיר אותו או את בנו לעבודה, אף לרבנן צריך בדיקה. ולר"י אין מעלים אף לתרומה ע"פ עד אחד. ואם שלשה מעידים זה על זה נאמנים, דכל שניים מעידים על השלישי. ולרבי אעלעז היכא שאין עוררין מעלים לכהונה על פי עד אחד.

כ"ד. ביאור מחלוקת ר"י ורבנן - והנה מצינו שנחלקו ר"י ורבנן בענין חשש גומלין, היכא ששני סוחרים הגיעו לעיר, ואחד מעיד שסחורתו חדשה ואינה מתוקנת לרש"י היינו מעושרת, ושל חבריו ישנה ויבשה כל צרכה שזה משובח יותר מתבואה חדשה, ומתוקנת, שלרבנן אינו נאמן שאף שפסול את שלו חוששים שהם מערימים שאחד ישבח את של חבריו וכן והשני ישבח את שלו במשום אחר, ולר"י נאמן. התוס' (ד"ה שלי) מביאים שיש"י לקמן מבאר שדבר היינו שם בו איסור חדש, והק' שעמי הארץ לא נחשדו על חדש. ורשב"א מפרש דחדש היינו שגדל עשירי בשביעית, אבל שיטת ר"ת שעמי הארץ לא נחשדו גם על השביעית, ור"ת מפרש כרש"י שחדש היינו פחות משובת, והיינו שלר"י אפי' כשאומר ששל חבריו משובח יותר, דיותר יש לחוש בזה לגומלין, נאמן.

הגמ' שואלת שבידן כהונה מבואר שר"י חושש לגומלין ורבנן לא חוששים, ובדין מעשר מבואר איפכא.

לרב מוחלפת השיטה.

כ"ד: לאביי רק במעשר ס"ל לר"י שאין חוששים לגומלין משום שחכמים הקילו בדמאי, ורבא מוסיף שדברי חכמים שאינו נאמן במעשר, איירי שכלי אומנותו של המכירה בידו, וכיון שרואים שהוא עומד למכור ואפ"כ מזלזל את שלו לכן חוששים לגומלין. וכדמצינו שהקדר שהוא חבר שהניח קדרותיו וירד לשתות, שאם כלי אומנותו בידו להכר שהוא נושאן למוכרן כל הקדרותיו טמאות, מפני שיד הכל ממשמשת בהם, ובשאין כלי אומנותו בידו כולם טהורות, ואם הניחם סמוך לרה"ר הפנימיות טהורות והחיצונות טמאות, משום חיפופי, שכיון שהוא צמצם את רה"ר העוברים שם מתחככים בהם ובגדיהם עוברים על הכלים ובגדי עם הארץ טמאים. ור"ח (תוד"ה בשכ"ל) מפרש שזה שאומר עליו שהוא כהן יש בידו כלים מיוחדים שאינם מקבלים טומאה, ועי"ז בני אדם מתרחקים מלטמאו והוא נראה ככהן, ובוה המימרתו חכמים.

עוד מתרצת הגמ' שמחלוקת לענין כהונה היא, שלר"י מעלים מתרומה ליוחסין, וממילא אם תאכילוה תרומה יבואו להשיאו אשה, ואין הטעם משום גומלין, ולרבנן אין מעלים מתרומה ליוחסין, ולדבריהם צ"ל דאיירי בשכ"ל אומנותו בידו. תוד"ה ואינעית. עוד כתבו שר"י סובר שיש לחוש שיעלולו ליוחסין ולכן צריך ב' עדים, ולרבנן אין חוששים לזה.

אם מעלים משטרות ליוחסין - מי שחתם אני פלוני כהן חתמתי עד, אינו נאמן. ואם חתמו עדים על שטר שכתוב בו שהלווה כהן, נחלקו רב הונא ורב חסדא אם העדות היא על כל מה שכתוב בשטר, ומעלים ליוחסין, או שמעידים רק על המנה שבשטר ולא על היוחסין, ומ"מ אף לשיטה זו היכא שהוחזקו בעיר שני יוסף בן שמעון, וכתבים בשטר שהוא כהן, מוטל על העדים לברר שהוא כהן, ובכאהי גוונא ודאי נאמן משטרות ליוחסין. תוד"ה אמנה.

אם מעלים מנשיאות כפים ומתרומה ליוחסין-

נחלקו רב חסדא ורב אבינא אם מעלים מנשיאות כפים ליוחסין.

ואינו תלוי במחלוקת אם מעלים מתרומה ליוחסין, דתרומה חמירה שאיסורה לזי במיתה, ומאיירן נשיאות כפים אף שזה עשה "כ התברכי" אתם ולא זרים, עדיף, דכיון שהיא בפרהסיא י"ל שאינו חצוף

כולי האי. שיטת שר"י שמעלין מתרומה ליוחסין היינו מאכילת תרומה, אבל התוס' (כ"ה. ד"ה או) כתבו שמאכילת תרומה אין מעלין ליוחסין, דדילמא הוא עבד של כהן, ורק מחלוקת תרומה בגוין פלגי' אי מעלין מזה ליוחסין, והמחלוקת היא אם חולקין לעבד בלא רבו. אי נמי איירי אף באכילת תרומה היכא דליכא למוחש שהוא עבד, כגון שיצא מבית הספר, מיד קטר סבר שכיון שזה עוון מיתה חוששים שיעלולו ליוחסין ולכן צריך ב' עדים להאכילו, ואין חולקין לעבד בלא רבו, וס"ד אין מעלין לא חושש שיעלו כיון שהאכילה והחלוקה הם בצניעא, משא"כ ברכת כהנים.

רבי יוסי אומר **גדולה חזקה** והיינו שאין בי"ד יכולים להוציא דבר מחזקתו, שנא' "ומבני הכהנים בני חביה בני הקוז בני ברזלי אשר לקח מבנות ברזלי הגלעדי אשה, ויקראו על שמם, אלה בקשו כתבם המתחשים" (לפי כהנים בגולה נחלקו בגויי הארץ, והיו צריכים ראיה שהם כשרים כדי לשרת בבית שני), ולא נמצאו, ויגואלו מן הכהונה, ויאמר התרשאת (נחמיה) להם, אשר לא יאכלו מקודש הקדשים עד עמוד כהן לאורים ותומים". הבריייתא מדייקת שתרומה שאינה קדשי קדשים הם יכולים לאכול, שהרי כבר אכלו. רבא רצה לדייק מהבריייתא שאין מעלים מנשיאות כפים ליוחסין, דאל"כ יש לחוש שיעלום ליוחסין, שהרי כמו שהתיר להם תרומה הותרו גם נשיאות כפים שהוחזקו בה.

והגמ' דוחה שדווקא בכהנים אלו שהורעה חזקתם, לרש"י מוכח שאינם אכילים קדשי מבזה. ולר"ת (תוד"ה שאני) מוכח שנתחייסו לברורלי שהיה ישראל, ועוד שלא נמצא כתבם, וממילא אין לחוש שיעלום ליוחסין, דאל"כ הרי יעלום מתרומה ליוחסין, שהרי הם אוכלים אף בתרומה דאורייתא דאין תרומה מן התורה אלא בארץ, (דזה הכונה גדולה חזקה).

כ"ה. ולל"ב לא אכלו תרומה דאורייתא אלא תרומת פירות הארץ וירק,

(והא דכתיב "לא יאכלו מקודש הקדשים" היינו שלא יאכלו בתרומה דכתיב בה "וכל זר לא יאכל קודש", ולא יאכלו קדשי מזבח דכתיב בהו "היא בתרומת הקדשים לא תאכל" דאפי' חוה ושוק של שלמים שנאכלים לנשי כהנים ולעבדיהם, לא יאכלו), ואין מעלים מתרומה ליוחסין אלא בתרומה דאורייתא, וגדולה חזקה היינו שאין חוששים שיבואו לאכול גם בתרומה דאורייתא, אף שתרומה דאורייתא מצויה בארץ.

איתא בבריייתא חזקה לכהונה- נשיאות כפים בבבל, אכילת

חלה בסוריא, וחילוק מתנות בכרכין, שאם עשה אחד מדברים אלו מעידים עליו שהוא כהן, נשיאות כפים בבבל היא ראיה כיון שיש שם בי"ד קבוע, ובדוקים אחר נשיא כפים, אבל אכילת חלה ותרומה אינה ראיה, דכיון דבחז"ל אינה מדאורייתא לא קפדי כולי האי. וחילוק מתנות היינו זרוע ולחיים שאף שאין אסורים לזרים מ"מ בכריכם לא היה חמץאף מניו לומר שחמץ כהן אף שהעוברים ושבים מכירים בו. הגמ' אומרת שאין ראיה מכאן שמעלים מנשיאות כפים ליוחסין, די"ל שכונות הבריייתא שמעלים מנשיאות כפים לתרומה, ואף מאכילת חלה אין מעלים ליוחסין, דס"ל שחלה בזמן הזה דרבנן (אפי' למ"ד תרומה דאורייתא, דכתיב "בבואכם אל הארץ" דווקא ביאת כולכם, ולא שנכנסו שנים ושלשה מרגלים, ולא בימי עזרא שלא כולם עלו), ומעלים ממנה לתרומה דאורייתא, שאם לא היה כהן לא חיו נתניהו ושל חלה יבוא לאכול תרומה.

ובבריייתא אחרת מבואר שמעלים מחילוק גרנות של תרומה בא"י, אבל בסוריא ובכל מקום ששלוחי בי"ד מגיעים להודיע על קידוש החדש כדי לעשות פסח בזמנו, והיינו במקומות שנמצאים עד מהלך ט"ו יום, ובבבל אין חילוק גרנות ראיה, וכן בסוריא משום דס"ל להאי תנא כיבוש יחיד לאו שמיה כיבוש, ונשיאות כפים היא ראיה אף במקומות אלו כיון דאיכא בתי דינים קבועים בדקדק. ולרשב"ג אף באלכסנדריא של מצרים לפני החורבן יש ראיה מנשיאות כפים. והגמ' מבארת דאם אין מעלים מנשיאות כפים ליוחסין כוונת הבריייתא שמעלים מנשיאות כפים ומחילוק גרנות לחלה, וסבר חלה דאורייתא ותרומה דרבנן, (שהרי בשנות כיבוש וחלוקת הארץ נתחייבו בחלה דשיניה הכתוב וכתב בה "בבואכם" ולא כי תבואו, ולא בתרומה דכתיב "תבואת זרעך" המיוחדת לך, ועוד שיהי מעשר תלוי בשמיטה, ולא מנו שמיטין אלא אחרי שכשבו וחלקו), ומעלים מתרומה לחלה. וכתבו התוס' (כ"ה. ד"ה נאמן) שדווקא מתרתמו דגן תירוש ויצהר שא"י מעלים לחלה דאורייתא אפי' אם התרומה היא דרבנן, כיון שבזמן המקדש תרומה היא דאורייתא, וכן מחלה בסוריא מעלים לדאורייתא, אבל מתרומת פירות או תרומות חז"ל שהם לעולם דרבנן, אין מעלים לכ"ע, אפי' לתרומת דגן תירוש ויצהר של א"י כשהו דרבנן. ולמ"ד מעלים מתרומה ליוחסין, מעלים אפי' מתרומת דגן תירוש ויצהר של א"י כשהו דרבנן.

כ"ה: העלאה לכהונה וללויה מנח קריאה בתורה- אם יש

עדות שקרא ראשון בבית הכנסת וקרא אחריו לוי מעלים מזה לכהונה, דאם אין שם כהן ומעלים גדול, אין לוי קורא אחריו אלא נתפרדה החבילה, (וי"מ נתפרדה החבילה ויכולים לקרות ישראל לפני לוי, ולדבריהם צ"ל שהיה שם כהן אחר. ולר"י הלוי איירי שקרא אחריו לוי קטן מירשאל שקרא אחריו. תוד"ה שקרא אחריו). ואם קרא אחריו כהן ואותו כהן קרא פעם אחת (תוד"ה שקרא לפניו), מעלים אותו ללויה, לתת לו מעשר ראשון, דאם אין שם לוי קורא כהן במקומו.

העלאה לכהונה ע"פ קרוב-

רבי העלה **בן על פי אביו** לכהונה, דאב נאמן לומר בני זה כהן להאכילו תרומה, אבל לא להשיאו אשה שמו הוא ממזר או נתין, משום שבידו להאכילו תרומה ממה שנותנים לו, ואין בידו להשיאו אשה. וכתבו התוס' (ד"ה הרי) שאף שאין ידועים שהוא בנו, אינו נאמן במינו שהיה אומר שאינו בנו, כיון שכתבוהו הוא קרוב. עוד כתבו התוס' (ד"ה נאמן) שלרבי נאמן להאכילו תרומה, משום דקסברי שאין מעלים מתרומה ליוחסין, ולהשיאו אשה אינו נאמן אף להצטרף עם אחר, אבל בפני עצמו פשיטא שאינו נאמן. עוד כתבו התוס' (ד"ה נאמן) שבגמ' בקידושין מבואר שאב אינו נאמן על בניו להאכילם בתרומה, ושיטת ריב"ם שרבי חולק על התנא בקידושין, ור"ת סובר שהאביא בקידושין היא כר"י דס"ל שאין מעלים לכהנה ע"פ עד אחד. עוד כתבו התוס' (ד"ה שבידו) שאף שאין בידו להאכיל את בנו תרומה לאחר מותו, מ"מ כיון שנאמן להאכילו בחייו, מכרא הוא שנאמן אף לאחר מיתה, אבל היכא שאינו נאמן בחייו (לתת לבכור פי שניים בנכסים שנפגלו לו כשהוא גוסס) אינו נאמן לאחר מיתה.

לרבי חייא אב אינו נאמן אף לתרומה, משום שהוא קרוב, וה"ה אף אינו נאמן, ומ"מ רב חייא העלה **אח על פי אחיו** ללויה, והיינו במסיוח לפי תומו, וכמו שרבי העלה לכהונה מי שסיפר לפי תומו שבקטנותו הוציאו אביו מבית הספר שזה ראה שאינו עבד, והטבילוהו כדי לאכול תרומה בערב דצריך הערב שמש, וסתם תינוק מטפח באשפה שמוציים בה שצים, וחבריו היו בדלים ממנו, והיו קורים אותו יוחנן אוכל חלות.

ב'ו' לרשב"א מעשר ראשון חזקה לכהונה כתרומה.

הגמ' מעמידה באופן שמוחזק שאביו כהן, ויצא עליו קול שהוא בן גרושה או חלוצה, דאין לומר שהוא לוי שהרי יודעים שאביו כהן, ואף למ"ד מעשר ראשון מותר לזרים, אם חלקו לו בגורן הוי חזקה לכהונה, לפי שאין חולקים מעשר ראשון לזרים, אבל אם חלק עם אחיו תרומה בנכסי אביו אינו חזקה לבטל הקול, שאף שאינו קיבל את התרומה לאכילה, י"ל שהוא קיבל את התרומה כדי למוכרה.

והיכא שלא הוחזק שאביו כהן וחלקו לו מעשר ראשון, לר"ע דס"ל שתרומה לכהן ומעשר ראשון ללוי, ודאי אין ראהי שהוא כהן, ואף לראב"ע שמעשר ראשון ניתן גם לכהן, ג"כ אין ראהי שהוא כהן, ואחרי שקנסם עזרא שלא לתת מעשר ראשון ללוי, מ"מ אין מזה ראהי שהוא כהן, דעדיין יש לחוש שנתנו לו במקרה. שיטת התוס' (ד"ה אין) שלר"ע אחרי הקנס של עזרא ניתן המעשר גם ללוויים (בין עניים בין עשירים) וגם לכהנים, וממילא אין ראהי שהוא כהן, והביאו אבן לר"ע אחרי הקנס ניתן המעשר רק לכהנים, והתוס' דחו שיטה זו. והביאו שלמ"ד בימות שלר"ע אחרי הקנס המעשר ניתן לעניים, אבל לראב"א אין סיבה לתת את המעשר דווקא לעניים שהרי הכהנים העשירים עלו לא"י, ודאי א"א להעמיד כר"ע, ואין לומר שלארב"ע קנס עזרא רק את העניים של הלויים, דמבואר ביבמות פ"ו שכהנים בימי סנחמא אינם מקבלים מעשר דדינם מעשירים, וכ"ש שכהנים עשירים ממש לא מקבלים. עוד כתבו התוס' שלמ"ד מעשר ראשון אסור לזרים אין לתת מעשר לעניי ישראל כדי שמימורו, חדשו רבנן שמה יבואו לאלוהי. עוד כתבו התוס' (ד"ה בתר) שאין פסוק מפורש שקנסו את הלויים, רק מה שכתבו "והיה הכהן בן אהרן עם הלויים בעשר הלויים", ולראב"ע שאחרי הקנס ניתן המעשר רק לכהן, הכונה שהיו ללויים ממשויכים ללכת בציאות בנימ' דילמא אקרי ויהיב ליה, ובמיוחד בימי עזרא שעדיין לא פטט הקנס, לכן נאמר שילכו הכהנים עם הלויים, ולמ"ד שאחרי הקנס ניתן המעשר לעניים הכונה בפסוק לכהן ע"י נעיי ישראל למ"ד מעשר ראשון מותר לזרים. וה"י יוסף סובר שתקנס על עזרא כתוב בפסוק "הביאו את כל המעשר אל בית האוצר" והיינו לשכח שהינן עזרא לתרומת הכהנים.

עד אחד במקום ערעור-

לר"א אי ליכא עוררין מעלים ע"פ עד אחד, אבל במקום ערער לא, ואין ערער פחות משניים, והיינו אף במקום שאין עד שמכשיר. תוד"ה והאמר. אמנם אם יצא הקול ואין עד אחד, הוי ערער. תוד"ה אין.

ב'ו': והיכא שאביו מוחזק ככהן, ויצא עליו קול בעלמא ולא עדות שהוא בן גרושה או חלוצה, והורידוהו מכהונתו עד שיברור את הדבר, לפי שעשו מעלה בכהונה, ובא עד אחד והעיד שהוא כהן, והעלוהו בדבוקים קול נאמן עד אחד, (ובזה ליכא זילותא דבי דינא, כיון שלא הורידוהו מנכ עדות. והא דאמרין בגיטין דאין מבטלים קלא, היינו רק במקום שיש תקנה אחרת, אן נמי בתרומה דרבנן הקילו. תוד"ה ואסקינה), ובאו ב' עדים והעידו שהוא בן גרושה חלוצה, והורידוהו, ובא עד אחד והעיד שהוא כהן כשר, לר"א נאמן להעלותו לכהונה, ולרשב"ג אינו נאמן.

ביאור במחלוקת - הגמ' אומרת שכל"ע שני עדים שלא העידו יחד מצטרפים לעדות, אלא שר"א סובר שחוששים לזילותא דבי דינא, ולרשב"ג אין חוששים, דב"י הורידוהו וב"ד מעלים אותו, ורב אשי דוחה שא"כ גם אם יבואו ב' עדים להכשירו אינם נאמנים. ולכן מבאר רב אשי שנחלקו אם מצטרפים לעדות כיוון שלא העידו יחד, וכמו שנחלקו ת"ק ורבי נתן, (ועוד נחלקו ת"ק וריב"א אם צריכים שיראו את העדות יחד).

חזקה במקום תרי ותרי - שיטת רש"י דהכא כשבא עוד עד להכשירו, אוקי תרי לבדתי דאוקמינן אחזקה שהמחננו על פי עד אחד. והתוס' (ד"ה אגן) הביאו מהגמ' בקידושין בדבוקים תרי ותרי אם נשבית אומר הלוי פסול, ורש"י מכאז ששם אין חזקה כיון שבאו להעיד על האם ולא עליו (ונא'). אבל התוס' סוברים שחזקת האם מעולה ללוד, ואפי' למ"ד שחזקת האם לא מתיי לבת, אז רק מעלה בזנות, (וגם אין לומר כאן כר"ת שני הגשנים היו בחזקת שבויות, דבאשתו זינתה היא בחזקת התר), אלא תרי ותיי ספיקא דרבנן, ורבין החמירו שלא מעמידים על החזקה, ובתרומה דרבנן הקילו. אמנם במקום שיש ריעותא בחזקה, לא הולכים אחרי החזקה, (כגון בעירוב תחומין ע"י תרומה שיש תרי ותרי אם נטמאה, שלר"מ הרי זה חמור גמל, כיון דאיכא ריעותא שהשתט זה טמא, (אי נמי תחומין דאדורייתא), וכן בשניים אומרים מות ושניים אומרים לא מות, אף דאיכא חזקת אשת איש, יש ריעותא כיון דחזקה דדייקא דדייקא, וכן בשניים אומרים נתגשרה ושניים אומרים לא נתגשרה, איכא חזקה דדייקא ומינסבא שבוטא זיימא או יפסול את העדים שלה. וכן באומר לה מנס בעלך ואח"כ בנך ואח"כ אמור לה חילוף הדברים, דייקא ומינסבא מרעה את החזקת איסור ליבם). ושיטת רבינו יצחק רב ברוך שאם העדים הראשונים מעידים נגד החזקה, אין חוליקה אחי חזקה אף כשבא אח"כ עדים נגדם, אבל אם החזקה מתאימה לעדים הראשונים, הולכים אחרי חזקה.

סיכום הסוגיה מכח מה מעלים ליוחסין

אדם אינו נאמן להעיד על עצמו שהוא כהן. (כ"ג). ואם יש עד אחד שהוא כהן, לרבנן וגם' והיינו להאכילו תרומה אבל לא להשיאו אשה (לרש"י חוששים מיוחסת לפסול ממורות ותנינות, ומעלה היא ביוחסין, ולתוס' אין חוששים בסתם אלא לפסול ממורות ותנינות, והנזון כאן הוא לישא אשה בדוקה לענין להכשיר בתו לבתן לפי לבדוק אותו, משום שחוששים שהוא חלל, (ולכן גם אינו שרץ לעבודה בלי בדיקה), ואמנם אגב בדיקת חלולת צריך לבדוק גם חשש ממורות ותנינות). עוד כתבו התוס' שרק לר"מ צריך בדיקה ליוחסין, אבל לרבנן כל המשפחות הם בחזקת כשרות, ואצ"פ עד אחד כדי להכשיר נמי לכהונה, ואכ"י יצא עליו ערער, אמנם להכשיר אותו או לתת נטע לעצמו, אף צרינן צריך בדיקה. ול"י עד אחד אינו נאמן להאכילו בתרומה, לל"ק סובר ר"י דחיישין לגומלין, (ורבנן לא חוששים לגומלין אלא היכא שכלי אומנותו בידו), ולל"ב לר"י כל עד אחד לא נאמן משום שמעלים מתרומה ליוחסין, (לרבנן נאמן דס"ל שאין מעלים מתרומה ליוחסין). (כ"ד). ולר"א אי ליכא עוררין (שניים) נעלים על פי עד אחד, אבל במקום עוררין כן. (כ"ו).

ולענין שטרות (כ"ד):, החותם אני פלוני כהן אינו נאמן, ואם העדים חתמו על שטר שכתבו בו שהלווה כהן, נחלקו רב הונא ורב חסדא אם מעלין ליוחסין משום שהעדות היא על הכל, או שאין מעלים משום שאין העדות אלא על ההלוואה, וכתבו התוס' דהיכא שהוחזקו בעיר שני יוסף בן שמעון וכתבו שהוא כהן, מעלים ליוחסין לכר"ע. ולענין נשיאות כפים (כ"ד): נחלקו רב חסדא ורב אבינא אם מעלים ממנה ליוחסין. והא דאיתא בברייתא (כ"ה). ששניאות כפים בבבל (ששם בדוקים אחרי נושאי כפים) זה חזקה לכהונה, י"ל שאין הכונה חזקה ליוחסין אלא לתרומה.

ולענין תרומה (כ"ח): במקומן של ר"י היו מעלים מתרומה ליוחסין, ובמקומן של רבי יוסי לא היו מעלים מתרומה ליוחסין, (וני"מ במחלוקת זו אם חולקים תרומה לעבד אם אין רבו עימו). ואין המחלוקת אלא בתרומה דאדורייתא, אבל תרומה דרבנן אין מעלים ליוחסין (כ"ה). שיטת רש"י (כ"ד): שמעלין מתרומה ליוחסין היינו נאכילת תרומה, אבל התוס' (כ"ה). כתבו שמואכילת תרומה אין מעלין ליוחסין, דדילמא הוא עבד של כהן, ורק מחלוקת תרומה בגורן פלוגי אי מעלין מזה ליוחסין.

ולענין עליה לתורה (כ"ה): רב אמי העלה לכהונה אדם שעלה לתורה ראשון וקרא אחרי לוי, (וה"ה ללויה אם קרא אחרי כהן), והיינו לסוברים שאם אין כהן אין קורין לישראל לפני לוי, ולסוברים שאפשר לקרות ישראל לפני לוי, איירי שיש שם כהן אחר (י"מ ברש"י), או שהלוי היה קטן מהישראל שקרא אחרי.

ולענין עדות קרוב, רבי סובר שאב נאמן להאכילו תרומה משום שבידו להאכילו תרומה, (דקסבר שאב נאמן לתרומה ליוחסין. תוס'), אבל אין נאמן להשיאו אשה (אפי' להצטרף עם אחר. תוס') כיון שאין זה בידו. ובקידושין יש תנא שסובר שאב אינו נאמן אף לתרומה, (ופלגי על רבי, או שזו שיטת ר"י שכל עד אחד אינו נאמן), ולרבי חייא כל קרוב כולל אב אינו נאמן, ומי"מ במסל"ת נאמן.

דיני שבויה

לעיל כ"ג נתבארו כמה דינים לענין שבויה מתי חוששים שנבעלה לכנרי ומתי לא חוששים, ומי נאמן לומר שלא נבעלה, ולהלן (כ"ו כ"ז) יבוארו עוד דינים בזה.

אשה שנחבשה בידי עכו"ם-

אם יד ישראל תקיפה של העכו"ם ונחבשה ע"י מומן מותרת לבעלה מפני שהם רדיאם לעשות שלא דיין כדי לא להפסיד מומנם, (ומהאי טעמא אפי' לכהן מותרת, ולא דמי לשבויה. תוד"ה על), **אבל ע"י נפשות** שנגזר דינה למות **אסורה לבעלה**, (ואפי' לישראל אסורה, שמה נתרצית לבעלה כדי שלא יהרגנה, ואף שיש צנעות דקדום התקנה היו מוסרות נפשם, מ"מ חוששים שאינה צנועה אע"פ שהיא נראית צנועה. תוד"ה ועל). **לרב היינו כגון נשות הגנבים** שהיו תולים את הגנב ומפקירים ביתו ואשתו, וללוי היינו כגון **אשת רוצח** אבל את נשות הגנבים לא היו מפקירים. לחזקה בעינן שנגמזר דינן להריגה, ולר"י"ח אע"פ שגמזר דינן להריגה.

ב'ז': ובמקום **שיד עכו"ם תקיפה על עצמם**, אם הורהנה על ידי מומןן שנתמשכנה מדעת **אסורה** (לבעלה כהן, אבל לישראל מותרת. תוד"ה על), **אא"כ** יש עדים **שלא נסתרה** ולא נטמאה, **לל"ב** דווקא בהורהנה **אסורה בין עדים** יש שפכהגיע הזמן ולא נפדית, הרי בדיני עכרים היא שלהם, **אבל בנחבשה מותרת**, דכיון שאינה נחלתת להם, וזה על ידי מומן, א"צ עדים. ולל"ק אף בנחבשה אסורה אם עדים.

אשה שהיתה בעיר שכבשוה כרכום-

עיר שכבשוה כרכום -מצור, כל הכהנות **שבעיר** פסולות לבעליהן, דאשת כהן אסורה באונס, **אא"כ** יש להם עדים, ואפי' עבד או שפחה נאמנים, אבל אין האשה נאמנת להעיד על עצמה.

ואף **שאם באה בלשת** (-חיל המחפש שלל במטמונים) **לעיר בזמן מלחמה**, כל החביות בין פתוחות בין סתומות מותרות, לפי שאין פנאי לנסך, (ובשעת שלום רק הפתוחות אסורות), מ"מ **לבעול** יש **פנאי** לתקוף להו יציייהו.

ויש מ"ד ש**מחלק בין אם כבשה כרכום של אותה מלכות**, לבין **מלכות אחרת**. רש"י מפרש שכרכום של אותה מלכות היינו שהמלכות סמוכה לעיר זו, ובה אינה נאסרת מפני שאינו רוצה להשחית את העיר אלא שתהיה לו למס עובד, אבל בשל מלכות חזקהא אסורה. ולתוס' (ד"ה כאן) מלכות אחרת היינו שהכרכום הגיע למלכות אחרת, ובה מותרות כיוון שמאימת המלכות אין להם פנאי לבעול, אבל אם אין אימת מלכות אחרת עליהם אסורה.

י"א דאיירי כשהמשמרות שהעמיד המלך כדי שלא יחבול באנשי העיר רואות זו את זו, והעמידו סמוך לעיר שושילתא וככלבא וגוונא, **אבל בלא זה חוששים שמקרא אחד ובעל, יו"א דאיירי בכל גוונא**. ולרש"י המחלוקת היא בכרכום של אותה מלכות אם תמיד מותר או שחוששים שאחד נכנס ובעל. ולתוס' (שם) המחלוקת היא בטאין אימת מלכות אחרת עליהם, אם כיון שאחת יכולה לברוח כולם מותרות אא"כ יש שמירה, או שאין חוששים שיבררו ותמיד אסורות.

ואם יש בעיר מחבוא, אף אם אין שם מקום אלא לאחת, כולן מותרות.

ואף **שבשני שבילים אחד טמא ואחד טהור, והלך אדם אחד בכל שביל ועשו שניהם טהרות, אם באו בבת אחת שניהם טמאים** דכיון שאחד טמא א"א לומר ששניהם טהורים, ואם באו לישראל בזה אחר זה **שניהם טהורים** דכל אחד תולים שהוא טהור דהוי ספק טומאה ברה"י, (וני"מ אין לאדם אחד לאכול את שניהם. תוד"ה ואם). ואם בא אחד **לישאל עליו ועל חבריו לר"י** טמאים ולרבי יוסי טהורים, והכא הוי **כבת אחת** כיון שמתקיימת את כולן יחד, (לרש"י הקושיה היא מרבי יוסי, שהרי רבי יהודה ורבי יוסי הלכה כרבי יוסי. ולתוס' (ד"ה בבא) לא נחלקו אלא כשאותו אדם נשאל על שניהם בזה אחר זה, אבל הכא שהדבר ידוע שיש הרבה כהנות הוי כבא לישאל על כולם יחד שלכ"ע טמא). **שאני הכא שיעיקר הטומאה אינה ודאית**. וכתבו התוס' (ד"ה והלך) שבשני שבילים הניזון הוא לגבי הטהרות, אבל האדם עצמו צריך טבילה, פן יגעו שניהם בככר אחד. ואם הזה וטבל אחרי שהלך בראשונה, והלך בשני ועשה טהרות, הרי אלו טהורות, ואם הראשונות קיימות אלו ואלו תליות, ואם לא טבל ביתניים הראשונות תליות והשניות ישרפו.

ב'י': **ואם אמרה לא נחבאתי ולא נטמאתי** נאמנת במיגו שהיתה יכולה לומר נחבאתי.

ואף שמצינו שמשכיר חמור שהתנה עם השוכר שלא ילך בנהר פקוד כיון שיש שם מים, ואמר השוכר שהלך שם ולא היו מים, דאינו נאמן במיגו שהיה אומר שהלך באורחא דנרש, דלא אמרינן **מה לי לשקר במקום עדים** ואנן סהדי שיש שם מים, (זוהי שיטת אביי אבל לרבא נאמן במיגו), מ"מ הכא נאמנת, דאינו ודאי שנטמאה אלא חששא, ואמרינן מיגו במקום חששא.

מי נאמן לומר ששבויה לא נבעלה-

אפי' עבד ואפי' שפחה נאמנים לומר שלא נבעלה.

הגמ' שואלת איך שפחה שלה נאמנת והרי שכבז מרע הנותן גט ע"מ שיחול למפרע כדי שיתן תיזקק לחליצה, אסורה להתייחד עמו, לרש"י היינו ל"ב"ה שאסורים לגרש בגט ישי, והיינו גט שהיה יחוד אחרי הכתיבה, שמוא יאמרו גיטה קדש לבנה, והתוס' (ד"ה לא) מבאילים שרש"י בגיטין מפרש הטעם משום חשש קידושין. ואם יש עדים יכולה להתייחד, ואף עבד ושפחה מוועילים לה, אבל שפחתה לא מהני מפני שליבה גס בה, ולמה הכא שפחתה נאמנת.

רב פפי מחלק דשאני הכא שזה קולא מיוחדת בשבויה.

רב פפא מחלק ששפחה שלה באמנת אינה נאמנת, אבל השפחה שלו נאמנת.

לרב אשי אף שפחה שלה נאמנת להעיד ואין חוששים ששותקת בשעה שנבעלה ומשקרת לומר שלא נבעלה, אבל כשהיא שותקת אין ראהי משותקתה דאין דרכה לשקר אלא לשתוק, ולכן אסור להתייחד בפניה. וכמו שמצינו באחד ששען שהוא אחי ומגיע לו מירושת האב, והוא לא הכירו, מפני שיצא בטל חתימת זקן, וכתבי "ויזכר יוסף את אחיו והם לא הכירוהו" (והיינו שכשהאח אומר אני יודע נאמן היכא שיצא בלי חתימת זקן, דאל"כ מחזי כשקרא, אבל כשהאח אומר בודאי שאינו אחיו צריך המוציא להביא ראהי. תוד"ה שפיר), והוצרכו **רב חסדא להביא ראהי, וכשטען שיש לו עדים אבל מפחדים מאחיו** שהוא גברא אלמא, אמר שהגברא אלמא **יביא עדים** שאינו אחיו, (והיינו שהביא עדים והם לא העידו עבורו, וטען שהם מפחדים, ועל זה אמר רב חסדא שביאי את אותם עדים שיעידו שאינו אחיו או שאינם יודעים, דאין חוששים שיעידו שקר. אבל אם אין רגלים לרבי אינו נאמן לטעון שהוא גברא אלמא. תוד"ה אמר). ומבואר שאין חוששים שיעידו עדות שקר, אף שחוששים שהעדים נמנעים מלהעיד.

ובברייתא מבואר שעבדה ושפחתה אינה נאמנת, וכן בנה ובתה, אבל אביה ואמה אחיה ואחותה נאמנים, ובברייתא אחרת מבואר שכולם נאמנים חוץ ממנה ובעלה. ונמצא שדברי רב פפי ורב אשי הם שנויים במחלוקת. אבל לרב פפא י"ל דאיירי במסל"ת, וכדמציינו שרבי הלויא **אמא על פי בנה במסל"ת**, ואפי' במסל"ת היא ובעלה אינם נאמנים, ואף שתרומה נאמן במסל"ת, מעלה עשו ביוחסין. תוד"ה במסליה.

רבי זכריה בן הקצב העיד שלא זזה ידו מתוך ידה של אשתו משעה שנכנסו עכו"ם לירושלים, ואמרו לו חכמים אין אדם מעיד על עצמו ואסורה לפי שהיה כהן, ואפע"כ ייחד לה בית בחצר והיתה יוצאת לפני בניו וחוזרת אחריהם כדי שלא יתיחדו.

סיכום סוגית שבויה:

שבויה שנשבית, אם יש שני עדים שנשבית, אינה נאמנת לומר שלא נבעלה. (כ"ב). וגם בעלה אינו נאמן לומר שלא נבעלה. (כ"ז). ואם יודעים שנשבית רק ע"פ עד אחד מותרת, (דאין ע"א נאמן לאסור אלא בסנטה שיש רגלים לרבי), (כ"ג). וכן אם אין יודעים שנשבית אלא על פי דבריה נאמנת מדין הפה שאסר. (כ"ב). ואצ" לחוש שיש עדים שנשבית, ואם באו העדים רק אחרי שנישאת לא תצא, דחכמים הקלו בשבויה, ואפי' לא נישאת אם התיירו ב"י"ל להנשא ואח"כ באו עדים, מותרת להנשא. (כ"ג). ואם יש עד אחד שלא נטמאה, מותרת, ואפי' שפחה נאמנים לה. (כ"ז). ושפחה שלה, לרב פפא אינה נאמנת מפני שליבה גס, אא"כ היא מסיחה לה תומה, (דבשבויה הקילו, והוי ובעלה אין נאמנים אף במסל"ת. תוס'). ולרב פפי בשבויה הקילו, ולרב אשי נאמנת משום שאין חוששים ששפחתה גם שותקת וגם משקרת לומר שלא נבעלה. (כ"ז). ואפי' אם יש עד אחד שננטמאה, נאמן עד אחד להתירה, ואפי' כששתים נשבו נאמנת אחת להתיי את חברתה, אע"פ שבאה להתיי את עצמה (ועל עצמה אינה נאמנת). ואם היא אומרת שהיא טמאה, אף שיש עד כנגדה אסורה, דשראי נאמנא חתיכא דאיסורא. (כ"ג).

אשה שנחבשה ע"י עכו"ם שאין עדים שלא נבעלה, אם היא נדונת למות בכל גוונא אסורה (אפי' אם בעלה ישראל, שמה נתרצית לבעלה. תוס'), ואם נחבשה ע"י מומן, ואם יד ישראל תקיפה על הנשים מותרת (אפי' אם בעלה כהן. תוס'), ואם יד העכו"ם תקיפה, אם הורהנה אסורה, ואם נחבשה (שאינה נחלטת לעכו"ם), לל"ק מותרת ולל"ב אסורה. (כ"ו).

אשה שהיתה בעיר שכבשוה כרכום ואין עדים שלא נבעלה, אם יש מחבוא בעיר, אף אם אין שם מקום אלא לאחת כולם מותרות, ואפי' אם אמרה שלא התחבאה שם נאמנת במיגו (כיון שאינו ודאי שננטמאה). ואם אין בעיר מחבוא לו נשות הכהנים אסורות לבעליהן, לרש"י אם הכרכום הוא של מלכות סמוכה אינן נאסרות, מפני שהם לא רוצים לקלקל את העיר אלא שישלמו להם מס, (והיינו באופן שאין חשש שאחד נכנס לעיר ובעל, יו"א דהיינו במשמורת רואות זו את זו ויש שושילתא וככלבא וגוונא), ובכרכום של מלכות חזקהא נאסרות. ולתוס' (ד"ה תלוי אם הכרכום הגיע למלכות אחרת, שאז מותר כ"ם מפחדים לבעול, ואם אין עליהם אימת מלכות אחרת אסורות, אמנם אם אין משמרות רואות זו את זו וכי' מותרות, כיון שיכולות לברוח, וכמו במחבוא. (כ"ז).

כ"ח. המגרש את אשתו לא תנשא בשכונתו שכוין שהם מכירים היטב את את זה חוששים שיבואו לידי עבירה, וכפר קטן כשכונה מפני שהם כרגיל פלגוש אחד את השני, וככפר בינוני מותר. (תוד"ה כפר). ואם היה בעלה כהן לא **תגור באותו מבוי** אפי' לא ינשא. רש"י. ובתוס' (ד"ה ואם) כתבו שדווקא בפניה אסור בכל המבוי, דאיסור גרושה קל בעיניו, אבל אם נישאת מספיק להרחיק ג' בתים. והוי נדחית מפניו אא"כ החצר שלה, ובחצר של שניהם היא נדחית מפניו, דטלטולי דגברא נמדאיתא, דכתיב "הנה ד' מטלטלך טלטלה גבר".

וכן כהן המגרש את אשתו והיא הולתה לו מנכסי אביה, והיינו נכסי מילו, **לא תפרע ממנו אלא ע"י אחר**, ואם באו יחד לדין אין

מזדקקים להם, אלא יעמידו שליה, ולרב פפא מנדים אותם, ולרב הונא בריה דרבי יהושע מלקים אותם מלבד הגדוי. תוד"ה רב הונא. ודווקא כשנתגרשה מן הנישואין, אבל נתגרשה מן האירוסין נפרעת ע"י עצמה, מפני שאין ליבו גס בה, ואם רואים שליבם גס זה בזה, אסור אף מן האירוסין.

מתי אדם נאמן להעיד על מה שראה בקטנותו

קטן אינו כשר לעדות, אולם בדבר שהוא בידו נאמן להעיד עד דין דרבנן, וכדמצינו שנשים ועבדים וקטנים נאמנים על בדיקת חמץ, ואף בדבר שהוא דאורייתא נאמנת אשה אם זה בידה, מלבד בדיקת חמץ שאם זה היה דאורייתא לא היתה נאמנת כיוון שבדיקת חמץ היא טורח ונשים עצלניות הם. תוד"ה אלו.

אין אדם נאמן להעיד על מה שראה בקטנותו, אף באופנים דלהלן, אלא כשמעיד עימו אדם שראה את הדברים כשהיה גדול, חוץ מלענין תרומה וכדלהלן. תוד"ה והוא.

המקרים שנאמן-

נאמן אדם להעיד כשהוא גדול, מכח מה שראה בקטנותו, **שזה כתב יד אביו** אע"פ שאביו מת כשהוא קטן, (אף שאין אימת אביו עליו כאימת רבו), או רבו (אף שאינו מצוי אצלו כאביו להכיר את הכתב שלו), או אחיו (אף שאינו מצוי אצלו וגם אין אימתו עליו, כאביו ורבו), והטעם בזה הוא מפני שקיום שטרות דרבנן, דמדאורייתא עדים החתומים על השטר נעשה כמי שנחקר עדותן בבי"ד. רש"י. והקשו התוס' (נ"ה קיום) שא"כ אדם יוכל לזייף שטרות כרצונו, וכתבו דאיירי כגון שהלוח מודה אלא שטוען פרוע, או שיש לו עוד שטרות עם חתימות אלו. אבל בריש גיטין מוכח שאפי' אם לא מכירים כלל את החתימה היה כמי שנחקר עדותן בבי"ד.

וכן נאמן להעיד מכח מה שראה בקטנותו **שאשה יצאה וראשה פרוע** שזה סימן שהיתה בתולה ומתובתה נאמים, והטעם בזה הוא משום שרוב נשים נישאות כשהן בתולות.

כ"ח:י וכן נאמן להעיד מכח מה שראה בקטנותו **שאיש פלוני יצא מבית הספר וטבל כדי לאכול תרומה**. ואין לומר שהיה עבד ועכשיו נשתחרר, שהרי אסור ללמד עבד תורה, דמה דמצינו שאם קרא ג' פסוקים (או הניח תפילין בפני רבו או שמינוהו אופטרופוס) אינו יוצא לחירות, איירי שקרא מעצמו, אבל מתני' איירי שהאב הביאו ללמוד. ומ"מ אין נאמן בזה אלא לתרומה דרבנן, והיינו תרומת חו"ל או תרומת פירות. ובהו נאמן אף בלי עד נוסף, כיון שאין מעלין מתרומה דרבנן ליוחסין. תוד"ה והוא. עוד כתב התוס' (ד"ה ודלמא) דאין נמנעים מלתת תרומה לעבד מוחשש שיקח תרומה אחר שישתחרר (אלא מטעם שמא יעלוהו ליוחסין), משום שאינו שכיח שביקש תרומה אחר שישתחרר, כי הוא ירא שיבדקו וימצאו שהוא עבד. וכן אין חוששים שימכרוהו רבו לישראל וימשיך לאכול תרומה, שהרי מוונתויו על רבו ואין אדם חוטא ולא לו. וכולי האי לא חיישינן שיאמר לו רבו השני צא מעשי ידיך במונותיך.

וכן נאמן להעיד מכח מה שראה בקטנותו, **שפלוגי היה מקבל תרומה בגורן**, והיינו שמעיד שהיה מקבל בלא רבו, וכר"י דס"ל שאין חולקים לעבד בלא רבו (ודין זה איירי כהנתן שנעתרץ ולדה בולד ששפתה, שלא נותנים תרומה אלא חלק אחד כשששהים יחד. וכתבו התוס' (ד"ה נתן) שאף שמודה ר"י שתרומה דרבנן חולקין לעבד בלא רבו, מ"מ כאן הוא מעיד שנתנו לו תרומה דאורייתא), משום דס"ל שמעלים מתרומה ליוחסין, (אבל לרבי יוסי חולקים למי שהוא ספק בן כהן או עבד, משום שממ"נ הוא יכול לאכול תרומה, וס"ל שאין מעלים מתרומה ליוחסין). ופעם אחת רבי אלעזר ברבי יוסי ראה אדם מקבל תרומה בגורן במקומו של רבי יוסי, והעיד עליו במקומו של ר"י ששם לא היו נותנים תרומה לעבדי כהנים, וביקשו להעלות עמו לכהונה על פיו, (אבל לאומשה לא העלו, דאם לבהמתם של צדיקים אין הקב"ה מביא תקלה, כ"ש לצדיקים עצמם).

וכן נאמן למכח מה שראה בקטנותו **שמוקם זה הוא בית הפרס** ולא יותר. בית הפרס היינו שדה שנחרש בה קבר, שגזרו שם חכמים טומאה עד מאה אמה, שעד שם המחרשה מוליכה את עצמות המת, ויש לחוש שהעובר שם נגע או הסיט עצם כשעורה. והטעם שנאמן בזה הוא משום דבית הפרס **דרבנן**, כיון שמדאורייתא ספק טומאה ברה"ר טהור, ואפי' מקום הקבר עצמו טהור, (ומ"מ הכא גזרו כיון שהשדה לעולם בספק, אבל בסתם רה"ר לא גזרו, כיון שה רק ספק אקראי. תוד"ה בית הפרס). שהרי הקלו לנפח וללכת יש דאם היתה שם עצם היה רואה אותה, (ולאהא אין חוששים, דאין עצם כשעורה מטמאה באהל, אלא שזדה או גזעלשה או רוב מנין או רוב בנין), וכתבו התוס' (ד"ה בדיעבד) דממירי דיעבדא אם כבר עשת טהרות, אבל לכתחילה צריך בדיקה אחרת כמבואר באהלות פרק י"ח. וכן הקלו שבית הפרס שנידש הירבה בחברה ורגלים טהור (שא"א לעצם כשעורה שלא נידש ברגל).

וכן נאמן להעיד מכח מה שראה בקטנותו **שעד מקום זה היו הולכים בשבת**, והטעם שנאמן בזה הוא משום דקסבר תחומין דרבנן.

ובברייתא תנא שנאמן לומר כך אמר לי אבא **משפחה זו כשרה וזו פסולה, או שאכלו בקצצה בנישואי בת פלוני לפלוני**, (שהיו נוהגים שמי שהיה נושא אשה שאינה הוגנת היו בני משפחתו שוברים חבית מלאה פירות ברחבה ואומרים שאחיהם נשא אשה שאינה הוגנת לו). או לומר שהיה הוא עצמו **מזליך לפלוני חלה ומתנתו**.

אבל אינו נאמן לומר שמקום זה הוא של פלוני, דאין מוציאין ממון על פי עדות כזו.

ואם היה עכו"ם ונתגייר או עבד ונשתחרר אינו נאמן בכל אלו, כיון שעכו"ם לא דייק, ולריו"ח ב"ב נאמן, דכיון שדעתו להתגייר הוה דייק.

אלו נערות

דיני אונס ומפתה

נערה בתולה שנאנסה נותן הובעל לאביה חמישים כסף, ועליו לשאת אותה לאשה, דכתיב 'כי יצא איש נערה בתולה אשר לא אורסה ותפסה ושכב עימה ונמצאו, ונתן האיש השוכב עימה לאבי הנערה חמישים כסף, ולו תהיה לאשה תחת אשר עינה לא יוכל לשלחה כל ימיו'. ואם היא נתפתתה חייב או לכנסה או לשלם קנס, דכתיב 'וכי יפתה איש בתולה אשר לא אורסה ושכב עימה מהור ימרהנה לו לאשה, אם מאן ימאן אביה לתתה לו כסף ישקול כמורה בתולות.

ולהלן (כ"ט – מ"ב) יבואר אלו נערות יש להם קנס ואלו נערות אין להם קנס (קטנה נערה ובוגרת, אשה שאסורה למי שאנס או פיתה אותה, כשיש חשש שהיא לא בתולה, ארוסה), ומה הדין כשהובעל חייב כרת על בעלתו האם זה פוטר אותו מתשלומין מדין קים ליה בדרבה מיניה (ואגב זה מאריכה הגמרא (ל"א ל"ה ל"ו) לבאר ענייני קים ליה בדרבה מיניה), ומה הדין כשיש חיוב מלקות על הבעילה, דקיימא לן ש'אין לוקה ומשלם, האם משלם או לוקה (ואגב זה מאריכה הגמרא (ל"ב – ל"ה, ל"ו) לבאר דין אין לוקה ומשלם), ומה הדין כשהאשה מותה לפני ההעמדה בדין (ל"ח ל"ט), ועוד מדיני התשלומין של אונס ומפתה (תשלומי צער בושת ופגם, מי יכול לעכב שהובעל לא ישאנה לאשה. ל"ט מ'ו). ועוד מדיני אונס ומפתה.

אלו נשים יש בהם קנס אם נאנסו

דין קנס נאמר בתורה בנערה, ולא בבוגרת, ולענין קטנה יש מחלוקת תנאים אם יש לה קנס, עוד יבואר להלן האם יש קנס באשה האסורה לבעול באיסור לאו או כרת או מיתת בי"ד או מדרבנן.

כ"ט. **נערה כשריה יש לה קנס**, שאם נאנסה, נותן המאנס לאביה חמישים כסף, דכתיב 'ונתן האיש השוכב נעמה לאבי הנערה חמישים כסף'. (וכתב הפני יהושע שרוב הדינים דלהלן שייכים גם במפתה, מלבד גירות ומשוחררת שבמפתה אין להם קנס, ודין 'ולו תהיה לאשה' שלא נאמר במפתה).

דין קנס ומכר בקטנה ונערה– שיטת ר"מ שקטנה מבת יום אחד עד שתביא שתי שערות, אביה יכול למוכרה, ואין לה קנס, ונערה משתביא ב' שערות ועד שתיביגר אחרי ו' חודשים אין אביה יכול למוכרה דאם מכורה יוצאה בנערות כ"ש שאינו יכול למוכרה, ויש לה קנס. וכן סובר תנא דמתני' שאין קנס אלא לנערה ולא לקטנה. אבל שיטת חכמים שאף קטנה מבת ג' שנים ויום אחד שהיא ראויה לבוא אביה יכול למוכרה ויש לה קנס, ומכר יש לה אף פחותה מבת שלש.

אלו נערות פסולות יש להן קנס-

קנס בחייבי לאוין או באסורות מדרבנן– הבא על הממזרת ועל הנתינה ועל הכותית, לתנא דמתני' יש להן קנס, ולהלן (כ"ט:י) יבואר שלר"ש בן מנסיא אין קנס בחייבי לאוין, ולשמעון התימני אין קנס באשה שאין בה תפיסת קידושין.

נתינה– היינו מן הגבנונים. שיטת רש"י שהיושע נתנם חוטבי עצים ושואבי מים, דודד גזר שלא יתחתנו בהם. אולם שיטת ר"ת (תוד"ה אלו) דאיירי הכא בנתינה שנתגייר, דבגיתא אין לה קנס, ונתינה שנתגייר אסורה מדאורייתא משום "לא תתחתן בם", (ונכרית אסורה משום "ובתו לא תקח לבנך"), דודד לא גזר עליהם אלא שעבוד, כדי שלא יטמעו בישראלי (וחוששים בהם יותר משאר פסולי קהל מפני שהם אומה שלימה), ובימי רב לא רצו להתייר לבוא בקהל, אלא לפטרם מעבדות, ולפירוש רש"י קשה דאם נתנם יהושע לעבדים ממש, שיש בהם איסור "לא יהיה קדש" הרי שפחה אין לה קנס, ואפי' שפחה ששומרת עצמה אין לה קנס, אך בזה י"ל שלא עשאם יהושע עבדים ממש.

כותית– שיטת רש"י דסבר תנא דמתני' שהם גירי אריות, וישנם בלאו ד"לא תתחתן בם". אבל שיטת ריב"ם (תוד"ה ועל הכותית) שלמ"ד גירי אריות הם הרי היא נכרית ואין לכרית קנס, ובכרחה תנא דמתני' סובר שהם גירי אמות, והחדוש שיש להם קנס הוא שגזר לפטור מקנס כדי שלא יתחתנו בהם. ולמ"ד שפסול כותים הוא משום שנטמנו בהם עבד ושפחה, אין המאנס יכול לטעון שתביא ראייה שאינה שפחה (לשמואל דס"ל שאין הולכים בממון אחר הרוב, או לרב א' דאולי איהו נבה דהוי ליה קבוע), משום שמעמידים אותה בחזקת אבותיה שהיו כותים, כדי שלא יהיה חוטא נשכר.

הבא על הגירות ועל השבוייה ועל השפחה שנפדו ושנתגיירו ושנשתחררו פחותות מבנות ג' יום אחד, יש להן קנס, דאף אם נבעלו לפני כן בתוליהן חוזרים.

קנס בחייבי כריתות– הבא על אחותו, או על אחות אביו, או על אחות אמו, או על אחות אשתו, או על אשת אחיו, או על אשת אחי אביו, לתנא דמתני' יש להם קנס, שאע"פ שחייב כרת אינו חייב מיתת בי"ד. ולהלן (כ"ט:י) יבואר שלשמעון התימני ולר"ש בן מנסיא אין קנס לחייבי כריתות. ועיין להלן (ל) בשיטת רבי נחוניא בן הקנה. אשת אחיו לרש"י היינו שנתקדשה לאחיו וגירשה, (וכן באשת אחי אביו, דאם לא גירשה יש בה מיתת בי"ד). ור"ח מביא מהירושלמי דאיירי שיש לו בנים מנשא אחרת, דאכ"כ הרי היא זיקקה לו לבנים, ואיירי אף במתא מן האירוסין.

נערה שנתאסרה וסבירה לריה"ג (ל"ח) אין לה קנס, ולר"ע דמתני' יש לה קנס וקנסה לעצמה, ולר"ע דברייתא יש לה קנס וקנסה לאביה, והיכא שהקנס הוא לעצמה ליכא קנס במפתה, (מ) משום שהיא מחלה, וביירושלמי יש דעה שלא מחלה אלא בושת ופגם, אבל על הקנס אינה יכולה למחול, אבל בבבלי משמע שגם קנס אין לה. תוד"ה ועל אשת אחיו.

אלמנה לכה"ג גרושה וחלוצה לבתן קדוש יש להן קנס, ולא תני משום דבפסול כהונה לא קיימיר. **ומצרי ואדומי** יש להן קנס, ולא תני כיון שיש להם תהר, אי נמי לא תנא אלא חייבי לאוין. **מחזיר גרושתו משנישאת**, יש לה קנס אף לר"ע דאמר אין קידושין תופסין במחזיר גרושתו, ולא תני משום דתנא ושייר, אי נמי לא תני אלא פסולי קהל. תוד"ה ועל הכותית.

כ"ט:י **המקור שיש קנס בחייבי לאוין וחייבי כריתות**– אף דכתיב בתורה 'ולו תהיה לאשה' דבעינן אשה הראויה לו, מ"מ יש קנס אף באסורות עליו, דדרשינן מנערה נערה הנערה (דכתיב 'כי ימצא איש נערה בתולה' וכתבי 'ונתן האיש השוכב עמה לאבי הנערה' ודרשינן נערה יתירה דמצי' ונעלה ונתן לאביה, וכן דורשים ש' תיבא. ולר"ח דורשים הכל מנערה אחד, וכן

להלן מבתולה אחד, והתוס' י' ד"ה נערה) כתבו שהעיקר כפירוש רש"י, **בתולה בתולות הבתולות** (דכתיב 'וכי יתה איש בתולה', וכתבי "כסף ישקול כמורה הבתולות", ומצי למיכתב כמורה ולשתוק, וכן דורשים ה' יתירה), תרי לגופיה לכשריה, וחד נערה ללמד שאם לא הספיק האב להעמידו בדין עד שמתה פטור, דכתיב 'ונתן לאבי הנערה' ולא לאבי מותה, וחד בתולה ללמד שבין באונס ובין במפתה משלם חמישים שקלים, דכתיב "כסף ישקול כמורה הבתולות" שיהא זה כמורה הבתולות חמישים כסף המפורשים במאנס בתולה, ומוורה הבתולות יהיה שקלים כזה. וב' דרשות נוספות **לאחיי חייבי לאוין** וחייבי עשה (ומספיק פסוק אחד, כיון שזולא דכתיב 'ולו תהיה לאשה' א"צ קרא לרבות. ואיצטר"ך למיכתב 'ולו תהיה לאשה' כדי ללמד דהיינו מדעתה. ולמ"ד אין קידושין תופסים בחייבי לאוין לומדים מפסוק אחד חייבי עשה, ומהשני חייבי לאוין וכריתות. תוד"ה וחד), ו**חייבי כריתות**, ואין לומר ששניהם בחייבי לאוין, אחד באונס ואחד במפתה, כיון שאפשר ללומדם זה מזה. תוד"ה אייתרו.

שיטות נוספות בדין קנס בנערות פסולות-

שמעון התימני חולק על תנא דמתני' ודורש מ"ולו תהיה לאשה" **אשה שיש לו בה הויה** והיינו שיש לו בה תפיסת קידושין, לאפוקי חייבי כריתות. וכן ר"ש בן מנסיא חולק ודורש שאין קנס אלא **באשה הראויה לקיימה** דדרש 'תהיה' לשון קיום.

ממזרת ונתינה שאסור לקיימם אך יש בהם תפיסת קידושין, ולשמעון התימני יש להם קנס, ולר"ש בן מנסיא אין להם קנס.

ולר"ע הסובר דאין קידושין תופסים בחייבי לאוין, א"כ חייבי לאוין אין בהם קנס אף אם ר"ש בן מנסיא היה דורש ששמעון התימני, ואונס שמעון התימני עצמו חולק על ר"ע וסובר שקידושין תופסים בחייבי לאוין.

ונחלקו רבי סימאי ורבי יששב בדעת ר"ע, דלרבי סימאי **באלמנה לכה"ג** או גרושה לבתן הדיוס מודה ר"ע שקידושין תופסים (דכתיב 'לא יקח וסמך ליה ולא יחלל' חילולים הוא עושה ואין עושה ממזרים), ואם אין הולד ממוזר תפסי קידושין, דהא בהא תליא. (אמנם רבי יהושע סובר שאינו תלוי זה בזה, וס"ל שחייבי כריתות לא תפסי קידושין אבל אין הולד ממוזר אלא מחייבי מיתות בי"ד. תוד"ה חילוקי). וא"כ בזה יש נ"מ אם דורשים אשה הראויה לקיימה או אשה שיש בה הויה. ולרבי יששב (דאמר בואו ונצווה...) אף באלמנה לכה"ג הולד ממוזר.

וילה"ס לרבי יששב אם **בחייבי עשה מצרי ואדומי** בתוך ג' דורות, דכתיב 'דור שלישי יבוא להם' ולאו האב מכלל עשה עשה, ובהם **סובר ר"ע** שאין הולד ממוזר (ולא בא אלא לאפוקי מרב סימאי ולומר שגם בחייבי לאוין דכהונה הולד ממוזר), וא"כ בזה יש **נ"מ אם דורשים אשה הראויה לקיימה או אשה שיש בה הויה**, וכן נ"מ בסוטה שאירסה וינתנה תחתיו שלא כדרכה וגירשה, דיש בה הויה לכ"ע ואין הולד ממוזר. תוד"ה מאי. או שבכל איסור הולד ממוזר, ומ"מ **בבעולה לכה"ג** דהוי עשה ד"בתולה יקח" ולא בעולה, (ול ס"ל דפני הבא על הפנייה עשאה זונה, דא"כ איכא לאו), **ודאי אין הולד ממוזר, כיון דהוי לאו שאינו שוה בכל**. ואיירי בבעולה שלא כדרכה, דבעולה כדרכה אין קנס. רש"י. והתוס' (ד"ה איכא) הקשו שנחלקו בזה ר"מ ורבי אלעזר אם בעולה שלא כדרכה כשריה לכה"ג, ואיירי אליבא דר"ע שהיה רבו של ר"ש בן מנסיא וסובר שהיא פסולה. ור"ח פירש דאיירי שהכה"ג אנס בתולה גמורה, ואף דתפסי לו בה קידושין מ"מ לכתחילה לא ישאנה, והוי דאורייתא.

ל. קנס בנדה- נדה לכ"ע יש בה קנס, דמותר לקיימה, ותופסים בה קידושין.

סיכום הסוגיא– נערה יש בה קנס של אונס ומפתה, בקטנה לר"מ אין לה קנס ולחכמים יש לה קנס, ובוגרת אין לה קנס. ולא בכשרות, וכן בגירות שבויה ושפחה שנפדו ושנתגיירו ונשנתחררו פחות מ' שנים ויום אחד יש להם קנס. לתנא דמתני' יש קנס גם בחייבי לאוין וחייבי כריתות (אבל לא בחייבי מיתות בי"ד) דכתיב נערה נערה הנערה בתולה בתולות ובריתות, ונערה אחת ובתולה אחת מיתורת לחייבי לאוין וחייבי כריתות. שמעון התימני ור"ח בן מנסיא חולקים וסוברים שאין קנס בחייבי כריתות, שמעון התימני דורש 'ולו תהיה לאשה' אשה שיש בה הויה, ור"ש בן מנסיא דורש אשה הראויה לקיימה, הגמ' אומרת שיש נ"מ בין הדרשות בחייבי לאוין, ולר"ע דס"ל שאין קידושין תופסים בחייבי לאוין הג"מ היא באלמנה לכה"ג או בחייבי עשה מצרי ואדומי, ואם גם בזה הרי ממוזר יש נ"מ בבעולה לכה"ג. נדה יש בה קנס לכ"ע.

מחלוקות רש"י ותוס'– א' נתינים אלו הגבנונים. לרש"י דוד גזר שלא יבוא בקהל משום עבדות, ולתוס' בנכריותה אין לה קנס, וכן לשפחה אין קנס, ואיירי הכא בנתיניה ואסורה בתולות "לא תתחתן בם", ובהו יש קנס. ב' כותים, לרש"י סובר התנא שהם גירי אריות, ולתוס' לעכו"ם אין קנס, אלא ס"ל לתנא שהם גירי אמת.

קים ליה בדרבה מיניה בחיוב כרת

מי שעשה מעשה אחד שהוא חייב בו מיתת בי"ד וממון, כגון המדליק גדיש של תבירי בשבת, נהרג ואינו משלם, דכתיב 'ולא יהיה אסון ענשו יענשו'. ולהלן תבואר שיטת רבי נחניה בן הקנה שגם חיוב כרת פוטר מן התשלומין.

שיטת רבי נחוניא בן הקנה שהיא המדליק גדיש של תבירי ביו"כ פטור משלומין, אף שהאב חייב מיתת בי"ד אלא כרת, ולדבריו אין קנס של אונס ומפתה בחייבי כריתות. ופליגי תנא דמתני' שסובר שנכשש חיוב כרת יש גם חיוב ממון. רש"י. ולתוס' (ד"ה הכל מודים) כונת הגמ' "לאפוקי וכו' " שרב חסדא שאמר שלכ"ע בנא על הנדה יש קנס זה לאפוקי מרבי נחוניא בן הקנה. ואין לומר שרבי נחוניא בן הקנה מודה לענין קנס, משום דרבינו קרא, וא"כ מתני' דלא כרבי נחוניא בן הקנה, משום דלדבריו אין חילוק בין חייבי כריתות לחייבי מיתות בי"ד, ובמתני' מבואר שבחייבי כריתות חייב והבא על בתו פטור.

אביי סובר שרבי נחוניא בן הקנה לומד דין זה מגז"ש אסון אסון, דכתיב "ולא יהיה אסון" והיינו אסון בידי אדם שאם תכל באשה ויצאו לידיה, אם האשה לא תמה אז משלם זמי ולולדת, וכתביב "וקרהו אסון בדרך" דאיירי אף באסון ביד שמים, (שהרי הזהירים יעקב בין מצינים פחים' קור וחום, וי"מ שזה דבר אחד, והיינו צינה שהיא פח, וכתבו התוס' (ד"ה הכל) דאניו נראה), שהם בידי אדם, ובין משאפ מיתות שהם בידי שמים, שהרי מיום שחרב בית המקדש אע"פ שבטלו סנהדרין, ד'י

מיתות לא בטלו, מי שנשתיים סקילה או נופל מן הגג או חיה דורסתו, ובשריפה נופל בדליקה או נחש מכישו, ובהריגה נמסר למלכות או נופל לייסטים, ובחנק טובע בנהר או מת בסרוניכ), ולומדים שכמו שבאסון בידי אדם אומרים קלב"מ, ה"ה באסון בידי שמים, ולדבריו בין בכרת בין במיתה בידי שמים אומרים קלב"מ.

הכל בידי שמים חוץ מצינים פחים- לרש"י הכונה שהכל רק בידי שמים, וצינים פחים לפעמים באים בפשיעות האדם. ולתוס' (ד"ה הכל) בכל הדברים יכול לשמור עצמו מן הפשיעה אבל לפעמים יבואו באונס, וצינים פחים לעולם לא יבואו באונס, אמנם לפעמים אדם נמצא בדרך ואינו יכול להזהר מן החום, אבל בביתו יכול להזהר. והא דכתיב "והסיר ד' מןכף לחילי" דאייירי בצינה היינו שיחם הקב"ה עולמו או יתן לו מלבושים שלא יצטרך להזהר. והא דתניא הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים, זה ענין אחר, שגורל זה חולק במעי אמו אם יהיה עשיר או עני גבור או חלש טיפס או חכם, אבל צדיק או רשע לא נגזר.

משחרב ביהמ"ק בטלו סנהדרין- כתבו התוס' (ד"ה מיום) שנו' שנה קודם החורבן לא היו ידים דיני נפשות אלא לפעמים לצורך שעה, אבל על רציחה לא היו דנים לפי שטרו במוינים ורוצחים, וי"מ שבזמן קרבן גבדי כהונה מכפרים על מזיד דלא אתרו ביה, והתוס' מוכיחים שגם בזמן ביהמ"ק היה מצוי שנענש בידי שמים כמו ד' מיתות. עוד כתבו התוס' (ד"ה דין) דאף דאירא בגמי' שדין ד' מיתות לא בטלו, מ"מ לפעמים ע"י תשובה הקב"ה מיקל את העונש או מוחל לגמרי, ופעמים זכות תולה ואינו נפרע ממנו בחייו.

ל' קלב"מ בתרומה ובמעילה, ו**מה הדין כשיש גם כרת דפסח**- המועל במזיד לרבי שסובר שהוא חייב מיתה בידי שמים, לאביי דס"ל שאם במיתה בידי שמים אומרים קלב"מ, הו"ו גזיה"ל שלא אומרים קלב"מ, דאל"כ אין ק"ל שגם בשמועל בהקדש, אמנם האוכל חמץ של הקדש בפסח לרבי נחוניא בן הקנה לא מעל, כיון בדפסח דאיכא כרת לא גלי קרא. אבל בתרומה, אף שבור שאכל תרומה בשוגג לא אומרים קלב"מ, ואין זה גילוי שבתרומה לא אומרים קלב"מ, אלא הטעם הוא משום שהתשלומין הם לכפרה ולא ממונא, ולכן האוכל תרומות עצמו משלם פירה לעצמו וחומש לכהן, ולכן הכהן לא יכול למחול, אמנם אחר ההפרשה יכול למחול, ולכן בספק כהן שאכל תרומה צריך להפריש אבל איצ' ללת לכהן, וכל שייך קלב"מ לפטור מכפרה, ולכן גם האוכל תרומת חמץ בפסח בשוגג חייב קרן וחומשו, ולא אומרים דלא גלי קרא בפסח דאיכא כרת. תוד"ה זו.

שיטת רבא שמקורו של רבי נחוניא בן הקנה הוא מ"ואם העלם יעלימו... והכרתי אותו", ללמד שדין כרת כדין מיתת ביי"ד לפטור מתשלומין כשיש חיוב כרת. ולדבריו אין דין קלב"מ במיתה בידי שמים אלא ככרת.

ונ"מ בזר שאכל תרומה במזיד שחייב מיתה בידי שמים ולא כרת. (בכרת הוא חרעו נעששים, כדכתיב ערירים יהיו"). **שלאביי פטור** דאסון משמע בין מיתה בן כרת, ולרבא חייב. ואייירי בתתב לו חבירו לתוך בית הבליעה דאינו חייב בתשלומין מלאים אלא דמי נגאת מעו, או בתתב לתוך פיו משקין של תרומה, או שזז אכל תרומה שלו ובשעת האכילה קרע שיריאה של חבירו, ופדלהן.

עוד מדיני קים ליה בדברה מיניה

להלן תמצוי מתי לא אומרים קלב"מ אלא כשהחוב המיתה והממוון חל ממש באותו נגזר. ומתי אע"פ שהחוב עומד לא חל באותו נגזר אומרים קלב"מ.

מותי שייך קלב"מ באכילת דבר איסור-

הגונב חלבו של חבירו ואכלו אף לרבי נחוניא בן הקנה חייב לשלם לחבירו, אף שהוא חייב כרת, מפני שכבר נבטחתי בגנייה משעת הגבהה, קודם שיבוא לידי איסור חלב.

ואם תחב לו חבירו לתוך פיו חייב, מפני שקנאו בלעיסה קודם חיוב מיתה. ואם תחב לו חבירו לתוך בית הבליעה, אם היה יכול להוציא

חייב דבזה שלא הוציא נעשה למזיק, והראשון אינו חייב כלום. רש"י. והתוס' (ד"ה ואי) כתבו שהמיתה לא פוטרת עד שבלע לגמרי. **ואם אינו יכול להוציא פטור** דאנסו הוא. רש"י. והתוס' (ד"ה ואי) הקשו דנימא שניתי לו מרצוני לתתבו, וריצב"א מפרש שאם תחתב מרצוני חייב באונסים מיד כשהניתי בפיו, וחוביב המיתה הוא רק כשתחתבו בעומק, ומאץ להתחתבו יכול לתתקו ולהוציא מיתה זה לא מגרע בזיבת השני, כמו ש"א"ל לקנות טלית שחציה ע"ג קרקע וחציה ע"ג עמוד. ועוד שיקנה השני לפחות מחצה מן שניים שהגבירו מציאה, ורק בגז יש חסרון כריתות ביכול לתתקו ולהביאו (אצלו). והתוס' יבארו שאף בתחתב מרצוני אינו חייב, כיון שהוא לא גזלו, ולא התנאה לא חייב כיון שבשעת התנאה הוא אבוד מן העולם במקום שאינו יכול להוציא. **ואם יכול להוציא ע"י הדחק** שכבר זה מאוס, ואינו חייב אלא מדין נהנה ובזמן זה איכא חיוב מיתה (אף לתוס') כיון שהיה יכול להוציא חייב על מה שבלע ונהנה. אמנם הקשו התוס' (ד"ה ואי) דמבואר בחולין שלמי שלא יודע שהדבר היה בפיו אין הדבר מאוס, וצ"ל למה לא חייב על הבליעה, ת"י. דאייירי שהיה שוה פרוטה או מעט יותר, וכשנסגס לפיו כבר אינו שוה פרוטה, דבזה אינו חייב על הבליעה, אבל כשנהנה חייב על הכל, כדמצינן שבוה נהנה והוא לא חסר אם חיסר מהבעלים משהו חשב על הכל. וריצב"א סובר דאייירי אף בדבר שאינו נמאס, ומ"מ כיון שמיד בלע ונהנה נחשב שחובי

המיתה והתשלומין היו יחד, אע"פ שאינו ממש ביחד). או שתתב **משקין של תרומה לתוך פיו** שמיד המשקין נמאסים, ואינו חייב אלא על התנאה, **במקרים אלו לאביי שייך דין קלב"מ לרבי נחוניא בן הקנה**, ולרבא חייב.

ולרב אשי נ"מ בדברי אביי לפטור באוכל תרומה שלו ובאותו זמן קרע שיריאה של חבירו.

קלב"מ בממונ לוה ונפשות לזה- שיטת רש"י שרב אשי סובר שמיתה לזה ותשלומין לזה פטור, ודלא כרבא שמחייב עדים וזוממים שהעידו פלוני בא על בת פלוני, כיון שהמיתה הוא לבת והמיתה היא לבעול. אבל התוס' (ד"ה רב אשי) פלגי, דלא שכיב מיתה לזה ותשלומין לזה היכא שנתבא מיתה או לשמים, וכדמצינו שבמדליק גדיש בשבת אומרים קלב"מ, (ור"י מותר שכאן ובפלגוי בא על בת פלוני זה ב' מעשים, משא"כ בגדיש, ורשב"א דוחה שמצינו גם בעמשה אחד שנהרגים ושלמים ממונ). וז"ת מחלק שדווקא בעידם וזוממים חייב בממונ לזה ונפשות לזה, דבעין שתתקינו חובת כלפי כל אחד, אבל בעלמא מודה רביא שבממונ לזה ונפשות לזה פטור, וכדמצינו שרבא פוטט מירוףא ששבר כלים של אחר, (אך יש גורסים שם רבא), ועוד שהרי קלב"מ לומדים מ"ואל יהיה אסון" וזה הממונ הוא לבעול והמיתה (רבא) לאטמה, ואין אומר שזה לא היה דאשט או ריגא ושהי' אסון ורביא נכבתייה לזה וממונ לזה חייב, ומה שפטור בעבד כפות ובורדף, משום דחשיב חיוב מיתה לכל העולם, נדיתן להציל לכל אדם וחייב מיתה לכל העולם.

סיכום הסוגיה- שיטת רב נחוניא בן הקנה שיש קלב"מ בחייבי כריתות לרבא, ולאביי אף בחייבי מיתות ביי"ד, (ולרש"י לדעת רנבה"ק אין קסס בחייבי כריתות), ות"מ

במחלוקת אביי ורבא בזר שאכל תרומה באופן שחוביב המיתה והממונ באו יחד, (שתתב חבירו ואינו יכול להוציא אלא ע"י הדחק, או שתתב משקין, ולרב אשי בזר שאכל תרומה משלו וקרע שיריאה של חבירו), אבל אם הגביה ואכל, או שחבירו תתב לפיו ולעם ואכל או שתתב לפיו והיה יכול להוציא חייב, דאין חיוב הגניבה בזמן חיוב המיתה.

סיכום דברי התוס' בסוגיה- א' לרש"י הכל רק בידי שמים, וצינים פחים לפעמים ביד האדם. ולתוס' הכל גם בידי שמים, וצינים פחים הם רק בידי אדם, אמנם לפעמים אינו יכול להשמוע. ב' תשלומי תרומה באוכל בשוגג הם לכפרה, ולכן לא שייך קלב"מ אף בתרומות חמץ בפסח, אבל תשלומי מעילה הם ממונא, וגלי קרא דבמעילה אין קלב"מ, ולכן באוכל חמץ הקדש בפסח יש קלב"מ. ג' התוחב לפיו של חבירו מרצוני ואין יכול להוציא אינו חייב על התנאה, כיון שכשנתנה זה כבר היה אבוד מן העולם. ד' שיטת התוס' דאייירי בדבר ששוה פרוטה או מעט יותר וכשנמאס אינו שוה פרוטה, דאל"כ אין הדבר נמאס אלא למי שיועד שהיה בפיו, וריצב"א סובר שיש קלב"מ אפי' אם הדבר אינו ממש ביחד. ה' בממונ לזה ונפשות לזה, לרש"י רב אשי פוטט ורבא מחייב, ולתוס' בעידם וזוממים חייב ובצלמא פטור, ולריב"א חייב, שפסגה ברודף ובחילול שבת נחשב שחייב מיתה לכל העולם.

ל"א. מתי שייך קלב"מ כשאינו יחד ממש-

הזורק חץ בשבת מתחילת ד' לסוף ד' וקרע שיריאה בהלכתו, לרבי אבין פטור מלשלם על השיריאה, מפני שהעקירה היא צורך ההנחה ומואיא שעתא אתחלה לה מלאכה.

הגמ' מבארת שמקרה זה לא דומה למגביה לצורך אכילה שנתבאר לעיל שלא אומרים בזה קלב"מ, משום ששם יכול להתכופף **לאכול**. (לרש"י היינו להתכופף למטה מג' דלא חשיב הגבהה, ולתוס' (ד"ה דא) קונה את האוכל כשהוא בפיו אף בפתוח מג', וכונת הגמ' שאם האוכל נמצא בראש קנה, יכול לשחות ולהתחב את האוכל עד בית הבליעה, ואז חל חיוב הגניבה והמיתה יחד, וה"ה דהוה מצי למימר ששייך אכילה בלא הגבהה אם תתבה לו חבירו). **משא"כ בחץ שאינו יכול להתכופף**.

אי נמי באכילה גם אחרי ההגבהה יכול לא לאכול ולכן לא אומרים שבשעת הגבהה התחילה האכילה, **משא"כ בחץ אינו יכול להחזירו** ולכן אומרים שמשעת עקירה סופו לקרוע שיריאה, ונ"מ בין ב' חילוקים אלו **במעביר סכין בידו בהליכה ברה"ר וקרע שיריאה בהלכתו**, שאינו יכול לקרוע בלי עקירה, אבל יכול להחזירו.

שיטת ר"ת שרבי ירמיה חולק על רבי אבין, וסובר שהמנסך יין של חבירו, אע"פ שא"א לניסוך בלא הגבהה חייב לשלם, דמשעת הגבהה קנה את התחייב מיתה עד שעת ניסוך, ולא מיפטר משום שההגבהה היא צורך הניסוך, וה"ה דלית ליה עקירה צורך הנחה, ולדבריו אין חילוק בין יכול להחזיר לאין יכול להחזיר. ולפי זה ניחא דאדמרין במרובה שהאומר בשבת זורק גבינותיו לחצירי ויתקלי לי חצירי גבנותיו חייב תשלומי ד' זה, משום שהקנין הוא באורי התצר והחוביב מיתה הוא בתנחה, והיינו כרבי ירמיה, אבל לרבי אבין ק"ו דעקירה צורך הנחה פטור.

סיכום הסוגיה- אדם העושה ב' פעולות ומכח הפעולה הראשונה מתחייב ממוון מכח הפעולה השניה מתחייב מיתה, לא אומרים בזה קלב"מ, אמנם אם הפעולה השניה לא שייכת בלי הראשונה אומרים קלב"מ, וי"א שדווקא אם לא יכול לחזור בו אחרי עשית הפעולה הראשונה אומרים קלב"מ, וי"מ במעביר סכין ברה"ר וקרע שיריאה בהלכתו, שהפעולה הראשונה נצרכת לשניה, או יכול לחזור בו ולא לעשות את הפעולה השניה. שיטת ר"ת שרבי ירמיה חולק וסובר שאף שהפעולה הראשונה מוכרתה לשניה לא אומרים קלב"מ. שיטת רש"י שהמתכופף ואוכל למטה מג' לא קנה, ולתוס' קנה, ורק כשתתב בפיו ע"י קנה לא קנה.

קלב"מ בגונב כיסה בשבת ומוציאו לרה"ר-

הגביהו ע"מ להצניעו ונמלך להוציאו פטור, כיון דלא חשיב עקירה, וכדאמר ריו"ח שהמפנה חפצים ונמלך להוציאם פטור, מפני שהעקירה הראשונה לא היתה לצורך הוצאה.

ואם הגביהו ע"מ להוציאו והוציאו פטור משום קלב"מ, מפני שההגבהה היא צורך הוצאה, והגבהה קונה אף ברשות הבעלים וקמה ליה ברשותיה אף להתחייב באונסים. ואף **אם עמד לכתף אל חשיב הנחה כיון דאורחיה פטור**, ופטור משום קלב"מ, אבל אם עמד לפוש הוי הנחה **וחייב, כיון שהגניבה חלה** בעקירה והנחה הראשונית לפני העקירה שחקר את גופו אחרי שגמר לפוש, דעקירת גופו כעקירת חפץ, והיא העקירה המחייבת מיתה.

מתי אומרים שההגבהה היא צורך העקירה- כתבו התוס' (ד"ה הכא) שדברי הגמ' הם ללישנא קמא ולדעיל, ש"א"ל להתנה בלא עקירה, שלפי זה ה"ה הכא א"א להוציא בה הגבהה, ואף שאפשר בגרייה, מ"מ מוכרח שתהיה עקירה, אבל ללישנא דאפשר לאהדורי, הכא כיון שיכול להחזיר לא שייך קלב"מ. עוד כתבו התוס' (ד"ה נימא) שלרית שכובר שהגבהה קונה בפתוח מג', נמצא שהקנין חל לפני העקירה, והנזקין הוא היכא שהכיס מונח ע"ג מקל גבזה ג' שהקנין והעקירה חלים יחד.

ל"א: ולשיטת בן עזאי דמהלך כעומד וכל פסיעה יש בה עקירה והנחה, א"כ אף בלא עמד לא שייך קלב"מ, דקנה את החפץ משעת הגבהה, וחוביב שבת אינו אלא מחמת עקירת גופו של הפסיעה האחרונה שיצוא בה לרה"ר, או גם לבן עזאי שייך קלב"מ אם ויהביה זורק את הכיס כיון שאין כאן עוד עקירה. וכתבו התוס' (ד"ה מחלוק) שלבו עזאי דא דמהלך ד"א ברה"ר חייב, זה הכלה למשה מסיני, ובן עזאי מדבר כשמעביר דרך מקום פטור. ובירושלמי מתרץ שלבו עזאי אייירי בקופן.

ואם היה מגרר ויוצא שלא קנאו אלא בהוצאה מרשות הבעלים, אם זה דברים גדולים שדרך לגוררם אף במיציעי, פטור מתשלומין משום קלב"מ, אבל בדברים קטנים הוי הוצאה שלא כדרך, ופטור על ההוצאה. וכתבו התוס' (ד"ה אלא) שגם בדברים קטנים שייך שיהיה דרך הוצאה בגרייה, כגון במוציא דרך מחתרת, דזכרנו בגרייה אבל אינו קונה אלא בהגבהה.

אמנם כל מה שנתבאר ששייך קלב"מ משום שחוביב הגניבה וההוצאה באים כאחד, היינו בהוציא **לצידי רה"ר**, (שהיו נותנים אבנים ומשכלים סמוך לבתים כדי להרחיק מתבתים את חיובן העגלות, ומשם ולפניהם חשיב ציד רה"ר), וכר"א הסובר שדינם כרה"ר לענין חיוב הוצאה בשבת, כיון שזימונין דחקי רבים ועיילי להתם, אבל לענין קנין קנה כשהוציא לשם כיון דלא שכיו"ז שם רבים והוי כסימנא שתיקנו שמשכיכה קונה בה, (אמנם לרבנן צידי רה"ר אין דינם כרה"ר, וליכא איסור שבת בהוצאה לצידי רה"ר), ואם הוציא לרה"י שלו שהיתה סמוכה לחצר

הבעלים, אין אלא חיוב גניבה ולא איסור שבת, ואם הוציא לרה"ר אין אלא איסור שבת ולא חיוב גניבה, ואף למ"ד שקנין ד' אמות הוא גם ברה"ר, זה תקנה דווקא במציאה, כדי שלא יבואו לאינציו, ובגט משום עיגונא, אבל גנב אינו קונה ביד"א. תוד"ה אי.

רב אשי מעמיד גרר לרה"ר, ווצירי ידו למטה מג' וקיבלו, לרבא דידו של אדם חשובה כד' על ד' לענין תנאה בשבת, וה"ה לענין קנין, דהוי מקום חשוב לקנות בו כאילו הגביה למעלה מג', ואייירי שברה"י לא הגביהה, ובזה חיוב הגניבה ושבת באים יחד, ושייך קלב"מ. רש"י. והתוס' (ד"ה רב אשי) כתבו שלגבי קנין פשיטא שידו של אדם קונה למטה מג'. ובאירו שכונת הגמ' לתרץ שצירי ידו למטה מג' דבזה איצ' מקום ד' כיון דהוי חקיקת מונות על דקרקע מדין לבזר, אי נמי אייירי למעלה מג' וכדברא שידו של אדם חשוב כד' על ד'. ור"ת גורס רק כדברא, ומנות הגמ' לדברי רבא שאגד יד לא שמיה אגד, ולדבריו אף אם הוא נשאר ברה"י והוציא יד אחת קנה בלמטה מג', אבל למעלה מג' שמיה אגד, ולא יתחייב באיסור שבת.

רבינא חולק וסובר שבכל גוונא המוציא לרה"ר קנה, וממילא שייך קלב"מ. וכתבו התוס' (ד"ה וברשות) בשם ר"י שאף לרבינא משיכה לא קונה ברה"ר, (וכדאיתא בבב"ב בשם אביי ורבא), ורק לענין להתחייב באונסים קנה. ושיטת ריצב"א שרבינא חולק על אביי ורבא, וסובר שמשיכה קונה ברה"ר.

ונחלקו בדיוקא דמתני' בדין חיוב אונסים בגנב, שאם היה מושך במהה לגונבה, ומתה ברשות הבעלים, פטור, אבל אם הגביהה אפי' ברשות הבעלים, או שהוציאה מרשות בעלים ומתה, חייב. **רבינא מדייק מהרישא שכל שהוציא מרשות הבעלים קנה**. אבל הסוברים שלא בכל גוונא קנה, סוברים דבעינן דווקא בהוצאה שהחפץ נכנס לרשותו דומיא דהגבהה.

סיכום הסוגיה- הגונב כיס בשבת ומוציאו לרה"ר, אם חיוב הגניבה ושבת באו יחד שייך קלב"מ, והיינו בהגביה ע"מ להוציא כיון שההגבהה היא צורך ההוצאה (ואפי' עמד לפוש. אמנם לר"ת שהגבהה קונה בפתוח מג' לא שייך קלב"מ אלא בהגביה ממקל גבזה ג'). וכן בזורק את החפץ מרה"ר לרה"ר, וכן במגרר ממוציא (ומביציעי או רברבי שזה דרך הוצאה), ואייירי במוציא לצידי רה"ר וכר"א שסובר שדינם כרה"ר לענין שבת, (ולרבינא אין המוציא לרה"ר קנה), ולרב אשי אין אף בהוציא מרה"ר לתוך ידו למטה מג' שייך קלב"מ, דהיינו לרראו שידו של אדם חשוב כד' על ד'. ולתוס' בלאו הכי קונה ע"י ידו). אולם אם הגביה ע"מ להצניע ונמלך להוציא, או שגרר חפצים קטנים שאין דרכם בגרייה, או במוציא לרה"ר, או במוציא לצידי רה"ר לרבנן שאין דינם כרה"ר, בכל א"ל חשיב שבת וממילא חייב שבת על הגזילה, ואם עמד לפוש, או לבן עזאי דס"ל שמיכא כעומד, או דאיכא אידא ויבט לא אומרים קלב"מ, כיון ששני החיובים לא חלו יחד. ואם הוציא לרה"ר, (או שהוציא בגרייה דברים קטנים דרך מחתרת. תוס'), ליכא אלא איסור שבת ולא איסור גניבה, ואף למ"ד ד"א קונות ברה"ר, זה שייך רב גטט וממילא ולא בגניבה. תוס').

אין לוקה ומשלם

מבואר במתני' שהבא על אחרות משלם קנס, ומואידך מבואר במכות שהבא על אחרות לוקה. הגמרא אומרת שלהלכה אין אדם לוקה ומשלם על אותו מעשה, ונחלקו עולא ורבי יוחנן אם כשיש את שני החיובים משלם (לעולא) או לוקה (לרבי יוחנן), וממילא לעולא במכות מדובר באופן שאין חיוב מלקות, ולרבי יוחנן משלם ואינו לוקה, ואין ללמוד ללכ לא מבואר הגמרא מה מקור הדין לעולא ולרבי יוחנן, ומה הטעם שחובל בחבירו ועדים וזוממים משלמים ואינו לוקה, ולר"מ עדים וזוממים לוקים ומשלמים.

ל"ב קיימא לך דאין לוקה ומשלם, דכתיב "כדי רשעתו" משום רשעה אחת אתה מחייבו, ולא משום שתי רשעיות.

שיטת עולא דהשיבא שראוי להתחייב ממוון ומלקות, משלם ואינו לוקה. מסקנת הגמ' דעולא יליף גז"ש תחת תחת, דכתיב "תחת אשר ענה" וכתיב "עין תחת עין", מה התם משלם ואינו לוקה, אף כל היכא שיש ממוון ומלקות משלם ואינו לוקה, וליכא למיפרך כדלהלן, כיון שהגז"ש מופנה. שיטת רש"י (ל"ב. ד"ה מאי טעמא) שעולא לומד מזה לכל חייבי ממוון ומלקות, אבל התוס' (שם ד"ה אלא) כתבו ד"ל שדווקא בחובל ובעדים וזוממים ובאונס סובר עולא שמשלם ואינו לוקה, ואין ללמוד לכל התורה בגז"ח דתחת נתניה ישלם כסף, דאין לומדים ממנה אלא גוף התשלומין כגון דמי קטנב. עוד כתבו התוס' (ד"ה אלא) שאין לומר שעולא סובר שדווקא באונס ומפתה משלם ואינו לוקה, דליה מנערת נערה הענייה, אבל עולא מלכתא לוקה ואינו משלם, דא"כ היו לומדים מהפסוקים חייבי עשה וחייבי לאוין, אבל חייבי כריתות לא.

ואין ללמוד דין זה מחובל בחבירו, דמשלם דכתיב "שבתו יתן" ואינו לוקה על לאו ד"לא יוסיף", דאיכא למיפרך מה לחובל בחבירו שהוא חמור שכן חייב בחמשה דברים. וכן אין ללמוד מעדים וזוממים שמשלמים דכתיב "אשר זמם" ואינם לוקים על "לא תענה", דעדים וזוממים חמירי שהרי אינם צריכים התראה כדי לעונשם מיתה או מלקות או ממונ. ומצד השווה ליכא למילף דמה לצד השווה שבהם שכן יש בהם צד חמור.

ואי נימא שלשלם ממוון ולא ללקות זה קולא, ומה שמשלם ואינו לוקה, הטעם הוא משום דחס רחמנא על ממונן ושהיה ביה"ד, ליכא למילף מחובל בחבירו, שהרי הותר מכללו בבב"ד (שהיה לבי"ד להלקות), ומעדים וזוממים ליכא למילף שכן לא עשו מעשה, ומצד השווה ליכא למילף שכן יש בהם צד הקל.

מתי פורכים על במה הצד שכן יש בהם צד חמור- כתבו התוס' (ד"ה שכן) דבכל מה הצד לא פריכין שכן יש בהם צד חמור, אלא הכא ששניהם דבר משונה שלא מצינו כמותו בשאר ידנים, וכן הצד הקל דלהלן, וכן בטבול יום וכלי חרס ופריץ שיש בהם צד חמור, היינו שרק כל חרס מוטא מאויר, ורק טבול יום נעשה אב הטומאה במגע לאב הטומאה ויצאה ממונא, או שהנוהג שם חרור שיש בוהים אב הטומאה, וכלי חרס אע"פ שאינו נעשה אב הטומאה, מ"מ כלי עץ נעשה אב הטומאה, אבל אוכל לעולם אפי' אב הטומאה. או שהנוהג צד חמור ששניהם באים מכח אב הטומאה, ור"ת מפרש שצד חמור היינו שההומא של חובל בשייכת גם בעידם וזוממים אם העידו על חובל, וצד הקל היינו שבשניהם אין כרת.

שיטת ריו"ח דכל היכא שראוי להתחייב ממוון ומלקות, לוקה ואינו משלם, ויליף מהא דכתיב "כדי רשעתו" שמזה לומדים שאין לוקה ומשלם, וסומיך ליה "ארבעים יכנו" שאם יש שתי רשעיות יכוהו.

חובל בחבירו משלם ואינו לוקה אף לריו"ח אף היכא דאתרו ביה, דבפירוש ריבתה תורה חובל בחבירו לתשלומין, דכתיב "כן יתן בו"

דבר שיש בו נתינה, אא"כ הכוה הכאה שאין בה שו"פ והתרו בו, וליכא למימר דקרא אתא להיכא דלא התרו בו, דמ"ד ביד" נפקא, וכדלהלן, תוד"ה חובל.

וכן עדים זוממים משלמים ואינם לוקים, דבפירוש ריבנתה תורה עדים זוממין לתשלומין, דכתיב בהו "יד ביד" דבר הניתן מיד ליד, אבל מ"ש בש"ס זמם" ליכא למילף שאם זממו זממו ושלמו זממו, ד"ל שרק כשזממו לחייב מלקות או מיתה יתיקיים כאשר זמם.
ואתאי כמ"ד ש"עין תחת עין ממוון", שהוא לומד זאת מ"יד ביד", שאם הכונה עין תחת עין ממש א"צ לכתוב יד ביד דמכאשר זמם נפקא, וא"כ אייתר יד ביד לומר שהכונה ממוון שניתן מיד ליד.

למה רבנן לא לומדים ממוציא שם רע שבקנס לוקה ומשלם-
א' רבנן סבורים שעדים זוממים זה ממוון, ולומדים מ"כדי רשעתו" שאין לוקין ומשלמים, וממילא לומדים שבכל מלקות אין לוקין ומשלמים, כיון שכל המלקות נלמדים מעדים זוממים, ואינם זוממים אפי' בקנס (כגון שבשעה שהעידו טבחו או מכרו שור של גניבה הם בארבעים בשבילים) אם לוקין ומשלמים.
ב' ריבב"א מבאר שאף אם רבנן סבורים שעדים זוממים זה קנס, לא לומדים ממוציא שם רע שלוקה ומשלם.
משום שיכדי רשעתו" משמע ממוון ומלקות.
ג' לא ילפינן ממוציא שם רע משום שזה חידוש שבמשלם על הדיבור, אלא שפ"א אתעביד מעשה דיבורו אלא ע"י העדים, (אבל עדים זוממים איתעביד מעשה דיבורם).
תוד"ה דאין.

אמנם לר"מ עדים זוממים לוקים ומשלמים, שלא השם המוביאים לידי מלקות מביאם לידי תשלומין.
ורש"י מבאר שמלקות לומדים מ"לא תענה" ותשלומין מ"כאשר זמם", (ואין לבטל פסוק אחד לגמרי).
והתוס' (ד"ה שלא) לוקים על רש"י, ומבארים שכיון שהמלקות והתשלומין לא נכתבו בפסוק אחד, ממילא לא אומרים שהוי לא הניתק לעשה ולא ילקה, (ואמנם בגזילה אע"פ שה"הושיב" נכתב בפסוק אחר חשיב ניתק לעשה, כיון שע"י ההשבה הוא עוקר את הגזילה מתחת ידו).
והרי"ר שלמה מדורווי"ש מבאר שה"לא תענה" אינו אחרת על התשלום, דממון לא בעי אזהרה, ואזהרה לר"מ נפקא מ"וכל ישראל ישמעו ויראו ולא יספיק", אבל אם האזהרה היתה כוללת תענה לא היה לוקה, ואף עושיו ממוון ומלקות על אחר אחד.
עוד כתבו התוס' (ל"ב ד"ה דאין שרי"מ לומד ממוציא שם רע שלוקה ומשלם, ואף שמוציא שם רע זה קנס, ר"מ סובר שגם עדים זוממים זה קנס.

מתי אונס ומפתה באסורות עליו משלמים קנס וכו' ומתי לוקים-
לעולא הבא על אחותו נערה או בוגרת בסתמא משלם ואינו לוקה, דבאחותו נערה איכא קנס ובושת ופגם, ובבוגרת איכא בושת ופגם דרק לגבי קנס בעינן נערה, אבל בושת ופגם שזה ממוון חייב גם בבוגרת, ושמותא פגם איא לפי שפחה והמנכת בשוק לצורך עבד שיש לאחן קורת רוח מומנו, כמה פיתחה מדמיה בגלל האונס, וכן חייב לשלם צער.
אמנם המפתה (שאין בפיתוי צער) **אחותו נערה שהיא יתומה** שהכל שלה, וכיון שהסכימה יש כאן מחילה על הבושת ופגם, או המפתה אחותו בוגרת שהיא שוטה שאין לה בושת ואין לה דמים לימור, לוקה ואינו משלם.
ולריו"ח בכל גוונא אם התרו בו לוקה ואינו משלם, ואם לא התרו בו משלם ואינו לוקה, דס"ל חייבי מלקות שזוגים חייבים בתשלומים.
(תוד"ה וקיימא).
ולר"ל (ל"ג:) מתני' כר"מ דסבר לוקה ומשלם.

ל"ג, ריו"ח לא אמר כעולא, משום דדריש מ"תחת אשר עינה" דאיכא נמי בושת ופגם מלבד החמישים כסף, (ועולא לומד דין זה מ"**השוכב עמה**" דמצ"י למיתבב ותתן האיש לאבי הנערה).
וכתבו התוס' (ד"ה ורבי ייתן) שאין לומר שרי"ח"א לא דורש גז"ש דתחת תחת, שהרי בכבורות ובעוד מקומות מבואר שרי"ח דורש גז"ש זו.

אבל אין לומר שריו"ח לא אמר כעולא משום שא"כ ביטלת "ערות אחותך לא תגלה" לומר שאין לוקים על לאו זה, והרי עונש לאו מלקות, (ואף שלא שאין בו מעשה ולא הניתק לעשה אין בהם מלקות, שאני תהם שלאיים אלו אין בהם מלקות, אבל כאן עדיף לדרוש דברים אחרים מהגז"ש מאשר לומר שאין בו מלקות, כיון שזה לא שייך בן מלקות.
תוד"ה אם).
דאם טענה זו נכונה, אי"כ ביטלת "לא יוסיף" ו"פן יוסיף" של חובל, ו"והיה חם בן הכות הרשע" של עדים זוממים.
ובהכרח שאפשר לקיים את הלאו כשאין ממוון, עדים זוממים- בעדות שהוא בן גרושה או בן חלוצה שא"א לעשותו בן גרושה וחלוצה, (ולא חשיב עדות שא"א להזימה, כיון שאפשר להלקות).
תוד"ה אלא, חובל- בהכאה פחות משו"פ בכל ה' דברים שבה כגון שלא מיתאבד מכספו וממלאכתו ולא היה צריך רוח אלא היה צער ובשוטה שאין לה בושת, ואחותו- בבוגרת.

ביאור נוסף למה עדים זוממים משלמים ואינם לוקים-

לר"א עדים זוממים משלמים ואינם לוקים מסברא.
משום שלא שייך התראה בעדים זוממין, והטעם משום שכיון שהם זממו להרוג בלא התראה, אם נצריך להתרות בהם לא הוי כאשר זמם, (ומ"מ גם בהעידו על אחד שהוא בן גרושה וחלוצה א"צ התראה אף שהמלקות לא נלמדים מכאשר זמם, דילפינן מ"משפט אחד יהיה לכם" שהמשפט שזה בכלכם, ובה הווממים אינם בני התראה).

ואין לומר שלא שייך התראה בעדים זוממים, מפני שאם יתרו בהם מעיקרא יום או שעה לפני העדות 'יכולים לומר ששכחו (ואמנם לא חשיב התראה ספק, ואין שהעדים יודעים בוודאי אם זה עדות שקר, משא"כ בספק חלב.
תוד"ה ניתה), ואם יתרו בהם בשעת מעשה 'פרשו שלא שפאי' זה אמת יאמרו מה לנו ולצרה הזאת, ואם יתרו בהם אחרי העדות לא הוי התראה דכיון שהגיד שוב אינו חוזר ומגיד, וכיון שאין לעונשם מלקות בלי התראה וממילא עונשם איותם ממוון, (ואף שבעדות שהוא בן גרושה וחלוצה לוקים בלי התראה, יסם יש גזה"כ מוחזקת).
דיכולים להתרות בהם בתוך כדי דיבור אחרי העדות, שיכולים לחזור בהם, ואין שע"י ההתראה עבר כדי דיבור, ומ"מ יכולים לחזור בל זמן שעוסקים באותו דבר.
(תוד"ה וניתר), או להתרות מעיקרא ולהזכיר להם את ההתראה ברמיזה בלשון דן.

ביאורים נוספים למה חובל בחבירו משלם לוקה-

לרב שישא בריה דרב אידי חובל בחבירו משלם ואינו לוקה, משום דבמכה אשה הרה כתיב "ולא יהיה אסון עונש יענש" ואיירי שנתכוין להרוג את חבירו, (דכתיב "אם יהיה אסון" שמתה האשה ונתת נפש תחת נפש, וקמ"ל שהמתכוון להרוג את זה והרג את זה חייב), וכן איירי שהתתרו בו שאם יהרגו י'הרג, (וביכולים להצילו באחד מאבריו, דאל"כ הרי הוא רודף ומתחייב

בנפשו ואמרין קלב"מ.
תוד"ה אלא).
שהרי אם יהיה אסון לא יענש, ומותרה לדבר חמור מיתה הוי מותרה לדבר הקל מלקות, ואפ"ה אם לא יהיה אסון ישלם ולא ילקה, ומבואר שחובל משלם ואינו לוקה.

ל"ג: רבא לומד שחובל בחבירו משלם ואינו לוקה מדכתיב "אם יקום... ונקמה המכה", דכיון שזה ודאי משלם אסון לא מות אינו נהרג, בהכרח הכונה שחובשין את המכה, ואם מות קטלינן ליה דאל"כ למה חבשו אותו, ואם לא מות "שבתו יתן ורפא ירפא", ובהכרח שהתרו בו למיתה דאל"כ גם אם מות לא קטלינן ליה, ומותרה לדבר חמור הוי מותרה לדבר הקל, ועל זה אמר קרא "רק שבתו יתן ורפא ירפא", ממוון ולא מלקות.

רב אשי דוחה את דברי רב שישא בריה דרב אידי ואת דברי רבא, שי"ל שמותרה לדבר חמור אינו מותרה לדבר הקל והיינו שיש גזה"כ שצריך שיתיר עצמו לאותו דבר, (ולכן מותרה למיתה חמורה אינו מותרה למיתה קלה).
תוד"ה ממאי.
א"כ הלא הקשות דלמא מלקות חמור ממיתה, שאף גזילה (גדולה לחנינה מישראל ועזריה פלחו לצלמא, (ואף שר"ע נכשירו אותו אמר כל ימי חייתו מוטטער אימתי יבוא ליד" ויבכל נפשו" ואקיימו, הכא לא היה צלם של עבודת כוכבים, אלא לכבוד המלך, ומסור נפשם משום קידוש השם.
תוד"ה אלאמל), ד"ל שרק הכאה שאין לה קיצבה חמורה ממיתה, ועו"ל שמיטה חמורה שהרי ניתנה לאנשי עיר תנידתא.
תוד"ה ודלמא).

רוב יעקב מנהר פקוד דוחה שלרבי ש"נפש תחת נפש" ממש אין ראיה שמשלם ואינו לוקה דס"ל שנתכוון להרוג את זה והרג את זה אינו נהרג אלא משלם דמי האשה ליורשה, ואכ"כ לפי דאריי שלא התרו בו, ואם אין אסון משלם דמי ולדות, ואם יש אסון משלם, אלא בחתרו בו י"ל שקלא ואינו משלם.

רוב מרי שואל על רבא ד"ל דאיירי בשוגג ו"ונקה המכה" היינו **מגלות** ואיירי בלי התראה, וחובשים כדי לראות אם הוא חייב גלות, ואם לא מות משלם ממוון, אבל אם התרו בו י"ל שאם לא מות לוקה ואינו משלם.
והקשו התוס' (ד"ה דלמא) אין חייב גלות אם מות אחרי יום או יומיים, והרי בחשט בו שני סימנים או ברחם אינו גולה שמוא הרוח בלבדלו, (שהו פטור מיוחד בגלות, כמו שפטור אם הרגו בדרך עליה).
ות' דאיירי בביתא דשישא שאם שם רוח.
אי נמי דזוקא בחשט בו שניים או רוב שניים חוששים שחרורו בלבדלו, אבל בשאר גבולות יכולים לשמור מבלבול הרוח.
עוד הקשו שמיא' תוס' אי איירי בשוגג מה שיי, "שבתו יתן" והרי אין חייב ד' דברים בשוגג, ותי' דמשכחת לה בחוסף או רצועה אחת, או בנכנס לחנותו של נגר, או בנפל מן הגג ברוח מצויה, שגולה וחייב בד' דברים, או שהוא שוגג על המיתה ומזיד על החבלה.

לר"ל מתני' כ"ט.
דס"ל שיש קנס לאחותו, סוברת כר"מ דסבר שכשיש ממוון ומלקות לוקה ומשלם, ומ"מ בסיפא שבא על בתו פטור, משום קלב"מ, דאף שלוקה ומשלם, אין מות ומשלם, ואפ"י בקנס, (ולרבה בקנס סובר ר"מ שמת ומשלם, ומבאר את המשנה כריו"ח).

ריו"ח לא אמר כר"ל משום דעדתי להעמיד מתני' כרבנן.
ור"ל לא אמר כריו"ח משום דס"ל שאף בלא התראה פטור מתשלומין, דחייבי מלקות שזוגים פטורים מתשלומין, ולדבריו יש לפטור ממוון בחייבי כריתות מדין חייבי מלקות שזוגים, והתנא שחולק על רבי נחוניא בן הקנה, זה ר"מ שסובר שלוקה ומשלם, או רבי יצחק שסובר שאין מלקות בחייבי כריתות, ואמנם מתני' כר"מ, דלרבי יצחק בממזרת יש קנס.
ולריו"ח חייבי מלקות שזוגים חייבים בתשלומין.
(ל"ד:).

סיכום הסוגיה-
קיימא לן דכל היכא שיש מלקות וממוון אינו לוקה ומשלם אלא רק אחד מהם.
שיטת עולא שמשלם ואינו לוקה, דיליף מגז"ש תחת תחת, (ומחובל בחבירו מעידים זוממים ליכא למילף דאיכא פירכא.
וריו"ח לומד מ"תחת אשר עינה" שחייב קנס הוא מלבד בושת ופגם), לרש"י דברי עולא הם בכל מלקות וממוון, ולתוס' דזוקא באונס ומפתה וחובל בחבירו ועדים זוממים, והא לדעולא שייך מלקות בבא על אחותו, איירי באופן שאין ממוון, (נערה יתומה מפותה, או בוגרת שוטה).
שיטת ריו"ח שכשיש ממוון ומלקות לוקה ואינו משלם, דכתיב "כדי רשעתו" וסמקין ליה "ארבעים יכנו", ולא שייך קנס באחותו נערה אלא היכא שלא התרו בו, (דס"ל חייבי מלקות שזוגים חייבים בתשלומין), אמנם עדים זוממים בפירוש ריבתה תורה שנישטלם ואינו לוקה, דכתיב "יד ביד" דבר הניתן מיד ליד, וה"ה בחובל, דכתיב "אן יתת בו" דבר שיש בו נתינה, (אמנם היכא דאינו משלם, כגון בפחות משו"פ, לוקה), ורב שישא בריה דרב אידי לומד שחובל משלם ואינו לוקה כמה שהחובל באשה ויצאו ילדיה אם אין אסון עונש יענש, ורבא לומד חובל ממה שי"אם יקום והתהלך בחוץ... שבתו יתן ורפוא ירפא, (וס"ל לתרוויהו שמותרה לדבר חמור והיינו מיתה הוי מותרה לדבר קל והיינו מלקות, ורב אשי דוחה שי"ל שאינו מותרה לדבר הקל).
א"א להביא ראיה לריו"ח ממה שאם לוקה ביטלת "ערות אחותך לא תגלה, דאפשר לקיימו בבוגרת, (וכמו חובל בפחות משו"פ, ועדים זוממים שהתירו שהוא בן גרושה וחלוצה, שלוקה ואינו משלם), שיטת ר"מ שכשיש ממוון ומלקות לוקין ומשלמים, דיליף ממוציא שם רע, (ור"ל מעמיד את המשנה שמחייבת קנס בבא על אחותו כר"מ).
ולשיטת ר"א עדים זוממים משלמים ואינם לוקים, משום שאינם בני התראה, היינו זממו לחייבו על התראה.

מדברי התוס'-
א' לא פורכים מה להצד השוה שבהם שכן יש בהם צד חמור, אלא כשהצד החמור הוא דבר מונשה שאינו שייך אלא בהם.
ב' ר"מ מבאר שעדים זוממים לוקין ומשלמים, שלא השם המביאים לידי מלקות מביאם לידי תשלומין, רש"י מבאר שזה שני פסוקים נפרדים, ר"י מפרש שכיון שהתשלומין לא נכתבו ליד המלקות לא חשיב ניתק לעשה, ור"י מדורווי"ש מבאר שאין הלאו אחרת על התשלומין.
ג' לא חשיב עדות שא"א להזימה אלא כשא"א לקיים הזמה כלל, אבל כשאפשר לתת מלקות חשיב אפשר להזימה.
ד' לא חשיב התראה ספק אלא שיש ספק גם למותרה, ולא רק למתנה.
ה' עדים יכולים לחזור מהעדות כל זמן שעוסקים באותו ענין.
ו' הטעם של הגמ"ד שמותרה לדבר חמור לא הוי מותרה לדבר הקל הוא דבעינן שיתיר עצמו לאותה מיתה.
ז' פלחו לצלמא של חנינה מישאל ועזריה לא היה ע"ז, אלא לכבוד המלך.
ח' שוגג פטור מד' דברים, ומ"מ משכחת חיוב גלות דו' דברים יחד, בחוסף או רצועה אחת, ובנכנס לחנותו של נגר, ובנפל מן הגג ברוח מצויה, או בשגג על המיתה והזיד על החבלה.

תשלומי ד' וה' בטביחה בשבת או לעז' או בשור הנסקל

נתבאר לעיל ששיטת ר"מ שבחיוב ממוון ומלקות לוקה ומשלם, ולהלן ביאר מתי דעת ר"מ כשיש חיוב מיתה וממוון, ומ"מ בגנב וטבח בשבת או לעז' או בשור הנסקל או שטבח במחתרת.

גנב, וטבח בשבת או לעבודת כוכבים שהוא חייב מיתה, או שגנב שור הנסקל וטבחו לר"מ משלם תשלומי ד' וה' וחכמים פוטרים.
ואף שר"ל סובר שהיכא שלא שייך מכירה אינו חייב בטביחה, הכא שור הנסקל שייך במכירה בעצ"ם, דאינו תופס דמיו, אבל קדשים שאינם במכירה כלל, אינם בטביחה.
תוד"ה גנב.

הגמ' מבארת שאף לר"ל שסובר שר"מ מודה לדין קלב"מ, הכא חייב בתשלומי ד' וה', משום דאיירי שציוה לאחר לשחוט, (ואף שאין שלח לדבר עכירה מ"מ חייב ד' וה', דאמר קרא "וטבחו או מכרו" מה מכרו ע"י אחר שהלוקה לקוחו ממנו, אף טביחה ע"י אחר.
וי"א שמרבים טביחה או מכירה ע"י שליח מ"א"ו או מ"תחת").

ואין להקשות אין יתכן ששליח חייב בדבר שאם עשאו המשלח היה פטור, דאף המשלח ראוי להתחייב לולא דין קלב"מ.
ואף שאינו חייב אפי' לצאת יד"ש, דאין חייבים קנס אלא ע"פ ב"ה, מ"מ היה ראוי לו להתחייב אי לאו שהוא מתחייב בפנשו.
תוד"ה לאו.

ל"ד.
ולפי ביאור זה הא דפטרי רבנן, היינו ר"ש דסבר שחיטה שאינה ראויה לאו שמה שחיטה, ולכן הטובח לעז' או שור הנסקל פטור דובחי מותם אסורים וכן שור הנסקל אסור בהנאה משעה שנגמר דינו, ושחיטת שבת חשיבא אינה ראויה משום דסבר כרבי יוחנן הסנדלר שהשוטט בשבת במזיד אסור עולמית לו ולאחרים מדאורייתא.
ולמ"ד דריו"ח הסנדלר לא אסר מדאורייתא אלא מדרבנן, לא פטרי רבנן בשבת, אלא בעז' ובשור הנסקל.

טובח לעבודת כוכבים אינו חייב ד' וה' אלא כשאמור שעובדה בגמור זביחה ולא קודם, אבל בסתמא פטור, דכיון שהבהמה נאסרה כבר בתחילת השחיטה, נמצא ששחט איסורי הנאה ואינה של הבעלים.
וכתבו התוס' (ד"ה כיון) שבשחיטה רגילה לא אומרים שקנאה בשנינו בתחילת השחיטה, וא"כ לאו דמריה קטבא, דלא חשיב שינוי לקנותה בכך.

הגונב וטובח שור הנסקל אינו חייב ד' וה' אלא אם מסרו לשומר והזיק ונגמר דינו בבית שומר וגנבו משם, וכרבי יעקב שיכול להחזירו לבעליו אף לאחר שנגמור דינו, וכר"ש דדבר הגורם לממוון דמי, ושור זה הוא גורם לממוון, כיון שע"י שטבחו אינו יכול להחזירו.
(ר"ש איירי במזיק קדשים שחבירו חייב באחריותם, שאע"פ שאינו חייב להקדש דכתיב "וערה" חייב לחבירו משום דהוי דבר הגורם לממוון).
וכתבו התוס' (ד"ה סבר) שאין לומר שכאן חייב משום דר"מ לטעמיה דדאין דינא דגרמי, (במקדש תבואת חבירו או שורף שטרות חבירו) וכ"ש שמחייב בדבר הגורם לממוון.
ד"ל שרק שם מחייב ר"מ משום שזה ממוון הראוי לכל העולם, אבל הכא שאינו ראוי אלא לשומר.
א"א וי"מ שאין ראיה שר"מ מחייב דינא דגרמי אלא קרן ולא ד' וה'.
וריצב"א מבאר שמדינא דגרמי אינו אלא מדרבנן.

המבשל בשבת מתי המאכל נאסר-
לר"מ בשוגג מותר אפי' בו ביום (ואפי' הוא.
תוד"ה המבשל), ובמזיד אסור לו לעולם אבל לאחרים מותר, (ולתוס' במוציא שבת מותר גם לו).
לר"י בשוגג מותר גם לו למוציא שבת, אבל בשבת לא דקנסין שוגג אטו מויד, ובמזיד אסור עולמית לו אבל לאחרים מותר.
ולריו"ח הסנדלר הוא אסור עולמית אף בשוגג, ואחרים ישראלים בשוגג מותרים למוציא שבת, ובמזיד אסורים עולמית אבל יכול למכור בעצ"ם.
טעמא דריו"ח הסנדלר דיליף מ"כ"י קודש היא לכס" דאסור באכילה כקודש, ומ"לכס" יליף שמותר בהנאה, ומ"מחלליה מות יומת" יליף שבשוגג מותר, ונחלקו רב אחא ורבינא אם האיסור הוא מדאורייתא וכנ"ל, או מדרבנן דכתיב "קודש היא" היא קודש ואין מעשיה קודש.

שיטת רבה בדעת ר"מ לענין תשלומין עם מיתה או מלקות-

ל"ד: שיטת רבה בדעת ר"מ שבחיוב מלקות וממוון לוקה ומשלם (אף בממוון שאינו קנס.
תוד"ה ורבי מאיר), ובחיוב מיתה וממוון קלב"מ, אמנם בקנס מות ומשלם, כיון שכל משפט קנס אי חידוש.
והא דאיאת לעיל (ל"ג:) שאם גנב, וטבח בשבת או לעז' או שור הנסקל, לר"מ חייב ד' וה', לא איירי בטבח ע"י אחר אלא בטבח בעצמו, וכיון שד' וה' זה קנס, אע"ג דמייקטיל משלם.
אמנם כל זה בגנב לפני שבת, אבל אם גנב בשבת שגם חיוב הקרן הוא בשבת פטור אף מד' וה', שאם אין חיוב קרן ליכא חיוב ד' וה', דתשלומי ד' וה' אמר רחמנא, ולא תשלומי ג' וד'.
(ולא ס"ל כרבי נתן דחזי נושא את עצמו, אי נמי איירי בנפוח).
שיטת רש"י שרבה עצמו סובר כר"מ, אולם התוס' (ד"ה דאמר) כתבו שרבה עצמו לא סובר כר"מ.

וכן הדין לגבי מחתרת שחתר בית והוציא את הבהמה, שבאותה שעה הוא בר קטלא שאם מוצאו בעה"ב אין לו דמים, שאם גנב מחוץ למחתרת וטבח במחתרת חייב ד' וה', ואם גנב וטבח במחתרת פטור לגמרי.
וקמ"ל שאפ"י מחתרת שאיסוריה איסור שעה, שאחר שיצא מהמחתרת א"א ששבת חמירה ממחללתי, ולתוס' (ד"ה משום) זה סיבה שמחתרת אינו דזמאי ד"לא יהיה אסון".
ואפ"י שבת דבעיא התראה, אומרים בהם קלב"מ.
לרש"י הצריכותא היא על עצם הדין של קלב"מ, ולתוס' (ד"ה אבל שבת) הצריכותא היא על הדין של רבה שבקנס אין פטור קלב"מ.

והגמ' לקמן (ל"ה:) מבארת שלדברי רבה שר"מ סובר שבקנס מות ומשלם, מתני' שחייב קנס באחותו ובממזרת וכו', ובבתו פטור, כריו"ח שבלא התרו בו חייב לשלם, דס"ל שחייבי מלקות שזוגים חייבים בתשלומין וחייבי מיתות שזוגים פטורים.
דאי כר"מ אמאי בבתו פטור מקנס, ואי פטור נתנוגיה דס"ל דמלקות לוקה ומשלם, ורק בבת ומיתה פטור ואפי' מקנס, אמאי באחותו חייבי והרי יש בה כרת, ואי כרבי יצחק שסובר שחייבי כריתות אינם חייבים מלקות וממילא אין סיבה שלא ישלמו, למה בממזרת חייב הרי בה אין כרת.

סיכום הסוגיה: שיטת ר"מ שבחיבו ממון ומלקות לוקה ומשלם. ולענין מיתה וממון נחלקו בדעתו ר"ל ורבה, לר"ל ר"מ מודה שאומרים קלב"מ, ומה שמצינו שגגב שטבח בשבת או לעז"ז או בשור הנסקל חייב ד' וה' לר"מ, איירי טבבח עיי אחר, (ובאומר שעובדה בגמר זביחה, ובשור הנסקל איירי שטסור לשומר הוזק וגומר דינו. ורבנן פוטרים דס"ל ששחיטה שאינה ראויה שמה שחיטה, ושהשחוט בשבת אסור עולמית מדאורייתא). ורבה סובר שבקנס סובר ר"מ שלא אומרים קלב"מ, ולדבריו גגב שטבח במחירת חייב ד' וה'.

הטובח פרה שאולה בשבת

הטובח פרה שאולה בשבת, לרב פפא פטור, שאע"פ שכבר משעת שאלה התחייב במזונותיה, לא אמרינן שמשעת שאלה התחייב באונסיה, אלא בשעה שהוא טבח זו גזילה, כיון שעד עכשיו היה יכול להחזירה, ומנצא שחיוב מומון באים כאחר, (ואין תדון כאן על ד' וה', דשואל לעולם אינו חייב ד' וה' אלא קרן, ואין חייב ד' וה' אלא בגגב או בשומר חנם שפטר עצמו בטענת גנגג).

ובשיטת רבא, ללישנא קמא רבא חולק וסובר שמשעת שאלה נתחייב באונסיה, דאמר רבא שיורשים שהניח להם אביהם פרה שאולה, שהדין הוא שיכולים להשתמש בה בימי שאלתה, ואם מותה אין חייביה באונסיה כיון שהם אינם שואלים (ובגמיה ואבידה חייבים כיון שהם נהנים ממנה. תוד"ה מות), מ"מ אם הניח להם אביהם קרקעות חייבים באונסים, וכ"ש שאם טבחוה ואכלוה שאם הניח להם קרקעות חייבים לשלם, ואם לא הניח להם קרקעות משלמים דמי בשר בזול ומחשבים כל זוז בארבעה דנקי.

ולל"ב רבא לא חולק על רב פפא, ואף בהניח אביהם קרקעות אם מותה אין חייבים באונסיה, ורק בטבחוה ואכלוה חייבים, ואף שחיוב אונסים אינו משעת שאלה, מ"מ חייבים כיון שהאב פשע בחייו במה שלא אמר להם שהיא אינה שלו, ומאותה שעה נשתעבדו נכסיו. תוד"ה אבל ארישא.

חיוב ממון בשוגג,

היכא שבמזבח היה חייב מיתה או מלקות

לעיל נתבאר הדין של קים ליה בדרבה מיניה, שכאשר חל באותו זמן חיוב מיתה וממון, מת ואינו משלם, וכאשר חל חיוב מלקות וממון יחד אינו לוקה ומשלם (אלא לעולא משלם ולרבי יוחנן לוקה). ולהלן יבואר מה הדין גם כאשר אין בפועל חיוב מיתה או מלקות, כגון שהמעשה נעשה בשוגג, אבל גם בזה פטור, או שבוה משלם.

ל"ה. חייבי מיתות שוגגים- רב דימי אמר שנחלקו בזה רבי

יוחנן וריש לקיש, ריו"ח מחייב ממון בין שלא התרו בו, ור"ל פוטר כיון שאם היתה התראה היה פטור. והא דכתיב "ולא יהיה אסון עונש יענשו" לר"ל הכונה לאסון ממש שהאשה מותה, ואפילו אם לא התרו בו, ולריו"ח הכונה שלא יהיה דין אסון והיינו אם אין משפט מות למכה, כגון שלא מזה או שלא התרו בו עונש יענשו.

ורבא מביא דתנא דבי חזקיה שהוקש מכה אדם למכה בהמה דמתיב "מכה בהמה ישלמנה ומכה אדם לא יומת" והיינו שמכה אדם לא ישלם אלא יומת, שכמו שמכה בהמה חייב בין שוגג בין במזיד, בין במתכוין בין באין מתכוין, בין בדרך ירידה בין בדרך עליה שהיה בהגבלת ידו או בהגבלת סכין (ומגולות פטור דכתיב "ויפל עליו" עד שיפול בדרך נפילה), וחייב דכתיב "פצע תחת פצע" לחייב אף באונס ושוגג, כך מכה אדם פטור בכל אלו. ומבואר שלכו"ע חייבי מיתות שוגגים פטורים מתשלומין.

ואין לומר (ל"ה): דקרא איירי במכה בשבת, ואף בבהמה אינו חייב אלא בשוגג ולא במזיד שהרי במזיד יש קלב"מ, וממילא ה"ה באדם איכא חילוק בין שוגג למזיד. דקרא בהכרח איירי בחול, שהיה מדובר שהתרו בו דהא דכתיב "ומכה אדם יומת", ובזה בשבת פטור כיון שהוא מתחייב בנפשו, וכיון שאיירי בחול וליכא חילוק בין שוגג למזיד, א"כ לומדים שגם באדם אין חילוק. ואין לומר דאיירי בחול והרג את יחד עם הכאת הבמה ולא התרו בו על האדם, או דאיירי בשבת והתרו משום בהמה ולא משום שבת. דמ"מ לומדים שכמו שבהמה אין חילוק בין שוגג למזיד בהכאת הבמה, כך אין חילוק באדם בין שוגג למזיד בהכאתו. אי נמי כמו שבהכאת אדם איירי בחתיו בו ה"ה בהמה, וא"כ בהכרח לא איירי לא בשבת ולא בהרג אדם עימה. תוד"ה אלא.

מי חולק על תנא דבי חזקיה- כתבו התוס' (ד"ה ומי) שבמה שאמר תנא דבי חזקיה שחייבי מיתות שוגגין פטורים מתשלומין, והיינו על ממון אחר, אין מי שחולק, (מלבד רב חגא מדורומא, אמנם תנא דבי חזקיה עיקר. וכן רבי ישמעאל בנו של ריו"ח ב"ב לקמן ל"ז: חולק), ומה שמצינו שחולקים על תנא דבי חזקיה היינו בגמ' שאמר שאין חילוק בין מתכוין לשאין מתכוין, והיינו בנתכוין להרוג את זה והרג את זה, שפטור ממיתה ומדמי הנהרג, בזה חולקים רבנן וסוברים שחיבי מיתה, ולרבי חייב ממון.

ובאמת רבין אמר שגם ריו"ח מודה שחייבי מיתות שוגגים פטורים מתשלומין, ולא נחלקו אלא בחייבי מלקות שוגגין, וכדלהלן.

חייבי מלקות שוגגים- לריו"ח חייבים ממון, מפני שלא הוקש מכה בהמה למכה אדם אלא בחייבי מיתות, ולא בחייבי מלקות. ולר"ל פטורים, דאף חייבי מלקות הוקשו בפירוש לחייבי מיתות. **לאביי** הוקשו בגז"ש רשע רשע דכתיב שחיית מיתות "אשר הוא רשע למות" וכתיב בחייבי מלקות "והיה אם בן הכה דלרבי הוקשו בגז"ש מכה מכה, דאף שרבא מודה לגז"ש רשע רשע, (ולמוד מזה שאין עדים וזממין לוקים עד שיגמר הדין כמו במיתה, וכן שבמלקות מחזירים לזכות ולא לחובה כמו במיתה, וכן פטור סומא ממלקות) מ"מ סובר רבא שלומדים מזה רק דבר שהוא גוף המלקות, אבל לא ממון שבא עם המלקות. (תוד"ה רבא). ואין הכונה לפסוק "מכה בהמה ישלמנה ומכה אדם יומת" דהתם איירי בקטלא, אלא הכונה להפסוק "ומכה נפש בהמה ישלמנה נפש תחת נפש", וסמין ליה "אישי כ' יתן מום בעמיתו כאשר עשה כן ועשה לו", ששיניהם מענין הכאה דמוס נעשה ע"י אחר, (לתוד"ה וכתיב י"ל שהלימוד אינו משמכות אלא מגז"ש), ואף דאיירי בחובל בחבירו שהוא משלם ואינו לוקה, אם אינו ענין

להכאה שיש בה שו"פ דיילפין מקרא שמשולם, תנהו ענין להכאה שאין בה שו"פ שלוקה ואינו משלם ואף בשוגג אינו משלם כמו שמכה בהמה אין חילוק לחיוב, וקמ"ל קרא שאפי' אם בזמן ההכאה קרע שיראין, פטור מתשלומין אפי' אם לא התרו בו.

סיכום הסוגיה: חייבי מיתות שוגגים- רב דימי אמר שלריו"ח חייב ממון ולר"ל פטור, והגמ' מביאה מדתנא דבי חזקיה שלומדים מהקש מכה אדם למכה בהמה שגם בשוגג שאין חיוב מיתה פטור ממונו, ובאמת רבין סובר שבוה מודה ריו"ח. אמנם לענין חייבי מלקות שוגגים, לריו"ח חייבים ממון ולר"ל אף בזה פטורים, ונחלקו אם חייבי מלקות הוקשו לחייבי מיתות.

ל"ה: דברי הגמ' בעמוד זה הם השלמות לדעת האמוראים בעמודים הקודמים, ושולבו כל אחד במקומו.

סיכום סוגית קלב"מ, ואין לוקה ומשלם

קים ליה בדרבה מיניה-

כתיב "ולא יהיה אסון עונש יענשו" ודרשו חז"ל שאם יהיה אסון, שיש בזה חיוב מיתה, לא יענש, משום דקים ליה בדרבה מיניה. (ל"ה). ודין זה לתנא דמתני' (כ"ט. ל"ו) נאמר קצ' בחייבי מיתות ב"ד, ולא בחייבי לאוין ומכירתות. שיטת רבי נחוניא בן הקנה (ל' שגם בחייבי כריתות יש דין קלב"מ, והיינו לרבא, ולאביי אף בחייבי מיתות ב"ד יש קלב"מ לרנבה"ק. לדעת ר"מ שבמלקות לוקה ומשלם, סובר ר"ל (ל"ג) שבמיתה אומרים קלב"מ, (וגגב וטבח בשבת או לעז"ז או שור הנסקל, איירי בטובח עיי אחר), ורבה (ל"ד) סובר שר"מ מודה בקנס שמת ומשלם.

חיבי מיתות שוגגין- תנא דבי חזקיה לומד מהקש מכה אדם למכה בהמה, שאין חילוק בין שוגג למזיד, וגם בשוגג יש דין קלב"מ באופן שבמזיד היה חייב מיתה. (ל"ו). רב דימי אמר שריו"ח חולק וסובר שחייבי מיתות שוגגין חייבים בתשלומין, אמנם רבין אמר שגם ריו"ח מודה לתנא דבי חזקיה. (שם).

אופנים שיש לדון בהם אם החיוב מיתה וממון חלו יחד-

זר שאכל תרומה (לאביי שתרנבה"ק יש דין קלב"מ גם במיתה בידי שמים), שייך דין קלב"מ רק אם תחב חבירו בתוך בית הבלעיה ואינו יכול להוציא אלא ע"י הדחק, או שתחב משקין, אבל אם הגביה תרומה ואכל, או שתבירו תחב לפיו והוא לעם ואכל, או שתחב לפיו והיה יכול להוציא, אין דין קלב"מ, כיון ששני החיובים לא חלו יחד. לרב אשי יש מקרה נוסף (במיתה בידי שמים) שהחיוב חל יחד, והיינו זר שאכל תרומה משלו וקרע שיראין של חבירו. (ל'). שיטת ריבצא' (תוס' ל' ד"ה ואי) שבבלעיה והתנא אע"פ שאין ב' החיובים נאחד ממש אומרים קלב"מ.

הזורק קצ' בשבת מתחילת ד' לסוף ד' וקרע שיראין בהליכתו שייך בזה קלב"מ. (ל"א). הגמ' דנה אם הטעם הוא מפני שא"ל לעקירה בלא הנחה, או מפני שא"ל להחזיר את החץ, ונ"מ במעביר סכין ברה"ד וקרע שיראין בהליכתו.

הגונב כיס בשבת ומוציא לרה"ד אם חיוב הגניבה ושבת באו יחד שייך קלב"מ. והיינו בהגביה ע"מ להוציא ואפי' עמד לפשו, וכן בזורק את החפץ מרה"ד לרה"ד, וכן במגרר ומוציא (במיציע או ברביב שזו דרך הוצאה), ואיירי במוציא לצדיד יור' ור"ל וכר"א שסובר שדינם כרה"ד לענין שבת, (ולרבינא אף המוציא לרה"ד קנה), ולרב אשי אף בהוציא מרה"י לתוך ידו למטה מג' שייך קלב"מ, (לרש"י היינו לרבא שידו של אדם חשובה כד' על ד', ולתוס' בלאו הכי קונה עיי ידו). אולם אם הגביה ע"מ להצניע ונמלך להוציא, או שגרר חפצים קטנים שאין דרכם בגרירה, או במוציא לרה"י, או במוציא לצדיד רה"י לרבנן שאין דינם כרה"י ליכא חיוב שבת. ואם עמד לפשו, או לכן עזאי דס"ל שמהלך כעומד, אף דאיכא חיוב שבת לא אומרים קלב"מ, כיון ששני החיובים לא חלו יחד. ואם הוציא לרה"י, (או שהוציא בגרירה דברים קטנים דרך מחתרת. תוס'), ליכא אלא איסור שבת ולא איסור גניבה. (ל"א).

בממון לזה ונפשות לזה, לרש"י רב אשי פוטר ורבא מחייב. לתוס' בעדים וזממים חייב ובעלמא פטור. ולרבי"א חייב, אמנם ברוף ובחילול שבת נחשב שחיבי מיתה לא העולם. (ל').

אין לוקה ומשלם-

כתיב "כדי רשעתו" ודרשו חז"ל משום רשעה אחת אתה מחייב, ואי אתה מחייבו במוטב ב' רשעיות, והיינו במלקות וממון (ל"ז).

ונחלקו בגמ' מה הדין כשיש חיוב מלקות וממון, שיטת עולא (ל"ב) שמשלם ואינו לוקה, (לרש"י ידבי עולא אם בכל מלקות וממון, ולתוס' דזוקא באונס ומפתה וחובל בחבירו ועדים וזממים), ושיטת מירוש' (ל"ב) שכשיש ממון ומלקות לוקה ואינו משלם אמנם בעדים וזממים, ובהובל מירוש' חייב וי"ח משלם ואינו לוקה, (וכן שיש עליהם לימוד מיוחד, אמנם היכא דאינו משלם, כגון בפתות משיור' (לוקה, ל"א"א ל"ג). עדים וזממים משלמים ואינם לוקים, משום שאינם בני התראה, שהרי זממו לחייבו בלי התראה.

שיטת ר"מ (ל"ג): שכשיש ממון ומלקות לוקין ומשלמים, דילף ממוציא שם רע.

חייבי מלקות שוגגים- לריו"ח חייבים ממון ולר"ל אף בזה פטורים, ונחלקו אם חייבי מלקות הוקשו לחייבי מיתות. (ל"ה).

אלו אין בהם קנס ופיתוי לדעת תנא דבריייתא

הגמרא חזרת לעסוק בדיני קנס של אונס ומפתה, ומביאה את שיטת הבריייתא באלו נערות אין חיוב קנס, ומבארת מה הטעם בכל אחת.

ל"ז. עריות שחייבים עליהם מיתת ב"ד אין להם קנס דאנוסה, ופיתוי

דמפתה, ואיתא בבריייתא שגם לשחיית אין קנס ופיתוי, הגמ' אומרת שהכונה לחייבי כריתות שהם נשיות לחיוב מיתות ב"ד, ושכשעון התינוק הממעט אשה שאין בה הויה, או דאירי בחייבי לאוין וכר"ש לא מניסי' הממעט אשה הראויה לקיימה, אבל אלו האסורות מדברי סופרים יש להם קנס, דקדיין ב' זלו תיהא לאשה" כיון שמדאורייתא היא ראויה לו.

מזמאנת יתומה קטנה שאמה השיאה אותה ומיאנה בבעלה, אין לה קנס ופיתוי דכיון שנישאת אחת בחוקת בתולה. ורש"י, ויהי בכל נשואה. והתוס' (ד"ה מזמאנת) מבארים דאין לה קנס ופתוי אלא בעלה אנס או פיתה אונס ואח"כ מואתה, אע"פ שר"י והיואון התגרר שלא היה אשתו, (ואף שר"י מודה שאם בא עליה אין יוכלה למאן כשהיא נערה, איירי שפירש שאינו בועל לשם קדושים, אי נמי אם בא עליה באונס ופיתוי יוכלה למאן). הגמ' מבארת דאירי בנערה, (וכ"ש פיתוי אגב אחריים, שהרי אין נערה פיתוי, דמחלה. תוד"ה ולא), ותנא דבריייתא סובר בנ"מ שנקעה יוכלה למאן עד שירבה השחור על הלבן והיינו ב' שערות שזכבות וגראה כמו שירבה השחור, (ויש שמטעם זה לא גורסים על הלבן. ור"ח מפרש שהכונה שהשערות שחורות בקירוב לבשר ולגבנת בראשם. תוד"ה עד), ואיירי שלא בעל אחרי שהביאה ב' שערות, וכר"מ אין קנס לקטנה, אבל לר"מ ששכר ש יכולה למאן רק עד שתביא ב' שערות אבל אלא אלא למאן אפי' לא בעל אפ"כ, א"כ מאמרינו היינו קטנה. ופרם מבאר שממאנת היינו היכולה למאן והיינו כל קטנה ומכ"מ, והגמ' שואלת א"כ ליתני קטנה.

איילונית אין לה קנס ופיתוי. והנה איילונית אין לה נערות אלא מקטנותה יצאה לבגר בגיל כ', וא"כ התנא דבריייתא סובר כר"מ שאין קנס לקטנה, אבל לרבנן שיש קנס לקטנה, ה"ה שיש קנס לאיילוניות.

ולענין טענת בתולים להפסידין כתובתן-

יש בריייתא שהחרשת והשוטה והאיילונית יש להם טענת בתולים, ובבריייתא אחרת מבואר שהחרשת והשוטה (והבוגרת שבתולה כלים מאליהם, ומכות עץ) אין להם טענת בתולים. הגמ' מבארת שזל"ג הסובר שנאנת לומר משארסתה נאנסתי וחרשת או שוטה אין להם טענת בתולים דטוענים לה שנאנסה לאחר האויסין משום פתח פיך לאילם, אבל לרבי יהושע חרשת ושוטה יש להם טענת בתולים ונח"מ היא עצמה אלא נאמנת לומר משארסתה נאנסתי. ורש"י. ומבואר מדברי רש"י שמוציאים ממון גם כשאין טענת ברי. והתוס' (ד"ה חרשות) מבארים שתדון כאן הוא אם היא מוכת עץ או לא, שבוה לר"ז אין להם טענת בתולים מפני שבהרשת ושוטה אין ראויה ממה שלא טענו כיון שמוכת עץ.

ל"ו: ובבוגרת אם הבעל טוען פתח פתוח אינו טענה כיון שאין רחמה צד כבתחילה ודומה כאילו הפתח פתוח (אבל בנערה וקטנה נאמן, דחזקה אין אדם טורח בסעודה ומפסידה), אבל אם טוען שלא מוצא דם הוי טענה, וכמו ששינינו שאף לבוגרת נותנים לילה ראשונה שהיא טהורה וטמונתה נדה, אפי' בכמה בעולות, דתולים בדם בתולים. ור"ח (תוד"ה א"י) סובר שלמבגרת אין דם בתולים, אבל אין פתחה פתוח, ולכן יכול לטעון טענת פתח פתוח ולא טענת דמים.

ובסומא יש עליה טענת בתולים, ולר"מ אין לסומא טענת בתולים, מפני שנחבטת ע"ג קרקע, ואינה מראה לאימה וא"כ נכסה בחזקת נחבטה, (אבל שאר הבנות מראות לאימן' ופוסקות עליהן שאינן בתולות, ואם לא הודיעה לה הרי הטעתה. ורש"י. והתוס' (ד"ה כוליה) הקשו שהרי לר"מ מוכת עד כתובתה מאתים, ולכן ביארו ששאר הבנות טוענות שהם מוכות עד, ואם לא טענו יש עליהם טענת בתולים, מטא"כ בסומא).

היוצאת משום שם רע אין לה קנס ופיתוי. הגמ' מבארת דאיירי שיש שני עדים שביקשה לזנות ולא נתרגזו לה, (דאי איירי שזינתה תחתיו הרי היא בת סקילה). ואמר רב פפא דמכאן לומדים ששטר שיש שני עדים שמחזיק השטר ביקש מהם לזייף התימות אין גובים בו, דכמו ששכיחי פרוצים וכיון שיש עדים שחזרה אחרי הנות הרבה מפאה לה, חוששים שהוא עצמו זייף, אבל אם יצא עליה שם מזונה בעיר אין חוששים לזה.

סיכום הסוגיה: לדעת תנא דבריייתא, חייבי מיתות ב"ד וכן חייבי כריתות אין להם קנס, ואי ס"ל כר"ש בן מנסיא ה"ה בחייבי לאוין, אבל האסורות מדרבנן יש להם קנס. ממואנת, באופן שהיא בגיל שיש בה קנס (קטנה לרבנן שיש בה קנס, או נערה לר"מ אי נמיא שיכולה למאן עד שירבה השחור על הלבן), אין לה קנס, לרש"י איירי שכאשר אחא אסא אותה, ולתוס' איירי שיהבעל שמיאנה בו אנס אותה. איילונית ידית קטטנה עד גיל עשרים, וקטנה לרבנן יש לה קנס ולר"מ אין לה קנס. ומי שיש עדים שרצתה ופניהם אע"פ שלא נתרגזו אין לה קנס, דחוששים שזינתה עם אחר, אבל מי שיצא קול שזינתה אין חוששים לקל. ולענין טענת בתולים, חרשת ושוטה לר"ג יש להם טענת בתולים ולרבי יהושע אין להם טענת בתולים, (לרש"י לר"ג טוענים לה משארסתה נאנסתי, ולתוס' תולים שהיא מוכת עץ). ובגורת אין טענת פתח פתוח אבל יש טענת דמים, (ור"ח גורס איפסא), ובסומא יש טענת בתולים, ולר"מ אין טענת בתולים.

אלו אין להן קנס, ודין שבויה

הבא על הגיורת והשפחה והשבויה שנתגיירו ושנשתחררו ושנפדו **יתירות על בנו** ג' שנים ויום אחד, אין להם קנס מפני שזן בחזקת הפקר, ונבעלות בנכריותם. ורש"י. ובתוס' (ד"ה ואלו) כתבו הטעם דכדי שלא תישא לכןן עשאוה כבעולה לכל דבריה, אבל מדאורייתא שבויה אינה בחזקת בעולה.

ולרבי יהודה שבויה שנפדית הרי היא בקדושתה ויש לה קנס, אע"פ שגדולה, וכן מצינו שלר"י שבויה כתובתה מאתים.

והנה שבויה שיש לה כהן נזה אוכלת בתרומה אע"פ שבעליה פסול מחללת אותה, דאין לפוסלה מפני שבויה בל בין דדיה, ואין חילוף שבא עליה. (ולרבנן אם יש עדים שנשתיב אינה אוכלת בתרומה, ואם היא אומרת נשתיב וטהורה אני אוכלת).

שיטת רבה שר"י לא דיבר אלא בקנס וכתובה, שיש לה קנס כדי שלא יהיה חוטא נשכר, וכתובתה מאתים דילמא מימנעי ולא נסבי לה כיון שעפעמידים אותה בחזקת בעולה, אבל אינה אוכלת בתרומה. וגם מרבי דוסא אין ראהי ששבויה בקדושתה קיימא, ד"ל שהיא אוכלת רק בתרומה דרבנן דכיון שאפי' אם נבעלה איסורא הוא מדרבנן לא נזוז במקום ספק, אבל לענין קנס י"ל שאין מוציאין ממון מפסק.

ריו"ח סובר שגם ר"י וגם רבי דוסא סוברים ששבויה בקדושתה קיימא. ולדבריו (תוד"ה מכל) שיטת ר"י שהפודה את השבויה ומועיד בה שלא נבעלה לעולם, או שיק מועיד בה, מותר לו לשאת אותה, (ויש טעות בבריייתא, או שכוונתו לאפוקי מרבנן שסוברים שהפודה שפחה מותר לשאתה, דלא שזי איניש זוזי בכדי שהרי פדאה כדי לשאנה, ואם הוא רק מועיד עליה אסור לו לשאתה, שמא ענינן נבה).

ל"ז. דין המתנת ג' חודשים כדי להנשא, וטומאת נדה למפרע-

הגיורת והשבויה והשפחה שנפדו ושנתגיירו ושנשתחררו יתירות על ג' שנים ויום אחד, צריכות להמתין ג' חודשים להבחין בין זרע הנורע בקדושה לנורע שלא בקדושה, ולרבי יוסי מיתורות יתירות לאינשא מיד. וכן נחלקו בגיורת שנתגיירה וראתה נדה ביום, דלר"י ידית שערות דאף אם ארתה דם לפני כן אין דם נכירה מוטטא, ואין חוששים שרצתה בזה כדי אחרי הטבילה, דטומאה למפרע היא דרבנן, לאי גזוז לחשוש שמא יצא דם למפרע ותמזייהוהו תחלי בית הרחם, כן במקום ששייך לאסור מעט לשת, והיכא שלא גזוז מעט לעת לא גזוז שתיאסר מהבדיקה הקודמת. ולרבי יוסי הרי היא ככל הנשים ומטמאה מעט לעת ומפקדיה לפקדיה, והיינו משעה שנתגיירה. תוד"ה רבי יהודה.

הגמ' מבארת שלריו"ח (תוד"ה מכל) ששבויה הרי היא בקדושתה, יש לחלק בין גיורת שבויה, וזאת שערות עצמה לשבויה ששומרת עצמה ממונן שהיא ראויה לבוא (תוד"ה שבויה), והא דצריכה להמתין איירי בראוה שנבעלה. וטעמא דרבי יוסי משום שאשה מזונה מתתפכת כדי שיצא הוציא עליו לא תתעבר, ולר"י חוששים שמא לא נהפכה יפה יפה. ואין לומר שתולים שאשה מזונה משמשת בכון, גיורת מפני שדעתה להתגייר, שבויה שמא ימכורה לישראל, ושפחה מפני ששמעה מהאדון שכוונתו לשחררה, ולפי זה שפחה שיצאה ממליא כגון בשן ועין א"צ להמתין, שהרי מצינו שרבי יוסי סובר שגאוסה מופתה א"צ להמתין ג' חודשים א"פ שלא ידעת שינאנסה כדי להלכן פוין, וכתבו התוס' (ד"ה אשה) שיוצאה בשן ועין צריכה להמתין גם לפי הטעם של מתתפכת.

המתנת ג' חודשים בקטנה- שיטת רש"י שלר"י גם קטנה צריכה להמתין, ואע"פ שקטנה אינה יכולה להתעבר, גזוז אטו גדולה. והתוס' (ד"ה צריכות) מוכיחים שר"י לא מצריך המתנה בקטנה, אפי' ביורת ומשחררת ושבויה (ששם טעם המתנה הוא כדי להבחין אם הוצע נורע בקדושה,

ואילו בבת ישראל הטעם הוא שמא ישא אחותו מאביו או ייבם אשת אחיו (מאמו). אמנם ר"מ מצריך המתנה גם בקטנה, ולרבי יוסי אפי' גדולה א"צ המתנה.

סיכום הסוגיה - האב על השבייה שנשתיב אחר ג' שנים ויום אחד אין לה קנס, ולר"י שבייה שנשתיב יותר היא בקדושתה, ועד מצוינו שלר"י שבייה כתובתה מאתיים. שיטת רבה שר"י לא דיבר אלא לענין קנס, כדי שלא יהיה חוטא נשכר, ולענין כתובה, דילמא מימנע עליה נסבי לה, אבל בתרומה אינה אוכלת, ולדבריו מה שרבי דוסא אמר שהיא אוכלת הכונה לתרומה דרבנן, ואין מדברי רבי דוסא ראייה שיש לה קנס וכתובתה מאתיים. ושיטת רי"ח שר"י ורבי דוסא שניהם סוברים שהבינה בקדושתה קיימא, ולדבריו ר"י מתיר למי שמעיד על שבייה שלא נבעלה לזאת אותה, (אבל לרבא אסור שמא עניין נתן וכן, ורק אם הוא גם פדה אותה ומתיר דלא שדי איניש וזה בכד), וכן מה שמצינו שר"י מצריך שהבייה תמננה ג' חודשים משום הבתה, איירי בראיה שנבעלה, (ורבי יוסי מתיר גם בזה משום דס"ל שאשה נאמרה מתהפכת, ור"י חושש שלא להתפרכה יפה).

עוד בדין חיוב מיתה וממוון וכו'

אלו עריות אין להם קנס מפני שמיתתן בידי ב"ד - הבא על בתו או על בת בתו או על בת בנו, או על בת אשתו או על בת בנה או על בת בתה, או על אשת אביו או על כלה (תורה' ועל), אין להם קנס מפני שמתחייב בנפשו ומיתתם בידי ב"ד, דכתיב "ולא יהיה אסון עונש יענשו".

והא דתני "כדי רשעתו" דאין מחייבים משום ב' רשעיות, היינו **במלקות וממוון**, וצריכא, דמיתה חמורה ממלקות לפי שיש בה איבוד נפש והיא שזה מספיק לכד ב' מלקות, ומאיךך מלקות לא חמיר איסורו והיא שמספיק עונש אחד.

ל"ז: וזר"מ דס"ל לוקה ומשולם, "ולא יהיה אסון" איירי במיתה וממוון, ו"כדי רשעתו" איירי במיתה ומלקות. וצריכא דהו"א שמלקות ומיתה כיון ששניהם גופו חייב מיתה אריכתא ויעשו לו שניהם, אבל ממוון ומיתה לא, ומאיךך כיון שמיתה ומלקות שניהם בגופו "ולא שאל תוניהם שני עונשים על גופו, קמ"ל. ורבנן לומדים מ"כדי רשעתו" גם מלקות וממוון וגם מיתה ומלקות, דמשמע קרא שאם יש עם המלקות מיתה או ממוון אינו חייב אלא אחד, ומי"מ אף דסמירן ארבעים יכור לא אמתין שילקה ולא ימות, דאין לו להרוויח משום שנתייבם גם מלקות, (ורק בממוון אפי' אם זה קולא משלם ואינו לוקה, משום דחס רחמנא על ממוון הנחבל), תודה' וחדא.

נתערפה העגלה ואח"כ נמצא הרוצח אין פוטרים אותו, דכתיב "ולאריך לא יכופר לרם אשר שופך בח", ולא אמרינן שכבר נתכפר בעודו ספק, ורש"י בתומס כתב שד"ן זה ללמוד מ"לאתה תבעי דם הנקי", וי"ל שזה תלמוד הוא חמור מסיף או קל ממנו. תודה' וחס"כ.

מיתת סייף היא מן הצואר, דכתיב בעגלה ערופה "ואתה תבעי הדם הנקי מקרבך", ולומדים מהקש שכמו שעגלה ערופה נערפת מן הצואר, כך הדין בכל שופכי דמים, אמנם אין נהרגים בקופיין וממול עורך (ואף דכתיב "ועיפת" אינו עורך ממש, לומדים עיפי"ה עריפה מחטאת העוף, תודה' מה), דכתיב "ואהבת לרעך כמוך" ברור לו מיתה יפה בסיף ומצד הסיכונים, שימות מהר. ומי"מ אין ללמוד מזה שלא יתחוב סכין בליבו, כיון שזה י"ל מיתה יפה, תודה' ביהר.

המוקור שממוון אינו פוטר ממיתה או מגלות -

אין ליטול ממוון ולפטור ממיתה, דכתיב "ולא תקחו כופר لنפש רוצח", ואין ליטול ממוון ולפטור מגלות, דכתיב "לא תקחו כופר לנוס אל עיר מקלטיו", וקמ"ל ששנים שוגג אם א"א לפוטרו בממוון, ואפי' במזיד שיש איבוד נשמה, א"א לפוטרו בממוון כדי לקיים נפש בישראל, ואין ללמוד דין זה מהנא דבי חזקיה, כיון שפדיין מויד אינו דומה לפדיין שוגג, דזה מיתה וזה מלקות. תודה' לא.

היוצא ליהרג ואמר אחד ערכו עלי אפי' שנעדר לפי שנים ולא לפי דמים לא אמר כלום, דכתיב "כל חרם אשר יחרם מן האדם לא יפדה", ויהיה הוא לשון הקדש, וחרם הוא גם לשון קדש דכתיב "זובח לאלוהים יחרם", ומי"מ אם לא נגמור דינו יש לו ערך, דכתיב "ומי האדם כלב לא האדכל, וכל חיתנו בן עקביא סובר שיכיון שערכו קצוב יש לו ערך אף שאין לו דמים, ולדבריו מי"כל חרם" לומדים כמו שלמד רבי שמענאל בנו של רי"ח" ב"ב, שאף שמצינו שמי שחייה מיתה הפש שמים, "אם כופר ויזשת עליו" הוא פטור ממיתה, והיינו כי שהרג שורר את הגוש דכתיב ביה "ויזמת" ואין מוכנה למיתה ביד"י אלא למיתה ביד שנים, דזה חתיב "מות וימת המכה רוצח הוא" על רציחתו אתה הורגו ולא על רציחת שורו, מי"מ מי שחייה מיתה בידי אדם אינו יכול לפטור עצמו ע"י ממוון, ואין מקשישים מיתה בעלים בידי אדם למיתה בעלים ע"י שור, כמו שמקשישים מיתת שור למיתה בעלים. (תודה' יכול), דכתיב "חרם מן האדם לא יפדה", ודין זה הוא אפי' במיתות קלות כמו ע"ז שבת ומיתה, שניתנה שנגזרם לכפרה בנפשו, ולרש"י ה"ה רוצח ניתנה שנגזרו לכפרה בגולות, ולתורה' מיתה, דזווקא אם מתכפר ע"י ממוון או קרבן חשיב ניתנה שנגזרו לכפרה, ומתורות היינו מיתות שאין בהם ברת כגון מסיט ומדיח וכו'), דכתיב "כל חרם וכו'" ולא רק במיתות חמורות כהעשרה חבורה באביו או גונב נפש שחייה, שכן שאל כחב"א מרבי אלא למהות בדין שנים, דזה חתיב "מות וימת".

הגמ' שואלת שכבר למדנו מ"לא תקחו כופר לנפש רוצח" שמי שחייה מיתה אינו נפטט ע"י ממוון.

ל"ח, ואין לומר שהיה הוא"א שרק בהורג בדרך עליה אינו נפטט ע"י ממוון, כיון שלא ניתנה שנגזרו לכפרה, אבל בדרך ירידה שניתנה שנגזרו לכפרה ע"י גלות הו"א שנפטט ע"י ממוון, קמ"ל "כל חוים". שהרי תנא דבי חזקיה לומד מהקש מכה אדם למכה בהמה שאין לחלק בין דרך ירידה לדרך עליה (ובין שוגג למזיד, ובין מוכחיון לשאינן מוכחיון).

ואין לומר דהו"א שרק אם סימא עינו והרגו באותה מכה אומרים קלב"מ כמו בכמה אשה שבכמה אחת הרג את האשה את חולדות, אבל אם סימא עינו והרגו בידבר אחר בכמה אחת ובבת אחת חייב ממוון ומיתה, קמ"ל "כל חרים". שהרי תנא דבי חזקיה לומד דין זה מ"ענין תחת עין" ולא עין ונפש תחת עין, ומהו לומדים שבי יוציא לו עין שנאמ ימות ונמצא שנענש עין ונפש תחת עין, ומהו לומדים שלא תחתיים שני עונשים על דבר אחד. רש"י. והתוס' (ד"ה הא) כתבו שמכיון כן חורשים "נפש תחת נפש" ולא נפש ועין תחת נפש. עוד כתבו דאין מפקסווח או לומר שיש שם אחר וקורע שיריין שילו פטור.

וצ"ל דבעינן פסוק מיוחד לקנס, דלא נימא שכיון שקנס הוא חידוש ימות וישלם. ורבה שבאמת סובר שבקנס מת ומשולם, יסבור שמי"כל חרם" לומדים שמי שיוצא ליהרג אינו נערך, וכנ"ל.

סיכום הסוגיה: מ"לוא יהיה אסון" לומדים דין קלב"מ, ומכ"כ רשעתו" לומדים שאין לוקה ומשלם, וצריכא, ולר"מ ודא ומשולם, ופסוק אחד מחדש שמייתה פוטרת מלקות. אין ליטול ממוון ודא לפטור ממיתה או מגלות. בין בדרך ירידה בין בדרך עליה, בין בקנס בין בממוון (ולרבה בקנס מת ומשולם). דין קלב"מ שייך גם בסימא עינו בידר אחד והרגו בידר אחר. נתערפה העגלה ואח"כ נמצא הרוצח אין פוטרין אותו. מיתה סייף היא מן הצואר.

קנס בגנעה שנתארסה ונתגרשה

ל"ח. לריה"ג אין לה קנס, דאמר קרא "אשר לא אורשה", הא אורשה אין לה קנס.

שיטת ר"ע שנערה שנתארסה ונתגרשה יש לה קנס. ויאשר לא אורשה" זה מופנה לגז"ש, לומר שמפתה משלם חמישים כסף כמו באונס, ואונס משלם שקלים כמו מפתה, (וריה"ג לומד דינים אלו מ"כסף ישקול כמותר הבתולות" שיהיה זה כמורה הבתולות ומוהר הבתולות כזה), ומ"בתולה" מנעט ר"ע שלבעולה אין קנס. ועדיף למעט בעולה וללמוד גז"ש מ"יאשר לא אורשה", ולא ללמוד גז"ש מ"בתולה" ומ"אשר לא אורשה" וללמד שנערה שנתארסה אין לה קנס, וכריה"ג, משום שיותר מסתבר למועט בעולה מקנס, כיון שגופה השתנה ופגמה אינו גדול כ"כ, מאשר למעט נערה שנתארסה שלא נשתנה גופה. ואין לומר ששני המקראות באו למיעוט ולא לגז"ש, דקים ליה להר"ש שאחד מהם הוא לגז"ש, כיון שהמקראות סתומים לענין שקלים וחמישים. תודה' אימא.

לתנא דמתני' סובר ר"ע שקנסה לעצמה, דלא אתי גז"ש ומפקא לקרא מפשטייה לגמרי. דאין לומר שר"ע מנעט מ"אשר לא אורשה" שיהיה קנסה לעצמה, דא"כ בגורת שממעטים מ"נערה" ובעולה שממנעטים מ"בתולה" ג"כ נאמר שהמיעוט הוא שוקנס לעצמה, ולא מצוינו שום הוגא שסובר כך.

ולתנא דברייתא סובר ר"ע שקנסה לאביה, כמו שמצינו שכסף קידושיה לאביה אפי"פ שנתארסה ונתגרשה וחזרה והתקדשה לאחר, ולגבי כסף קידושין אין מיעוט לאורסה, ויאשר לא אורשה" מבניעא ליה לגז"ש וכנ"ל, וגז"ש מפקא לקרא מפשטייה לגמרי, וקרינן "אשר לא אורשה" למעט שטלונין באורסה, ואף שארוסה חייבת סקילה ופטורה מתשלומין, (וא"כ למה לא כתיב "אשר לא אורסה" כיון שאין שום חידוש באורסה, דבזה ליכא למיעט. תודה' אורסה), מי"מ הו"א שבקנס מת ומשולם כיון שזה חידוש, קמ"ל קרא. (ורבה שסובר שבאמת בקנס מת ומשולם, יסבור כר"ע דמתני').

בא עליה ומתה לפני העמדה בדין

ל"ח: לאבי פטור, דכתיב "ונתן לאבי הנערה" ולא לאבי מתה, ולרבה ל"ל"ק מיתה לא מפקיעה את החיוב, ולמר בר רב אשי רבא מסתפק בזה, וכתבו התוס' (ד"ה לאבי) שכיון שבסבארה החיוב הוא על ששת ביאה, אי"כ קרא חתי לפטור, אבל לענין סד"ה ולבסוף בגרה שבסבארא אין דינה בסקילה, שם לומדים מ"הנערה" שהולכים אחר שעת האיסור.

ורבא מסתפק היכא שמתה והגיע זמן שאם היתה חיה היתה בגורת, **אם יש בגר בקבר** ופקעה זכות האב כמו שאם בגרה ממש לפני העמדה בדין קנסה לעצמה, ואין האב יורש קנס, דאינו ממוון לתורישו, וזה זכה הלה במה שבידו, או שאין בגר בקבר ולא פקעה זכות האב.

ל"ט. אבל אין הנדון אם הקנס של אביה או של בנה, (שיטת ר"י בתוס' הדיוני לענין בושת ופגם, אבל קנס אין בו ירושה, כמבואר בריש פרק נערה, אאי"כ היתה העמדה בדין, וז"ל הלבן מבואר את הסוגיא שם הוסיף שם אורי' אהר, עיי"ש. תודה' יש בגר), **דלא יש שניערה יהיה לה בן**, דקטנה פחות מי"א שנים ויום אחד אינה מתעברת, ומי"א שנים ויום אחד אם התעבר תמות, (ולדעת ר"מ ממששתה במאן שמה התעבר ותמות, וכן מעוברת שמת תעשה עוברה שמה, ומניקה שמת תגמול את בנה), (ולר"ש' היינו שמותרות לעצמן כגון, ורבי מנדל שהשתחת איר, ודעת ר"י (תורה' שלש נשים) דבסתמא יש לאשה איסור לשים מן אפי' אחר תשמישו, ולר"ת אין איסור לשמש עם מן כיון שזה דור תשמישו, והכונה שצריכות לשים מין אחרה תשמישו, ועצה טובה קמ"ל), ולחכמים ממששתו דרברין ו"שומר פתאים ד' ("), ונערה שהביאה ב' שערות אחר י"ב שנים (לפני כן זה חטאת), שנעלעברה, אינה יולדת בנעורות, דאין פ"י נערות לבגרות אלא ו' חודשים ולא יותר.

למר בר רב אשי רבא הסתפק **אם מיתה עושה בגרות**, תיקו.

הבא על נערה ונתארסה, רבא הסתפק למי משלם את הקנס לר"ע דמתני' דס"ל שקנסה לעצמה (והכלל כר"ע מחבירו), מי אמרינן שכיון שיצאה מרשותו לענין קנס קנסה לעצמה, או דיילמא שכיח וירשוהי כלבם דברים קטנים לאביה, אבל לר"ע דברייתא שפיטא שקנסה לאביה, ולריה"ג ג"כ קנסה לאביה, דמה שלנערה שנתארסה ונתגרשה אין קנס, אינו יוציא מרשותו. תודה' לא עליה.

ובי' אמר ששקנס לאביה, דאשר לא אורשה" איירי בשעת האונס ולא בשעת התשלום, ואם אירוסין מוציאין מרשות אב לגמרי, שהרי בעלה ואביה מפרים נדריה.

אמנם אם נישאת קנסה לעצמה, דנישואין מוציאים מרשות אב כבגרות, שהרי לא זינתה תורה לאב בבת אלא כחך בקטנות וקנס ומעשה ידים בנעיות, ונישואין מוציאין מרשות אב לענין שאינו מיפר נדריה, ובבגרות הרי אם בא עליה ובגרה קנסה לעצמה, דכתיב "ונתן האיש השוכב עמה לאבי הנערה", והיינו אם היא נערה בשעת נשנות, וכתבו התוס' (ד"ה הוואיל) שאף שאין לומדים ממונא מאיסורא, מי"מ לומדים קנס מהפרת נדרים, דבסבארה מנעטת יש להוציאא מרשות אב, אי נמי כיון שלנאוקא ברשות אב איסורא ונמנאנו שיוים ה"ה להוציאא. אי נמי הכונה שיוצאת מרשותו לענין כבוד בא שאין סיפק בידה לעשות, והק' התוס' שהרי מעשה ידיה אינם של בעל מן התורה.

סיכום הסוגיה - נערה שנתארסה ונתגרשה, לריה"ג אין לה קנס, ולר"ע יש בה קנס, ונתלקו תנאים בדעת ר"ע אם קנסה לעצמה או קנסה לאביה. נערה מאורסה אין לה קנס כיון שזניה בסקילה, אמנם לרבה בקנס מת ומשולם. בעולה ונשואה אין להם קנס. אבל עליה ובגרה לפני העמדה בדין קנסה לעצמה. אבל עליה ומתה לפני העמדה בדין, לאבי פטור, ורבא מסתפק אם מיתה עושה בגר, ול"ל"ק רבא מסתפק אם יש בגר, בין אחר הנדון אם בגר וירש, (והיינו לענין בושת ופגם, דאילו על קנס אין ירושה), דלא שייך שיהיה בן נערה, אלא תגדון הוא אם פקעה אותו הנעב. שנתארה ונשאתה קנסה לעצמה, ואם נתארסה לאביי קנסה לאביה, ורבא מסתפק בזה (לר"ע דס"ל שאם נתארסה ונתגרשה קנסה לעצמה, אבל אין קנסה לאביה או שאין לה קנס, קנסה לאביה).

עוד מדיני אונס ומפתה

להלן יבוארו כמה דיני ממונות שיש באונס ומפתה, חיוב בושת ופגם שיש באונס ומפתה וכיצד משערים עליה, וביח צער שיש באונס, האם החיוב קנס הוא מיד או שהוא חלק לא בתולה וכן היתה לו אשתה, האם הוא חייב לשלם כל כתובה אם לקחה לו לאשה ואח"כ גירש אותה, וכן יבאור פרטי דין "ולו תהיה לאשה" האם היא או אביה יכולים לעכב, ומה הדין באשה הסאבורה לו.

על מה הם חייבים לשלם - אונס ומפתה צריכים לשלם בושת ופגם וקנס, והאונס צריך לשלם גם צער, והאונס שיש צער של פסיק הרגלים, (וולא צער החביטה ע"י שוק), דא"כ בחבטה ע"ג שיריין יהיה פטור, ולא צער שיש הרגלים, אלא בביאה ראשונה, דצער זה בא אחר הבעילה, ואינו חייב עליו משום שזה גרמא, ולרש"א פטור על צער זה לתנא דמתני' משום שסופה להצטער תחת בעלה, וכדמצינו ששמיטה פטור, ויש תנאים שחייבים אפי"פ שסופה להצטער תחת בעלה. תורה' צער, ור"ש פ"י יהודה אומר, דאין האונס משלם צער, מפני שסופה להצטער תחת בעלה, אמרו לו אינו דומה נבעלת באונס לנבעלת בריצון, והא דמפתה אין לה צער, אין הטעם מפני שמחלה (מחמת הנאת בעלה. תודה' קרע), שהרי הצער של אביה ואין אדם יכול למחול נזק של חבירו, ולא מפני שאין למפותה צער.

ל"ט: זמן התשלום - האונס צריך למיד לאביה אפי"פ שנכסה, דכתיב "ונתן מחמישים כסף, ולו תהיה לאשה", והמפתה נותן רק אם לא יכנסו, דכתיב "ואם מאן ימאן אביה לתתה לו כסף ישקול", ובבושת ופגם נותן מיד, דאף שהוקשו לקנס, לא הוקשו אלא למי זה נותן, (והיינו אחרי שלומדים שהבושת ופגם הם אצל ולא לעצמה. תוס' מ: ד"ה ויאמא), אבל יש מקומות שפטור מקנס וחייב בבושת ופגם. תוס' ל"ט: ד"ה בושת. וכדמצינו שקנס אינו משלם ע"פ עצמו, ובבושת ופגם משלם ע"פ עצמו. תוס' ל"ח: ד"ה יש בגר. ומפתה יכול לעכב אבל אונס שותה בעצציו. תוס' ל"ט: ד"ה אלא.

כתובה באונס - אונס שנתן קנס, אם רצתה שיגרש אותה אינו חייב לתת לה כתובה, דטעמא שתיקנו חכמים כתובה הוא כדי שלא תהא קלה בעיניו להוציאא והוא ארי אינו יכול להוציאא. ולרבי יוסי ברי" ש יש לה כתובה מנה, כדי לא יצערה עד שתרצה לצאת, וכתבו התוס' (ד"ה טעמא) שדווקא בבעלה כתובה דרבנן, אבל בבתולה כתובה דאורייתא, עוד כתבו שאף שטעם התקנה הוא כדי שלא תהא קלה בעיניו להוציאא, מי"מ תיקנו חכמים כתובה גם אם נתאלמנה, משום חינא (אף שטעם זה לכד לא היה סיבה לתקן).

ולו תהיה לאשה -

מתי הוא יכול לעכב - האונס חייב לשאתה בעל כרחו, אפי' אם היא חגיגת או סומא או מוכת שחין. אבל המפתה אינו חייב לכונסה, ד"ממור ימהרה לו לאשה" משמע מדעתו. ואם פיתה אותה לשם אישות, יכול לגרשה. תודה' מפתה. וכתבי' לר"ע להצניצא כתוב שאי"צ טג, (וכתבו הארונים דהיינו כמטאב לא נזכרתה בקידושין).

היא או אביה יכולים לעכב שהאונס או המפתה ישאו אותה. דבמפתה כתיב "אם מאן ימאן אביה לתתה לו", אביה מנערה בפסוק והיא עצמה נלמדת מ"מאן", (תוס' (ד"ה אין) כתבו שהרי בקטנה או בגרה יכול האב לקבלה עליו כחיה למי שירצה, ויש לזון אם מועיל מיאון שלה לענין שישלם קנס, וכן במיאון אביה. ובאונס היא יכולה לעכב דכתיב "ולו תהיה לאשה", ומה שאביה יכול לעכב, לרבה הטעם משום שלא יהא חוטא נשכר, ולרבה לא חשיב חוטא נשכר כיון שמשלם קנס, אלא לומדים דין זה מק"ו, שאם מפתה שלא עבר אלא על דעת האב יכולים היא או אביה לעכב, כ"ש שאונס שעבר על דעת שניהם, ששניהם יכולים לעכב. ולרבה א"א ללמוד מק"ו, כיון שבמפתה כמו שהמפתה עצמו יכול לעכב, י"ל שגם אביה יכול לעכב.

מ. אם היא אסורה עליו לא ישאנה, דכתיב "ולו תהיה לאשה" אשה הראויה לו, ולא אמרינן שעשה דוחה לא תעשה והיינו במזכות וכו', (אבל במצא בה דבר ערוה יש לאו ועשה ואין דחיה), דדווקא במקום שא"א לקיים את העשה בלא דחית הלאו אמורים עדל"ת, וכגון שיש צרעת במקום המהילה, (ואמנם שם יש לאו ועשה, ואמורים בעלמא קטניה, והא דלא יליף מהתם, הטעם הוא משום דמה למילה שכן נזכרת עליה י"ה ביהרות. תודה' נכון), אבל כאן כיון שיכולה לומר לא בעינא, אין עדל"ת, ולמדלמיא אותה לומר שאינה רוצה, רש"י. ולתוס' (ד"ה ניות) בתי' השני אפי' אמרה שהיא רוצה אין עדל"ת, וכתבו תוס' שכנגד אב לא חשיב אפסר לקיים שניהם, כיון שכשנאב צוהה היא מצווה לעשות. אי נמי שאר חכא שהעשה הוא שיל ואל שלא.

ורקשו התוס' (ד"ה ניות) דהא הכא כתיב מפורש "ולו תהיה לאשה" דלא דחי ליה, ות' שאין כאן פסוק מיוחד, ולא מנעט אשה שאינה ראויה אלא ממה ש"לו תהיה לאשה" מדעתה משמע, ולכן באינה ראויה אי אמרה לא בעינא בעינא עשאי, ואימי אי אמרה בעינא אינא עשאי, אי נמי יש כאן תיור ואיירי בחיובי כריתות, אי נמי ינלף לעלמא שאין עדל"ת, עוד כתבו התוס' (ד"ה מנון) שדין עדל"ת נלמד מכלאים בצצית, ואף שאפשר לקיים שניהם בטלית וחוטים של צמר, מי"מ בטלית של פשתון א"א לקיים שניהם, ואינו מחויב לנעוש טלית של צמר. ובטלית של פשתון אסור לשים ד' חוטי לבן של צמר, כיון דאפסר במינו, אבל בטלית של פשתון כיון שיכול לתת ב' חוטי תכלת של צמר מותר שגם הלבן יתקן, וממילא בטלית של צמר מותר לתת ב' חוטי לבן של פשתון. אף ילה"ם אם טשאין לו תכלת מותר לתת ב' חוטים מצמר וכו' חוטים מפשתן.

מחילה בקנס - יתומה אנוסה יש לה קנס, אבל יתומה מפותה אין לה קנס כיון שמפותה נתפתלה מחלה, (דווקא בגינה שיש מחילה, אבל בקטנה, לרבנן שיש לה קנס, לא שייך מחילה. תוס' מ"ב: ד"ה לאביה), וכן נערה שנתארסה ונתגרשה לדעת ר"ע לעיל ל"ח. שקנסה לעצמה, ג"כ הדין שהאונס חייב והמפתה פטור.

שיעורי בושת ופגם וקנס -

בושת משערים לפי המבייש - בדאדם בינוני המבייש הבושה גדולה יותר מאשר אם המבייש הוא אדם וזלל או חשוו, **והמתיביש** לפי חשיבותו בבושת.

פגם משערים כאילו היא שפחה הנמכרת בשוק, ורוצים לקנותה להשיאה לעבד שיש לרבו קורת רוח ממנו מפני שהוא יהיה כעבדו, ורוצה וכו' להטעימו טעם בתולה, (אבל בשאר בעדים אין מסרת האדון אלא הולדות), כמה היתה יפה וכמה היא יפה.

קנס שווה בכל אדם, ככל דבר שיש לו קצבה מן התורה.

מ: החמישים כסף שמשלם האונס או המפתה אינם כוללים בושת ופגם, אביי לומד דין זה מדכתיב על החמישים כסף שהם "תחת אשר עינא", ולא תחת הבושת והפגם שאינם תלויים בעיניו אלא שייכים בכל חובל בחבירו. ורבא לומד דין זה מדכתיב "ונתן האיש השוכב עמה", על הנאת השכיבה משלם חמישים ולא על הבושת והפגם. ואין ללמוד דין זה ממסבארה, והיינו שלא מסתבר להשתות את התשלום בת מלכים ובת דיוטות, ובבא על אשה שלא נבעלה כלל או שנבעלה שלא כדרכה, שהרי שור שישנוט עבד משלם ל' שקלים, בין אם העבד נוקב מרגליות ובין אם העבד הוא חייט, ובין אם הוא בריא ובין אם הוא חולה. הובעל אשה שלא כדרכה משלם קנס, ומי שבא עליה אח"כ בין כדרכה בין שלא כדרכה ג"כ משלם קנס. תודה' יאמור.

בושת ופגם דאביה מסבארה דאי בעי מסר לה לקדשה בביאה למנוול ומוכה שחין ולפוגמה בפגם בעילה, ועקשיו וחר הפסיד דבר זה. ולגבי קנס כתיב להדיא "ונתן לאבי הנערה", וכתבו התוס' (ד"ה ממה) שלא שמיים לפי שפחה, לכל אשה נמצמת בשיעור אחר, אלא שמיים כל אשה לפי חשיבותה כמה נפגמה לענין להשיאה לעבד. אבל אין ללמוד דין זה מ"בנעוריה בית אביה" שכל שבח נעוריים לאביה, דאין ללמוד דבר שבממוון מהפרת נדרים, (וכן אין ללמוד ממוון מקנס), וכדמצינו שאין לומדים מהפרת נדרים משעשה ידי הבת לאב, אלא לומדים דין זה מדכתיב "וכי ימכור איש את בתו לאמה", ואין ללמוד שזה של אביה, מדקא ריב מפתה, דהיה אפ"ל שמפתה פטור, דקראי כתיבי באונס. תודה' מסתבארה. ומנעמשה ידיה ליכא למילף, משום דקא מיתאנו אמינו. וקידושין ליכא למילף, משום דנעלמא קאתו לה, ומתוורוהו ליכא למילף משום דחבלה דגופה שאנו. תודה' דאי.

קנס ומכר מוציא שם רע בקטנה ובנערה ובבוגרת - נערה יש לה קנס, קטנה מג' שנים ויום אחד לר"מ אין לה קנס, דכתיב "ולו תהיה לאשה" במהוה ופקעה עצמה לאישות הכתוב מדבר, ולחכמים יש קנס מובת ג' שנים ויום אחד שביאתה ביאה ואין בתוליה חוזרים, דכתיב "נער" בכתבי חסר, (דמדכתיב במוציא שם רע נערה בכתבי מלא, ושם הרי אין חיוב מוציא שם רע בקטנה, שהרי בקטנה לא שייך "וסקלוה" כיון שאינה בת עונשים, לומדים ש"נער"

אפי' קטנה במשמע, והבא על קטנה מאורסה לרבנן חייב סקילה כיון דכתיב שם "ענר", א' נמי דזוקא כמנציא שם ער י שברא לומר שחייב דזוקא בגדולה, כיון שפיתוי קטנה אונס הוא, והוי כמנציא שם ער על נערה שנאנסה שאין בה חוב ונזפת שם ער. תורה"א (הא). **מכר י ש לקטנה ואין לנערה** דאם מכורה יוצאת בנערות כ"ש שאינה נמכרת. בוגרת אין לה קנס.

תשלומין ע"פ עצמו

המישים כסף משמלם האונס והמפתה נחשבים קנס ולא ממון, ונ"מ לדין מודה בקנס פטור, ולהלן יבואר מה הדין בזה בבשות ופגם, וכן יבואר האם חצי נזק משמלמים בשור הם שנגח האם הם קנס או ממון.

מ"א אין אדם משלם קנס על פי עצמו, דכתיב "אשר ירשיעון אלוהים" פרט למרשע את עצמו, וכל שמשלם יותר על מה שהזיק חשיב קנס, וכגון תשלום קנס של אונס ומפתה, ותשלומין כפל דף ור', ושלושים ש"ע עבד, וכן מנציא שם ער ויוצא בשן ועין אינו משלם ע"פ עצמו. אבל ממונא משלם על פי עצמו, כגון בושת ופגם, ותשלומין קרן בגגנ, וכן בשור שהמית אדם למ"ד כופרא ממונא (ואף למ"ד שכופר הוא דמי המזיק, מ"מ אינו קנס, אלא דינן נפשו הוא נותן. תורה"א זה), או שור שהמית שור. שור הם שמשלם חצי נזק תלוי אם פלגא נזקא קנסא או ממונא וכדלהלן.

לר"ש בן יהודה היא בושת ופגם אין משלם ע"פ עצמו, דלא כל הימנו שיפוגם אותה, ואף שגם היא וגם אביה וגם בני משלם מוחללים על הפגם, אלא דליכא חד בכוודי"א דכל ניחא ליה, ואין לגבי"ד לפשתת דבר המזיק בנפשה. וכתבו התוס' (ד"ה רבי שמעון) שמה שר"ש הלחן מ"ב. מחייב קרבן שבועה כשהאב תובע, התי' כיון שהאב תובעו אין ושיגע מחמתו, ואי נמי י"ל דאריירי בבת גרים, וניחא לה ולאביה. ואי קאי אביה לאומני' בשבועות, צ"ל שתתקלמו תנאים יהיו דעת ר"ש.

סיכום הסוגיה - אונס ומפתה משלמים בושת ופגם וקנס, והאונס משלם גם צער של פיסוק הרגלים, אבל למפתה אין צער, ולר"ש בן יהודה אונס אינו משלם צער לפי סיוספה להצטער תחת בעלה. בושת ופגם משלמים מיד, והם של אביה שהרי הוא יכול למסורה למגול ומכזה שחין. קנס באונס משלם מיד ובנפתה קר אם לא יכנס. אונס שישלם קנס מוגרשה מרצונה, לת"ק פטור מהמנה, ולרבי"ש י"ל כי כתובתו מבני האונס חייב לשלמה אפי' אם היא חזרת וכו', ואמנם היא או אביה יכולים לעכב, ואם היה אסורה עליו לא ישאנה ולא אסירין ערולתי' כיון שאפשר לקיים שניהם, ומפתה אינו חייב לכנסה. מפותה שהיא יתומה או שנתארסה ותגרשה למ"ד שקססה לעצמה, אין לה קנס, שבושם שמוחלה. קנס אינו כולל את ברשותה והפגם, מנהיג"כ ולא מסבירא. שיעור בושת תלוי לפי המבייש והמנמיש, ושיעור פגם לפי כמה שנפגמה לפי שהיה רוצה לתת אותה לעבד שיש לו קורת רוח הימנו. קטנה לר"מ אין לה קנס ולחכמים יש לה קנס. בושת ופגם משלם ע"פ עצמו, אבל קנס אינו משלם ע"פ עצמו.

פלגא נזקא ממונא או קנסא

לרב פפא פלגא נזקא ממונא, דהיה ראוי לחייבו נזק שלם כיון דסתם שוורים לאו בחזקת שימוש אפי' לבני נזק דלאו אחרייה, ורחמנא הוא דחייסי עליה כיון שהשוור לא הועיד. ולרב הונא בריה דר"י פלגא נזקא קנסא, דלא היה ראוי לחייבו כלל כיון שסתם שוורים בחזקת שימוש קיימו, ורחמנא קנסיה כדי שישמור את שוורו יותר. אבל מועד דאי בני משלם, כיון שהתירו בו והעידו בו לשמור שוור.

והא דתנן והניזק והמזיק בתשלומין והיינו ששניהם מופסידיים, למ"ד ממונא ניחא, ולמ"ד קנסא איירי בפחת נבילה שאין המזיק משלם מה שפתחה הנבילה משעת מיתה עד שעת העמדה בדין, ואף דכבר תנינן שהבעלים מוטלים בבנילה למכורה והמזיק משלם היה נזק בהם או נזק שלם במועד, אבל דבר אחד בתם ודאם במועד, דהו"א דהייכא דאייעד המזיק מטפל בבנילה, ומאיךרן הו"א שבתם כיון שאינו משלם הכל עליו לטפל בבנילה, קמ"ל.

והא דתני מזה בין תם למועד שהתם משלם מגופו ואם אין בו חצי נזק יפסיד המותר, דכתיב "וצאת את כספו", והמועד מן העליה מטיבס נכסי המזיק דכתיב "שלם ישלם שור", ולא תני שמועד משלם ע"פ עצמו ותם אינו משלם ע"פ עצמו, צ"ל דתנא ושייר, וכן שיור חצי כופר, דתם שהמית אדם אינו משלם אפי' חצי כפר, דכתיב "ובעל השור נקי", א"כ נימא כריה"ג שחת משלם חצי כופר, ודרש"י נקי"ן מטיב לולות אם נגח אשה ויצאו לדיה והיינו שהמ"ד שפלגא נזקא ממונא סובר כריה"ג. תורה"א, ומה שתם משלם חצי כופר דא בכלל מה שתם שהמית חצי נזק, וכתבו התוס' (ד"ה אמה שתם אינו משלם היכא שהיו נסקל ומועד משלם, דא בכלל החילוק בין כנופול מועד לחילוק שלם מצוינו בשום מקום שחרי"א. הם משלם"א כופר, וי"ל שכוונת הגמי שחרי"א לא מנעם חצי כופר מ"ובעל השור נקי"ן אלא כדין שהשוור בסקילה א"א להשתלם מגופו.

מ"א: **מסכת הסוגיא**- הגמנ' מביאה ראיה מומתני' דפלגא נזקא ממונא, מזהא דתנן בבבלי' שמי שמשלם יותר ממה שהזיק אינו משלם ע"פ עצמו, ולא תני כל שאינו משלם כמה שהזיק אינו משלם ע"פ עצמו. ומ"מ הלכהא דפלגא נזקא קנסא, ד"ל דלא תני הכי משום חצי נזק צרורות להחלכתא גמירי דממונא הוא שזה תולדה של רגל פטור בריה. ועל כן כל נזק משונת (כגון כלב שהנק ואכל טלאים חיים, או חתול שאכל תרנגולים גדולים) היו תולדה דקרן ולא מגבין בבבל, ואי תפס ממונא דמזיק (רש"י) לא מופקנין מיניה, (ולר"ת תורה"א ואי דזוקא כתפס את המזיק קנסו, אבל דבר אחר מופקנין מיניה). ודא הניזק לא תפיס ורוצה לדון בא"י קובעים לו זמן וחייב המזיק לבוא, ואם לא בא משמתינן ליה, כיון משמתינן ליה שישלם חיקוק, דאסור לגדל כלב ער ולהעמיד סולם רעוע בביתו, דכתיב "לא תשים דמים בביתך".

נערה שנפתתה

דין קנס לאחר העמדה בדין

להלן יבואר האם חיוב קנס יש לו כיוון ממון אחרי העמדה בדין, או לא, ונ"מ לענין ירושה שבקנס אין ירושה ובממון יש, וכן לענין חיוב קרבן שבועה שהחייב מחמיש ונשבע לשקר.

מ"ב ירושה בקנס-

באונס ומפתה הבושת והפגם והקנס הם של אביה, וכן הצער באונסה. ואם נאנסה או נפתתה והעמדה בדין בנעירותה קודם מיתת האב, הרי הם של אב, ואם מת האב הרי הם של אחים, דאחר שנעמדה בדין הוי ממון. אבל אם לא הספיקה לעמוד בדין עד שמת האב או עד שבגרה הרי הם של עצמה, דלא ממון הוי להורישו לבניו, ואין אדם מוריש לבנו זכות שיזכה לו תורה בבתו. וכתבו התוס' (ד"ה נערה) שאין שבושת ופגם הם ממון, ומה הקשו לקנס, (והראשונים כתבו שרש"י חולק וסובר שבושת וקנס, אבל בושת ופגם הם ממון).

שיטת ר"ש שאף אם מת האב או שבגרה אחרי שעמדה בדין הרי הם של עצמה, בדקנס של אונס ומפתה יש גזה"כ מיוחדת שרק אחרי הגביה הוי ממון, דכתיב "ונתן האיש השוכב עמה לאבי הנערה" לא יזכתה תורה לאב אלא משעת נתינהו, (ובשלושים של עבד דכתיב ביה "יתן לאדוניו" לא לומדים מה שעתה הואו זוכה רק בשעת נתינה, דיתן לחרוד והמוא לשון ציווי, ונתנן

לחרוד שמשמע שכבר נתן. ובמוציא שם ער דכתיב "ונתנו לאבי הנערה" י"ל ונתן לחרוד ונתננו לחרוד). והיכא שבגרה אחרי שעמדה בדין ומתה, האב יורש אותה, ואמנם באופן זה הוי ממון גמור אפי'ר דלא מטא ליה, דלא תמנעט מיתתה"א אלא האב.

אמנם כל זה בקנס של אונס ומפתה דכתיב "ונתן", אבל בשאר קנסות אף לר"ש אחרי ההעמדה בדין הוי ממון לענין להורישו לבניו, וה"ה לענין מודה בקנס, שאם הודה אחרי העמדה בדין לא למיפטר. תורה"כ.

והנה כל הנ"ל הוא לפי מסקנת רבה. ואפי' הסתפק מה הדין בקנס אחרי שעמד בדין אם דינו כממון או כקנס. שיטת רש"י שורה פשוט לאביי דזה ממון לענין שמשלם על עצמו ולהורישו לבניו, והספק היה רק לענין קרבן שבועה, ולתוס' (ד"ה אב) ספק הוא גם אם משלם ע"פ עצמו. עוד כתב התוס' (ד"ה דאחין) שלעת אבי א"צ פסוק לומר שאחרי העמדה בדין אין ירושה בקנס של אונס ומפתה, כיון שלדבריו מדלגל רחמנא לענין קרבן שבועה שזינו כקנס, ה"ה שאין בה ירושה לאחא, דהוי קנס לכל מילי, והקשו התוס' (ד"ה מאי) אין יש ה"א שביצועא בשן ועין אין משלם ע"פ עצמו גם אחרי ההעמדה בדין, והרי כבר פסקו ב"ד שהעבד יוצא לחרות, ותי' דשמוא כיון שהווא צריך גי' שחרור, אם היה מודה לא היה העבד יוצא לחרות.

חיוב קרבן שבועה בשבועת שקר-

התובע מחייבו ממון והנתבע כפר ונשבע ואח"כ הודה, חייב קרן וחומש לקרבן שבועה. ואם התביעה היא על קנס (כגון קנס של אונס ופתוי, ושלושים של עבד, ויצאהא בשן ועין נמי הוי קנס כיון שהוא ממונו כהאדן מה שהקנס פטור, דכיון שגם אם היה מודה היה פטור, אין כאן פסירת ממון. וכתבו התוס' (ד"ה הפלת) שאין שאין קרבן שבועה בקרקעות. מ"מ בעבדים יש קרבן שבועה.

ואם עמד בדין וכבר נחתחייב בקנס, לרבנן חייב קרבן שבועה דהקנס נעשה ממון ואינו יכול להחיות ולהפטר, וכתבין "ובעל"ה מועד" לרבות כופר בקנס. ולר"ש פטור, דכתיב "וכחש בעימיתו וכוונתו וכו' "מה אלו מיוחדים שהם ממון, יצאו אלו שאף שהם ממון עיקרם קנס.

ואם התביעה היא על תשלומי אונס ומפתה, לרבנן חייב קרבן שבועה, שכונת התובע היתה לבושת ופגם, כיון שאדם מעדיף לתבוע דבר שא"א להפטר ממנו ע"י הודאה. ולר"ש פטור, דס"ל שהתובע מעדיף לתבוע את הקנס, כיון שהיה סכום קצוב, ובכפירה בקנס אין קרבן שבועה. ונ"מ מודה ר"ש היכא שתובע תשלומי ע"פ שו"א שבתביעה היא על הממון, כיון שיש בכל קצוב תור"י.

אמנם זה דזוקא כשהקנס הוא של האב, אבל היכא שעמדה בדין ובגרה שהקנס הוא שלה, א"א למנעט קרבן שבועה מיתתה"א וכו"ל, אלא היה זה בכלל שאר קנסות שלר"ש ממועטים מ"וכחש" שאף אחרי העמדה בדין ליכא קרבן שבועה.

יחוד כל בקרבן שבועה - בגמ' במ"מ מ"ח. במואר שאין קרבן שבועה במקום שאין כלי מיוחד לתשלים החיוב, ואפי' בחיוב ממון, ולפי זה בקנס צ"ל שיחיד כל למקרה שבדי' וחייבוהו, וס"ל לרבנן שאדם מקנה דבר שלם כלא באי חסד, ושלא נמנה בין התנאים שסוברים שאדם מקנה דשליש צ"ל שכוונתו שאפי' אם היה קנה ביחוד כל נזק, ולרבנן אם היה ממון כיון שבקנס אין קנס, ואפי' ע"פ עצמו. תוס' (ד"ה רבי שמעון). עוד כתבו התוס' (ד"ה הפלת) שלענין יוצא בשן ועין א"צ יחוד כלי, שהרי העבד נכנס מרובו שחיתוריו ויכתוב לו גט שחרור. עוד כתבו התוס' (ד"ה מאי) דהנה לריה"א יחוד לכל הוא ע"י קנין מנעט, ולר"ל בענין שבועה, וא"כ לרבנן שבפניהם ושבועת אחרי העמדה בדין יש קרבן שבועה, לריה"א קנין שיחיד כל ע"י מעות מ"מ יש על זה קנס לענין קרבן שבועה וכמה דברים עד שיהיה לידו, אבל ל"ל אם היתה משיכה אחרי העמדה בדין, אם לא הוה והפקדו אצלו הוי ממון גמור, ורק היכא שמשך את הכלי בתורת משכונ על הקנס לא חשיב ממון.

שיטת ר"י הלבן (תוס' ל"ח: ד"ה יש בגר בקבר) שכל הגדון בסוגיה גם לענין הירושים הוא לענין קרבן שבועה, והיינו היכא שבושעים את הירושה אחי מרת אביהם, ולגבי הירושים זה ממון בתחילתו היכא שהאב כבר נפטר בדין.

סיכום הסוגיה - קנס אחרי העמדה בדין דינו כממון, בין לענין להורישו לבניו בין לענין שאין בזה דין מודה בקנס פטור (דא סמקתא רבה, ולתוס' אביי מסתפק בזה), אמנם בקנס של אונס ומפתה סובר ר"ש שיש בו גזה"כ מיוחדת שאינו נחשב ממון עד שנת תניה, וזה קנס העמדה בדין ואח"כ מת האב ואם היה קנה הוה שלם, ולרבנן אם היה האב האחרים יורשים את הקנס, לא שאחרי ההעמדה בדין זה ממון. ולענין קרבן שבועה שאין קרבן שבועה בכופר בקנס (כיון שגם אם היה מודה היה פטור), שיטת רבנן שאחרי העמדה בדין הוי ממון, ואם נשבע חייב קרבן שבועה, אבל לר"ש יש גזה"כ שלם כדב שיעקור קנס זה קרבן שבועה, ולגבי תביעת אונס ומפתה לרבנן אין אם תביעת וכו', ואם קנסה אחי חייב קרבן שבועה, ואמנם גם היכא שזה ממון ממן אחרי העמדה בדין, או אפי' תבע לפני העמדה בדין אינו קרבן שבועה, כיון שהתביעה היא על הבושת ופגם שהם ממון, ולר"ש שבושעים לפי תובמשי והמתבייש, ושיעור פגם הוא ופי' מה שנפגמה לפי שהיה רוצה לתת אותה בושת, אבל היא בגרה שאעלה אז דאי ממון לענין ירושה. מ"מ יש גזה"כ שאין בהו קרבן שבועה. עוד כתבו התוס' שאין קרבן שבועה אם אין יחוד כל, וביארו לפי זה מתי נחשב שיש יחוד כל.

סיכום כללי של סוגיות אונס ומפתה

דין אונס ומפתה - נערה שנאנסה או נפתתה נותן המאנס אוניו חמישים כסף, ועליו לשאת אותה לאשה, כמו כן צריך לשלם לה בושת ופגם. צער (של פיסוק הרגלים) אין משלם אלא האונס אבל שפתה לא, ולר"ש בן יהודה אין באונס אין משלם קנס. אונס חייב לשלמה אפי' אם היא חזרה וכו', אבל מפתה אינו חייב לכנסה, ואינו משלם קנס אלא אינו רוצה לכנסה, ששא"כ אונס שחייב לכנסה ומשלם קנס בכל מונא. ובושת ופגם משלמים מיד בכל מונא. אם היא או אביה לא רוצים שהאונס או המפתה ישאו אותה, הם יכולים לעכב. אם היא אסורה על האונס או המפתה לא ישאנה, ולא אומרים שערולתי, כיון שיכולה לומר שאינה רוצה. אונס שישלם קנס והוא רוצה לא לשלם, ואם חזרה ונשבעה, קרבן שבועה, ולגבי תביעת אונס ומפתה לרבנן אין אם תבע לפני העמדה בדין אינו קרבן שבועה, כיון שהתביעה היא על הבושת ופגם שהם ממון, ולר"ש שהתביעה היא על הקנס ואין קרבן שבועה, אמנם גם היכא שזה ממון ממן אחרי העמדה בדין, או אפי' תבעה בדין, אלא בגרה שאעלה אז דאי ממון לענין ירושה. מ"מ יש גזה"כ שאין בהו קרבן שבועה. עוד כתבו התוס' שאין קרבן שבועה בוגרת ע"י המיתה, ולל"ק רבא מסתפק אם יש בגר בקבר ופקעה זכות האב, אם לא. (ל"ח מ"ב).

מי מקבל את הקנס - האב מקבל את הקנס ובושת והפגם, ואת הצער באונסה, (מ"א). ובוגרת- בושת ופגם וצער שלה, ואם היא מפותה אין לה צער, וגם לא בושת ופגם כיון שמוחלה. (ל"ב). וכן יתומה נערה דינה כבוגרת. (שם). ואם בא עליה ונישאת קנסה לעצמה, ואם בא עליה ונתארסה, לאפי' קנסה לאביה, ורבא מסתפק בדי' דכתיב"ה שעררה שנתארסה ותגרשה קנסה לעצמה, אם קנסה לעצמה או לאביה, אבל לר"א דברייאון א' לריה"ג קנסה לאביה. (ל"ט). הבא על הנערה ויתן בגרה לפני התעמדה בדין, או לא שמת אחרי לפני התעמדה בדין, קנסה לעצמה, (ולענין שבושת ופגם, לרש"י הם של אביה, שכן כיון שמון, ולתוס' הם זה שלה, דשמוא והקשו לקנס). שיטת ר"ש שגם אם בגרה או שמת אחרי אחרי העמדה בדין, הרי הקנס של עצמה, לא יזכתה תורה לאב אלא משעת נתינה, ואם בגרה ועמדה בדין ומתה, האב יורש אותה. אלא מותה לפני התעמדה בדין, לאפי' פטור, ורבא מסתפק אם משיבט בוגרת ע"י המיתה, ולל"ק רבא מסתפק אם יש בגר בקבר ופקעה זכות האב, אם לא. (ל"ח מ"ב).

קרבן שבועה - אונס ומפתה שנתבעו ונשבעו לשקר, לרבנן חייב קרבן שבועה, ואע"פ שאין קרבן שבועה בקנס, הכא התביעה היא על הבושת ופגם שהם ממון (כיון שאינו יכול להחיות בהם ולהפטר). ולר"ש פטור מקרבן שבועה, והתביעה היא על הקנס (כיון שהו קצוב), אמנם גם היכא שזה ממון כגון שבועה בדין או שבגרה, מ"מ יש גזה"כ מיוחדת שאין בזה קרבן שבועה. (מ"מ).

סוגי נערוש שאין להם קנס-

אין קנס אלא לכתובה ולא לבעולה. כל לנשואה אין קנס, ואם נתארסה ונתגרשה, לריה"ג אין לה קנס, ולר"ע דומתני' יש לה קנס וקנסה לעצמה, ולר"ע דברייאון קנסה לאביה. (ל"ח).

נערה יש בה קנס של אונס ומפתה, בקטנה לר"מ אין לה קנס ולחכמים יש לה קנס, ובוגרת אין לה קנס, אבל יש לה בושת ופגם. (ל"ט).

שוטה אין לה בושת ופגם, אבל צער יש לה. (ל"ב).

מואנת אין לה קנס (לרש"י מפני שהיא בחזקת בעולה, ולתוס' הכונה שבעלה אנס או פיתה אחרת). (ל"ה).

איילונית (ל"ה) דינה כקטנה על גיל עשרים, ודינה לענין קנס כקטנה, שלר"מ אין לה קנס, ולחכמים יש לה קנס.

ומי שיצא עליה שם ער בקטנותה, והיינו שאמרו שתי עדים שהיה אחריה חזות ולא נתרצו לה, אין לה קנס, דתולים שזינתה כיון דשכיחו פרוצים. (ל"ו).

קנס בנערות שאינם שרות-

נבית אין לה קנס (א").

גירית שבויה ושפחה שנפדו ושנתגירו ושנשתחררו פחות מג' שנים יום אחד יש להם קנס (כ"ט), וגירות נותנים לה את הקנס כשהיא גדולה ועברה שעה אחת ולא מחתה בגירות (י"א), ואם נפדו ונתגירו ושנשתחררו אחר' ג' שנים ויום אחד אין להם קנס (ל"ו). לר"י שבויה יש לה קנס (ל"ב) כדי שלא יהיה חוטא נשכר, ולר"ה מפני שאין חוששים שנבעלה. שפחה אפי' משומרת אין לה קנס. (תוס' ל"ט, וי"א).

חייבי עשה לאחי בריה בריית מיתות ב"ד - לתנא דמתי' יש קנס גם בחייבי לאוין וחייבי כריתות (כ"ט), אבל לא בחייבי מיתות ב"ד (ל"ו). הגמ' (ל"א) שואלת שבחייבי לאוין וכריתות יש מלקות (מכות י"ג), והרי הדין שאין לוקח ומשלם, עולא מתרין שבכל ממון ומלקות משלם ואינו לוקח, ומביאא לא מלקות אלא כשאין שום חיוב ממון, (נערה ויתומה מפותה, או בוגרת שוטה, ושיטת רי"ח שכטשים ממון ומלקות קרקח ואינו משלם, ואין קנס אלא היכא שלא חתרו בו, וי"ל מעמיד את המנשה רבה שכטוב שבושע ממון ומלקות אפי' הוא ומשלם, ומ"מ בחייבי מיתות ב"ד פטור, דבמיתה אומרים קלבי'. שמעון התימני ור"ש בן מנסיא (כ"ט) חולקים וסוברים שאין קנס בחייבי כריתות, שמעון התימני דורש "ולו תחילה לאשה" אשה שיש בה חיות, ור"ש בן מנסיא דורש אשה הראויה לקיימה, הגמ' אומרת שיש מ"מ בה הדרושת בחייבי ב"ד, ולר"ע דס"ל שאין קידושין גתסא את בחייבי לאוין ת"מ היא בחייבי עשה (אלמנה כלה"ג או גרושה וחלוצה לכתן הדיוט), ואי נימא שגם בזה הוי ממון, יש מ"מ בגמרי דאדורי, ואם גם בזה הוי ממון יש מ"מ בבעולה לכה"ג, (לרש"י איירי בבעולה שלא כדרכה, ולר"ה איירי שהכה"ג אנס בתולה, וחשיבא בעולה כיון שלכתחילה לא ישאנה), רבה (ל"ה סדור) שבקנס אין את הכלל שאין מות ומשלם, והגמ' (ל"ח) אומרת שדבריו נערה המאורסה יש לה קנס אפי' שדינה כסקילה.

תניה (כ"ט), והיינו מהבגבענים, לתנא דמתי' יש לה קנס, (לרש"י תניתנים הם עבדים, ולתוס' בשפתא אין קנס, ואיירי בנתגירה, שיש בה לאו ד"לא תחתן בם"). ולר"ש בן מנסיא אין קנס בחייבי לאוין.

כותית יש לה קנס, (לרש"י קסבר התנא שהם גירי אריות, ולתוס' לנכיתו אין קנס, אלא קסבר התנא שהם גירי אמות), ולשמעון התימני אין קנס באשה שאין בה חויה, ולר"ש בן מנסיא אין קנס בחייבי לאוין.

יבמה לשוק יש בה קנס (תוס' כ"ט, דע"ה ולהכותית).

גדה יש בה קנס אף לשמעון התימני ולר"ש בן מנסיא (ל).

שיטת רבי נתנאי בן הקנה (ל') שיש קלבי' גם בחייבי כריתות לרבא, ולאפי' גם בחייבי מיתות ב"ד, ורש"י סובר שדבריו אין קנס בכל אלו שיש בהם קלבי', ולתוס' אפשר שיש רבוי מיוחד לענין קנס.

שניות האסורות מדברי סופרים יש להם קנס. (ל"ו).

מי זוכה במעשה ידי הבת כשהאב מת

לעיל נתבאר האם האחים זוכים במעשלימי אונס ומפתה היכא שהאב מת, ולהלן יבואר האם האחים זוכים במעשה ידיה ובנציאתה או לא.

מ"ג. מעשה ידי הבת לאביה, וכתבן שבה פעולה, הרי זה של האחים, כיון שהאב זכה בהם בחייו משבאו לעולם, שהרי בחייו ממון החיוב חל לפני ההעמדה בדין. ומציאת הבת בחיי האב לאביה משום איבה, שכיון שאין האב חייב בממונות בתו, אם לא תתן לו את המציאה הוא לא יתן לה ממונות, אמנם יד דזוקא היכא שהיא סמוכה על שלחנו, ואחר' מיתת האב לעצמה כיון שהיא ניונות בע"כ של האחים.

מעשה ידיים שעשתה אחרי מיתת האב, לשיטת רב ושמואל ורב יוסף (וכן הלכה) **אין אם היא ניוזנת מן האחים**, שכן הוא תנא' כתובה- בנן נוקבן דיהוי' לכי מינאי' אינון יתון יתבין בביתו ויתניינון מנכסי עד דתתקין לגמרי', מעשה ידיה לעצמה, דכתיב לגבי עבדים כנענים "והתנחלתם אותם לבניכם אחריכם" אותם לבניכם ולא בנותיהם לבניכם, ומכאן לומדים שאין האב מוריש לבניו זכויות שזיזכיהם לא התורה בביתו, ואף והכניסה אל תיעוק מעשה ידיה תחת ממונות, כיון שאינה ניונות משלמה אלא מחמת האב, תורה"א מי, וא"צ קרא אלא לקטנה, שהאב זכאי במעשה ידיה שהרי יכול למכורה, אבל נערה שלומדים שמעשה ידיה לאביה מ"לאמרה, א"צ קרא למנעט שאין בה ירושה, שהרי באמא גירי ירושה, תורה"א מגיד.

וי"א שהפסוק מדבר דזוקא באונס ופתוי וחבלות, אבל מעשה ידיה שזה שכיח וחסרי ממונא אפי' אין ניונות ממה, י"ל שזה שלהם, והיינו **חבלה שפצעת בפניה** והפחיתא מהשווי שהיה האב יכול למכורה, **אבל שאר חבלות זה צער שלה** ולא זכי לה רחמנא. והיינו חבלות שאינן בהם ביטול מלאכה האחים יורשים זאת. תורה"א חבלות, עד חבלות תוס' (ל"ה שפצעה) ששיטת רב יו"ל שגם בפצעה בפניה זה שלה ולא של האב, אמנם כל זה בענינות, אבל בקטנות זה של אביה. עוד ח"י שרק בפחת קידושין זה שלה, אבל אם פחתה למכירה זה של אב כלר"ע, ור"צב"א תי' דאריי' בחבלות גדולות שמבטלות ממלאכה, שזה של אב.

אבל רב שרש מדייק ממה שבאלמנה אם היא ניוזנת מנכסי היתומים מעשה ידי שלהם, שיהי' בבת הנזונת מן האחים מעשה ידיה שלהם מדרבנן, דהיינו חכמים מעשה ידיה תחת ממונות, תורה"א בת.

והגמ' דוחה ש"ל שלענין הירושה אין ניוזנת לאדם בהירווחת בתו ולא בהרווחת אלמנתו, אף שלגבי זילותא מצינו שאלמנתו עדיפא, והיינו שכשהנכסים שהשאיר האב לא מספיקים לבת ולא למנהג, האלמנה ניוזנת והבת תשאל על הפתחים, כמו שזה האחרים בת ואחים ונכסים מועטים שאין בהם כדי פרנסת ג"ח חודש, ושהבת ניוזנת והאחים ישאלו על הפתחים, שיטת תוס' (ד"ה עשה) שאין האלמנה ניוזנת אלא כשיש גם בן וגם בת, שכיון שכבר הפקיעו כל הירושה בשביל הבת, נתנים האלמנה מה שהיה לה לקבל, אבל כשיש אלמנה בנן או אלא אלמנה בעל, או שיהיו או הבת יורשים מן התורה, לא הפקיעו כח ירושת בשביל האלמנה, אלא כיון שבה התורה נשאלה אינה ראויה.

אמנם אם האב אינה ניוזנת מן האחים פשיטא שאין מעשה ידיה שלהם, דאף למ"ד שיכול האדון לומר לעבדו עשה עימי ואינו זנך, זה רק בעבד כנעני ולא בעבד עברי שנא' בו "עמך", וכ"ש בתו, וכן אם היא העדיפה יותר ממעשה ידיה אין האחים זוכים בהעדפה.

סיכום הסוגיה - מעשה ידי הבת לאב, ואם מת האב האחים זוכים במה שכבר עשתה, ונתלקו בגמ' היכא שהאחים זנים אותה אם הם זוכים במה שתעשה אח"כ או לא. מנכשה הבת לאב היכא שהיא סמוכה על שלחנו, ואין האחים זכאים במציאתה. חבלות של הבת היכא שיש רק צער זה של הבת, ואם נחסרה מושווי להסכר או שיש בזה ביטול מלאכה זה של אב.

דין גבית הכתובה

האב זכאי בבתי במעשה ידיה וכו' כמבואר להלן (מ"ו מ"ז), אמנם אחרי שהאב השיא את בתו והיא נתגרשה היא ברשות עצמה עלי'פ שהיא קטנה, ולהלן יבואר האם האב זוכה בכתובתה אם נתגרשה, או לא.

מ"ג. מתי כתובת הבת לאביה-

המאוס את בתו כשהיא קטנה או נערה ונתגרשה או נתארמלה, כתובתה של אביה, דקסבר התנא שיש לאחוסה כתובה, ואם חזרה ונתארסה ונתגרשה או נתארמלה, כתובתה של אביה.

ואם השיא את בתו ונתגרשה או נתארמלה, כתובתה שלה, דבשעת נישואין פקעה רשות האב, ואולי'ן בתו שעת נבוייטא, ולר"י הכתובה מהבעל הראשון היא של האב, דס"ד שכיון שהכתובה נכתבה לפני נישואין כשהיא אחר"כ או לא, אסורה להנשא כרי' שהחוקק זכה בהם האב, אמרו לו כיון שנישאת אין לאביה רשות בה, ואם נתארסה ובגרה ונישאת, שנכתבה הכתובה כשהיא ברשות עצמה, מודה ר"י שכתובתה שלה, דאין האב זוכה בכתובה בשעת אירוסין.

ומתני' שנתגרשה מאחד ונתארמלה מהשני, דסתים תנא כרי' שסובר שבתרי זימני הוי חזקה, והם נתארמלה ב"פ אסורה להנשא כרי' שהחוקק שבעלה מתיים. והגמ' מדברת על נישאת ב"פ, כמ"ד מעין גורם, וירשאי דאריי' באירוסין דמשמע

שהמזל גורם, צ'ל נאקט אב ס״פ. ולרבי׳ן כל המשנה מדברת באשה אחת, והתוס׳ דוחים פירוש זה.

גבית הכתובה ממשועבדים – לרב הונא מנה ומאתים גובה מנכסים שהיו של הבעל מן האירוסין, כיון שכבר אז הוא משועבד לה מתקנתא דרבנן, ותוספת שאינה מתקנתא דרבנן גובה מנכסים שהיו של מנה מן הנישואין, דלא נשתעבד אלא בזמן כתיבת הכתובה שעשע קנין. ולרב אסי אף על גבה ומאתים גובה רק מנכסים שהיו של הבעל מן הנישואין! דומה לשעבוד הראשון, וכן הלכה.

לרש"י הנדון כאן הוא בכל כתובה, ולר"י (תורה' ומיגבא) איירי דזוקא במאסר בתו ובגרה ואח"כ נישאת, ותנודן הוא אם טעמא דרבי יודעה הוא משום שמחלה א"כ גם היא לא גובה, ואם הטעם הוא משום שלא תיקנו לאב היכא שלא נכתבה ברישונה, א"כ היא גובה מהזמן הראשון. והרשב"א מביאר שהנדון כאן הוא אלא"ב דרבנן, ותנודן הוא שכינוי שראב מופסיד את הכתובה כשהיא נישאת, האם גם היא מופסידה את כתובהה מזמן האירוסין או לא.

ומי"מ אף לרב הונא אשה שהוציאה ב' כתובות אחת של מאתים ואחת שנכתבה אח"כ היא של ג' מאות יכולה לגבות אחת מןן איזו שתרצה, אם באה לגבות מאתים גובה מהזמן הראשון, ואם באה לגבות ג' מאות גובה הכל מזמן שני ואם מכר נכסים לפני שהשיגה נכתבה אינו יכול לגבותם, שאף שבסתם כתובה גובה מן האירוסין, הכא כיון דלא כתב לה שהג' מאות זה תוספת (שהרי מוסעם על לא גובה ר' חזקוני), נמצא שמחלה בשני על שעבוד הראשון. אמנם אם היא רוצה לגבות את הכתובה הראשונה היא יכולה.

מ"ד

ואף שבשני שטרות היוצאים זה אחר זה על שדה אחת לאתור אדם, וכתב עליהם אחריתו וטרפהו ממנו, ביטל שני את הראשון ואינו גובה אלא מומן שני, וכדלהלן, מ"מ הרי אם יש תוספת בשטר השני אמרינן שכתבו לתוספת ואינו מביטל את הראשון, ויכול לגבות מזמן הראשון ללא התוספת. (ואם כתב בשטר השני שזה תוספת על הראשון, יכולה לגבות את שתי התכובות. תורה' הכא. ואם לא כתב כתובה מן האירוסין וכתב תוספת בנישואין, נבטל החיוב הראשון מכח שטר הכתובה, אבל בשתי כתובות לא נתבטלה הראשונה אם יש תוספת בשניה. תורה' והלכתא).

וכן אם השטר הראשון הוא שטר מכר והשני הוא שטר מתנה על אותה קרקע, אמרינן שבא ליפות כוחו לדינא דבר מצארא, ואמנעו לא להוציא ר' את השטר מתנה, שהרי אפי' מתנה עם אחריות וכן דינא דבר מצארא. ודנה' ששים. והתוס' הביאו מחלוקת אם היכא שהמקבל מצדן ביטל שני את הראשון, או שגזב אומנים שכונתו ליפות את כחו לעצן דרך. ואם הראשון הוא מתנה והשני הוא מכר, אומרים שבא ליפות כוחו אצל בעל חוב, שאם בעל חוב יגבה בקרקע זו הוא יחזור אליו ותן לו את סכום המשת הכתובים בשטר.

ומה שאם שניהם במכר או במתנה ביטל שני את הראשון, לרפרם הטעם משום הדודה שהטראשון אינו נכון, ולרב אבי הטעם משום שזה הוכיח שנמחל שעבוד השטר הראשון (ובמתנה השעבוד הוא אם קנה שדה שם בין הראשון לשני, שלא יכול לשעבן שטחו כד בר רצוצא. ואם אלו בן הראשון לשני שיטרוש בעלי חובות מאותה שדה. או לענין אם הנתון אכל פירות ביתנים. תורה' איכא). ונ"מ אם העדים בשבטשר הראשון פסולים, והקושט התוס' ד"ה איכא) אף הוא יכול לפוסלם. ותו' דהיינו אם חתמו בשטר אחר לאתור אדם, או לפסול תחילה זו. וכן נ"מ אם צריך לשלם על הפירות שאכל בן הזמן הראשון לשני. וכן נ"מ מי צריך לשלם את המס על הקרקע בין הזמן הראשון לשני.

סיכום הסוגיה – ארוסה כתובתה של אביה, אבל נשואה הכתובה שלה, ולר"י רק כתובה של בעל שיהי שלה, אא"כ נישאת אחר שבגרה. גבית הכתובה (ענין לעיל על איזה כתובה מדובר) לרב אסי גובה הכל מן הנישואין, ולרב הונא עיקר כתובת מן האירוסין ותוספת מן הנישואין, וכן הלכה, אמנם אם כתב לה עוד כשנייתה ככתוב בה יתור, יכול לגבות א את הראשונה מהזמן הראשון, או את השניה מהזמן השני. וכן הדין בשני שטרות שאם יש תוספת בשני יכול לגבות איזה מהם שירצה, ואם אין תוספת גובה רק את השני, ונתלקט בגמ' את הראשון נפסל או נמחל.

חיוב מיתה בנערה שזינתה, ודין מוציא שם רע

נערה המאורסה שזינתה סוקלים אותה על פתח בית אביה, אבל בגורת או נשואה שזנו דינם בתקן. ולחלן יבואר מתי גירות שזינתה דינה בסקילה כשקילתא, ומתי דינה בתקן. וכן יבואר מה הדין כשזינתה ואח"כ בגרה, האם היא משתנה מסקילה לתקן או לא. עוד יבואר להלן דיני מוציא שם רע, האם יש דין מוציא שם רע בתינוטה או בקטנה, והאם מוציא שם רע שלא בעל לוקה ונותן מאה סלע, ועוד מדידי מוציא שם רע.

גירות מאורסה שזינתה – גירות שנתגיירה יחד עם אמה, וזינתה בחייתה נערה מאורסה, ודינה כבת חננא אפי' שנתגיירה פחותה מג' שנים ויום אחד שהתקן בחזקת בתולה, דכתיב ”וְגַבִּיתָ עִשְׂתָּהּ בַּיֶּשְׁבָּעֵל”, ואם הוציא עליה שם רע אינו חייב לשלם מאה סלעים, דכתיב ”בתולת ישראל”. ואם הורתה שלא בקדושה ולידתה בקדושה דינה בסקילה, אולם אין מוציאין אותה לפתח בית אביה ואין מוציא שם רע חייב מאה סלעים, דכתיב ”ומתה” שזו תיבה מיוחדת. ואם הורתה ולידתה בקדושה היא כבת ישראל לכל דבריה, ואף שלפני חליצה ממעטים מיקרב אחיה^[דרוש מקור] שיהיו אביו ואמו מיישראל שאני ההם שמי שהורתו שלא בקדושה כבר נתמנע מ"קרב אחיה". תורה' ואימא.

מ"ד: המוציא שם רע על היתומה – לרבי יוסי בר חנינא פטור, דכתיב ”ונתנו לאבי הנערה”, אמנם אם בא עליה ואח"כ נתייתמה חייב, דכתיב במספות ”ואם מאן ימאן” ואונס ומפתה ילפינן מהדדי. ולרבא אף אם בא עליה כשהיא יתומה חייב, דאימא שבבביראא שממעטינן בתולת גרים מדכתיב ”בתולת ישראל”, ואי נמיא שבישראא כהאי גונאא פטור א"צ למעט גרים, דכל בתולת גרים יתומה איהו. דכתיב ”והמת סוסים ויהיה רמ” (ד"ה המוציא) ויהיה רמ' סובר כיהי"ג שנערה שנתארסה ותגדשה אין לה קנס, דכמו שדורשים מאישר' לא אורשה" שאורשה אין לה קנס, הלא יאבי' הנערה" ממועטים אין ליתומה קנס. אבל לר"ע שסובר שבבבביראא שני קנס, הם יתומה קנסה כעצמה, ולרבא אף לריה"ג חייב. דדרוש מקור.

המוציא שם רע על הקטנה פטור, דכתיב ”והוציאנו את הנערה אל פתח בית אביה וסקלوه”, וקטנה אינה בת עונשים, וכתבו התוס' (ד"ה אם) דילפינן קנס ממתיה' התוס' (ד"ה את הא רבי) דהו יבואר. זה ובתוס' (נח' ד"ה את) ביארי שכינוי שפיתיו קטנה הוא אונס, אין זה בכלל מאת' רע, ודחתו (נח' ד"ה את הא רבי) מבארי שכונתה לגמ' לתוכיה שגם במקום שכתבו נערה בלא ה' ממועטים קטנ. וכיון שכאן איירי דזוקא בנערה וכתביב ”נערה” בכתביב מלא, אנו לומדים שאם כתיב ”נער” אף קטנה במשמעו.

מ"ה. מקום סקילת נערה המאורסה שזינתה – נערה מאורסה שזינתה מיתתה בסקילה. אם באו העדים כבר כשהיא ארוסה, סוקלים אותה על פתח שער העיר, דכתיב ”והוצאתם את שניהם אל שער העיר ההיא”. אבל אם אחר שנישאת באו עדים שזינתה בעודה ארוסה, סוקלים אותה על פתח בית אביה, כלומר באו עידים שזינתה שזינתה, דהא דכתיב ”אל פתח בית אביה” איירי כשנישאת, דכתיב ”ואקרב אליה”. ואם אין לה פתח בית האב (מ"ד), או שיש לה אף אין לה אב, סוקלים אותה על שער העיר שסוררה בה (תורה' סוקלין), דפתח בית האב אינו לעיכובא אלא למצוה. ובעיר שרובה עכו"ם סוקלים אותה על פתח ב"ד, וחיוו חזקו לבית, דלא ליתחיו שב"ד רוצינים, ואף שלפינן מפריש הגשרפים שסקילה היא חזק' מ' מתונה, מ"מ עדי שרובה בעלי חזקתה הקה חזקה. תורה' על (מ"ה). וכתבו התוס' (מ"ה) ד"ה אין) שאף למ"ד ידבעיק קרא דכתיביב, היא ריבתה אותה שאם הורתה שלא

בקדושה ולידתה בקדושה היא נסקלת, אף שאין לה אב, מביאר דפתח בית אביה אינו לעיכובא. ושער ב"ד בעיר שרובה נכרם נחשב"ש שער"ך.

עובד עבודת כוכבים סוקלים אותו בשער העיר שעבד בה אפי' נדון בעיר אחרת, דכתיב ”שערין” וילפינן מתחילת הפרשה י"כ ימצא בקרבן באחד שערין" ששערין היינו שער העיר שעבד בה, ואם רוב העיר עכו"ם סוקלים אותו על פתח ב"ד, דכתיב ”שערין” ולא כתיב שער, (ונערה המאורסה כתיב בה ”פתח”, וילפינן פתח מפתח, ופתח משער דכתיב במשכן ”פתח שער החצר” (ואסכתא בעלמא היא), ושער משערין), (מ"ה)).

נערה שזינתה ואח"כ בגרה

שילא מביא ברייתא שנערה שזינתה ואח"כ בגרה דינה בתקן כאלו זינתה בבגרותה, ומביאר דכיון דאשתני גופה אשתני קטלא.

הגמ' שואלת שבבבירייתא אחרת מביאר שאם משבגרה הוציא עליה שם רע שזינתה בנעורתה, אין הבעל לוקה ואינו משלם מאה סלע, אמנם אם נמצא שזה אמת דינה בסקילה, וכן אם נמצאו העדים וזוממים דינם בסקילה. ומביאר דלא אמרינן דכיון דאשתני גופה אשתני קטלא. ומה שאין הבעל לוקה ודאי משלם מאה סלע, הטעם הוא משום שהוא חייב על הדיובר, שהיה כשהיא בוגרת, אבל היא חייבת על המעשה, שהיה כשהיתה נערה.

רבא מחלק בין מוציא שם רע לבין עדים, שדווקא במוציא שם רע אין שנינו גופה משנה את המיתה, שהרי יש במוציא שם רע חידוש שדינה בסקילה, אף שאם זינתה אחרי שנכנסה לחופה אף אם לא נבעלה דינה **בתקן**, דמעמיטין בעליה מ"בתולה" ונשואה מ"מאורסה", אבל בבאו עדים שזינתה, אם אישתני גופה אין דינה בסקילה, כתבו התוס' (ד"ה אמו) שמוציא שם רע היינו שאמור שזינתה מן האירוסין, ואם אמר שזינתה אחר שנכנסת לחופה דינה בתקן. ובשם רבינו שמואל כתבו שבמוציא שם רע דינה בסקילה אף אם אמר שזינתה אחר החופה. דקרא ד"דאם אמת היה וכי לא נמצאו בתולים" לנערה וסקילה" משמע דאיידי בלל ענין, ואפי' דאשתני גופה לא אישתני תחתיו.

רב הונא בריה דרבי הושע דזחה שאין משם ראה לה להיכא שאישתי גופה, דשם רק הדין השתנה ולא הגוף. וכיון שרבא טוען שמוציא שם רע הוא חידוש, א"כ יש להעמידו בפחות ששכל. תורה' תנא. ובעילת הנזף לא נחשבת שנינו כיון שהיא לא אחרי העבירה. תורה' דלמא.

מ"ה: רב נחמן בר יצחק רצה לתלות את דין "אישתי גופה אישתני קטלא" במחלוקת תנאים לגבי כה"ג ונשיא שחטאו ואח"כ נתמנו לתפקידם, שלת"ך דינם כהידויסות בכשבה ושעירה, ולר"ש אם נודע להם רק לאחר שנתמנו פטורים, לרש"י חשיב שנינו הגוף, אבל לתוס' (ד"ה תנאי) חשיב שנשתה הדין, וס' לרב נחמן שאין חילוק בין נשתנה הגוף לנשתנה הדין. או שראיתו מור"ש שאם בנשתנה הדין השתנה תנאים כ"ש בנשתנה תחתיו.

והגמ' דזחה שאין הטעם שם ר"ש משום שדים לפי המצב החדש, אלא ר"ש סובר שהולכים לפי שני המצבים, דאי נימא שהולכים לפי המצב החדש, המנשוח יביא פו ונשיא יביא שעיר כדינים עכשיו. והק' התוס' (ד"ה אימור) דבקרבו אם זדים לפי שני המצבים א"א להביא שום קרבן כיון שזה חולץ בעורה, אבל במיתה י"ל דתדיוק בקלה.

ולכן הגמ' מסיקה שבבבירייתא של שילא משובשת, ובאמת אף אם בגרה דינה בסקילה, ואף דכתיב ”הנערה” הכונה שהיתה נערה, ומהו לומדים דבתר מעיקרא דאלין, ואף דאשתני גופא לא אישתני קטלא. תורה' הנערה.

דיני מוציא שם רע

מ"ו. מוציא שם רע שלא בעל-

הבא לבי"ד טוענו שלא מצא בתולים, אם יש עדים שזינתה תחתיו דינה בסקילה, ואם יש עדים שזינתה מעיקרא של לה כתובה מנה. דקסבר כנסה בחזקת בתלה ומצאת בעולה יש לה כתובה מנה, ואם התברר שמה שאמור אינו נכון, לרבנן קטנה ונותן מאה סלע לא בעל וטען שיש לה כתובה בבעליה, בין אם לא בעל ואמר שבאו אליו עדים שזינתה והרי הם עליו, והא דכתיב ”והוציא אותה אל פתח בית אביה” היינו בעלילות, "ואקרב אליה" בדברים, "לא מצאתי לבתך בתולים" עדים שיכשירוהו, "ואלה בתולי בתך" עדים, "ופרשו השמלה" משל הדבר מחוורים הדברים כשמולה. ולרבי אליעזר בן יעקב רק כשבעל חייב, ומפרש כל הפסוק כפשוטו. ולדבריו "ופרשו השמלה" היינו שהחציץ פניו לומר שלא מצא בתולים ופרשו השמלה ומצאו שהיא מלאה. וד"ה' בשלמא.

עוד איתא בבביריאת (מ"ה): שהמוציא שם רע לרבנן לוקה ונותן מאה סלע, ולר"י אם לא בעל לוקה אבל אינו נותן מאה סלע. לל"ק סובר כרבנן שאפי' בלא בעל חייב, ור"י סובר כראב"י, ואם לא בעל לוקה משום לאו ד"לא תלך רכיל" (ור"י לטעמיה דלאו שאין בו מעשה לעיל עיון), אבל אינו משלם מאה סלע, דלא אמרינן פרשת מלאה שם רע אלא כשבעל. ולל"ב אף רב סובירין כראב"י שאינו חייב מלקות ומאה סלע אלא כשבעל, דס"ל לאו שאין בו מעשה אין לוקן עליו, ומלקות של מוציא שם רע נאמור דזוקא כשבעל, ולר"י לוקה אף אם לא בעל. לרב נחמן בר יצחק אין כוונת ר"י למלקות דאזרייתא, אלא למכות מרדות מדרבנן. לרב פפא סובר ר"י שאינו לוקה, ומה שאמר ר"י לוקה הכונה לממוון, וכמו שמצינו באומר חצי ערבי עלי דלתך" חצי ערבי, ולרבי יוסי ברי' ר'אבה ונותן ערך שלם, והיינו לוקה בתשלום ערך שלם, גזירה חצי ערכו אטו ערך חציו, דהוי אבר שהנשמה תלוייה בו דילפינן מ"בשרך נפשתי" שנותן ערך כולו. שיטת הציון (ד"ה ר' יודעה) שאין לוקן על לאו ד"לא תלך רכיל", ומלקות דהוא היינו מכת מרדות מדרבנן כלר"ע. ואפי' לרב פפא לוקה מכת מרדות. ואם בעל לוקה מ"מסורו חטא", וגלי קרא בזה שאינו לוקה אם לא בעל אפי"ם שלי"י לוקן על לאו שאין בו מעשה.

מוציא שם רע בבעילה שלא כדרכה – לראב"י אין מוציא שם רע חייב אא"כ בעל כדרכה, והוציא שם רע שנבעלה כדרכה, דכתיב ”לא מצאתי בתולים” והיינו במקום בתולים, אע"פ שבכל התורה אין חילוק בין כדרכה לשלא כדרכה, ולרבנן הרי חייב אע"פ שבעל בעל כלל.

מקור דיני מוציא שם רע בפסוקים – "וענשו" זה ממוון, דכתיב ”וענשו אותו מאה ספף ונתנו לאבי הנערה”. ו"יסורו אותו" זה מלקות, דילפינן יסרו מ"סור דבר ומוור, ויסרו מבן דכתיב התם, ובן מוהיה היא בן הכות הרשע שזה מלקות. ואזי סורר ממוציא שם רע, ולרבי אליעזר לומדים מ"לא תלך רכיל", ו"ונשמרת מכל דבר רע" היינו שלא יהרהר אדם ביום יבוא ליד' טומאה כלילה. ולרבי נתן "ונשמרת מכל דבר רע" זה אזהרה למוציא שם רע. דכל השמר ופן ואל אינו אלא לא תעשה, ו"לא תלך רכיל" זה אזהרה לבי"ד שלא יהיה רך לזה וקשה לזה, דרכיל הוא לשון רך ל' תהיה.

אם העדים העידו מעצמם והוזמו, הבעל אינו לוקה ואינו משלם מאה סלעים, אבל היא או זוממיה נסקלים, ואם אמור להם שיעידו אע"פ שלא

שכרם חייב. ולר"י אינו חייב אלא אם שכרם, דילפינן שימה שימה "ושם לה עלילות דברים" מ"לא תשימונו עליו נשך". וילה"ם היכא ששכרם בקרקע שלגבי ריבית אין ריבית בקרקע, או בפחות מנש"פ, או ששכר את שניהם בפרוטו. וכתבו התוס' (ד"ה איתא) ששימה שימה אינה גז"ש גמורה, ולכן אפי"ם שאין ריבית בקרקע או בפחות מנש"פ, הגמ' משתפקת בזה לענין מוציא שם רע. ואין דאין ריבית בקרקע היינו אם לזה שדה ע"מ שאם שטפנה נהר יפרע שדה וחצי, או שילה" א גפנים טעונות ע"מ לחזור י"א. (ושמא כהאי גזונא לא הוי ריבית בקרקע) אמנם היכא שדר בבית בשכר המגתת מעותיו אין הוי ריבית בקרקע.

רב אשי מסתפק אם יש דין מוציא שם רע על נישואין הראשונים שמנסה וגורשה והחזירה, וענישיו טוען שלא מצא בתולים בנישואין הראשונים.

יבם המוציא שם רע על נישואו אחיו אין בזה דין מוציא שם רע, דכתיב ”את בתי נתתי לאיש תוה”.

סיכום דיני מוציא שם רע – מי שבא לבי"ד ומביא עדים שלא מצא לאשתו בתולים, ומצא שאין טענתו נכונה, לוקה ונותן מלא סלע. לרבנן יש דין מוציא שם רע על כשלא בעל, ולראב"י דזוקא כשבעל, ודזוקא כשבעל כדרכה ודכתיב כדרכה. ובבבירייתא אחרת מביאר ששיטת ר"י שאם לא בעל לוקה ואינו נותן מאה סלע, וי"א דלוקה היינו מכת מרדות מדרבנן. אם העידים באו ממצבים אלא הבעל לוקה מעשה, ואם הוא הביא חייב. ולר"י אינו חייב אלא כששכרם, והגמ' מסתפקת מה הדין ששכרם בקרקע או בפחות מנש"פ או את שניהם בפרוטו). המוציא שם רע על נישואי אחיו הריבם פטור, אלא הוציא שם רע על הנישואין הראשונים יש בזה ספק. המוציא שם רע על גירות, ואפי' חותלה שלא בקדושה ולידתה בקדושה, אין בזה דין מוציא שם רע. אבל אם הורתה ולידתה בקדושה שאם אשביא ואמא גרים שם בה דין מוציא שם רע. המוציא שם רע על הקטנה פטור. המוציא שם רע על היתומה, לרבא חייב, ולרבי יוסי בר חנינא פטור. אמנם אם בא עליה ואח"כ נתייתמה חייב כלר"ע. המוציא שם רע על הבוגרת אינו לוקה ואינו משלם מאה סלע.

סיכום דיני נערה מאורסה שזינתה – נערה מאורסה שזינתה דינה בסקילה, אם באו העדים כשהיא נשואה ונסקלת בפתח בית אביה, ואם אלא או שאין לאב בית סוקלים אותה בשער העיר, ואם רוב בעיר עכו"ם סוקלים אותה מחוץ לבית, ואם באו העדים כשהיא ארוסה סוקלים אותה בשער העיר ולא בפתח בית אביה. גירות שזינתה ארוסה אחרת אף לא בפתח, אלא לידתה בקדושה אפי"ם שהורתה שלא בקדושה דינה בסקילה, ואין מוציאין אותה לפתח בית אביה אלא אם הורתה ולידתה בקדושה. בגורת שזינתה כשהיא ארוסה, או נשואה שזינתה דינה בתקן, אמנם אם זינתה כשהיא ארוסה דינה בסקילה, דאף דאשתני גופה לא אישתני קטלא.

זכויות האב בבתו

מתחילת המסכת עד כאן נתבאר בעיקר דיני אשה שנבעלה באונס או ברצון, בין קידושין לנישואין שהיא נאסרת על הבעל, או לפני הקידושין שהנימ' בזה היא לענין כתובה כיוון שכבר היא בתולה. וכן נתבאר כמה חייב הבעל לשלם כאשר הוא אנס או פיתה אותה להבעל לו.

מכאן עד סוף המסכת יבואר ענייני הזכויות המיוחדות שיש לאב בבתו וליאיש באשתו, ומהם החיובים הנשכחים בלא לאשתו, שחיוביהם אלו מפורטים בשטר הכתובה.

מ"ו: האב וכאי בבתו בקדושה בכסף שטר וביאה
שנשאת קטנה או נערה. כסף- שכסף קידושה שלו. שטר- שאם קיבל שטר אירוסין עליה מקודשת. ביאה- רשאי למסורה לביתה לשם קידושין.

מנלן- כסף דכתיב גבי אמה עבירה היוצאת מהאדון בסימני נעירות "ויצאה חנים אין כסף", אין כסף לאדון אבל יש כסף לאדון אחר שיש לה. כשיוצאה ממנו, והיינו אין, אין לומר שהכסף יהיה שלה והפסוק רק לא ללמד שהיא נקנית לבעל בקדושין כסף, דמסתבר דממעט יציאה דכוותה שהאדון שהיא יוצאת ממנו הוא מקבל את הכסף שיוצאה בגרעון כסף, ורש"י. וכיון שכסף קידושה שלו, מסבירה הוא גם מקבל בה קידושין. (י"מ יציאה דכוותה אינו נערה), וכן שאינה יוצאת לגמרי מרשות האב לירשתה ולמנעושי ידיו עד החופה, בהפרת נדרים יוצאת מרשותו, שאינו יכול להפר בלא הבעל, וכן יוצאת מרשותו לענין תרומה, אם הוא כהן והיא נישאת לישראל. תורה' לענין. ושטר וביאה ילפינן מכסף, דאמר קרא "והיתה" הוקשו הוויות להדדי. ואין ללמוד שהכסף שלו ממה שמיפר נדריה, דממונא מאיסורא לא ילפינן, ואין מהפרת נדרים שזה איסורא א"א ללמוד, כיון דהוי איסורא דאין ביה ממנא. (תורה' ממנא). ומקנס ליכא למילף, דממונא מקנסא לא ילפינן, ומבושת ופגם ליכא למילף כיון שאף האב שייך בהם כבידו למסורה למנוול ומכזה שחזן ולבישה.

מ"ז. וכאי במציאתה משום איבה
שלא ירצה לזה אותה, שהרי אינו חייב במזונותיה. ורש"י. ולתוס' (ד"ה משום) האיבה היא שימסרנה למנוול ומכזה שחזן, ולפי זה לריה"ר (ב"מ י"ב) קטן שאינו סמוך על שלחן אביו אין מציאתה לאביו, אבל קטנה שמיצאה לאביה, ששמואל ט"ל שקטן מציאתו לאביו אפי"ם שאינו סמוך על שלחנו, מפני ששטרותו מוצא מציאה הוא מביאה לאביו, ולרש"י טעמא דאיבה נגדן לעינה, אבל בבנים הם יכולים לחזר על הפתחים. עוד כתבו התוס' (ד"ה זכאי) שאין למצא מציאתה לאביה כמה שקדושה לאביה, דר"ל דשאני מציאתה דטרוחה להגביה אותה, דמחאי טעמא לא ילפינן מעשי דיהה מקדושה.הו, ולכילא למילף מציאתה ממועשי דיהה ומקדושה.ה, דמה לזה שכן האב נפסד בהם, כשא"כ מציאה.

וכאי במעשי ידיה. נערה ילפינן מ"וכי ימכור איש את בתו לאמה" שמעשי ידיה שלו כמו שמעשי ידי אמה של האדון, ואף שנערה אין אביה יכול למוכרה, ש"מ לו לקטנה או אצטריך קרא, דאם יכול למוכרה כ"ש שמעשי ידיה שלו. ואין לומר שלומדים שמעשי ידיה שלו ממה שיכול למוסרה לחופה דכתיב ”את בתי נתתי”, אע"פ שמבטלה ממולאכה, ד"ל שצריך לשלם לה שכר בטלה, או שימסרנה לחופה כלילה, או בשבחות וימים טובים. והק' התוס' (ד"ה דומם) שהרי אסור מאדויריאת לישא נשים בחולו של מועד, דאין מערבין שבתות ומועדים. ותו' שיכולה לתנשא בתוספת יו"ט שאסור במלאכה, א"צ שיעשו נישואין בלי סעודה. אי"נ שימסור האב לשלוחי הבעל.

ומיפר נדריה דכתיב ”בנעוריה בית אביה”, אבל מ"כי היא אביה אותה" א"א ללמוד, דאיכא למימר דאייירי בקטנה.

ומקבל את גיטה
בארוסה שלא בגרה, (ואבל אם נישאת או בגרה אין לאביה רשות בה), דכתיב ”ויצאה והיתה” איתקוש יציאה להויה.

פירות- ת"ק
אם אינו אוכל פירות בחיי בתו אם נפלו לה פירות מבית אמה, אלא עושים לה מטלה. דלא תיקנו פירות אלא לבעל כדי שפידה אותה, אבל לאב לא, אמנם אם מתה האב וירש אותה. ולרבי יוסי ברי' האב אוכל פירות בחייה, דאף אם אב לא ניתן לו פירות הוא ימנע מלפדותה, ויאמר שתפדה את עצמה ממה שיש לה ויתכן שזה לא יסיפק.

סיכום זכויות האב בבתו – האב זכאי בבתו קטנה או נערה לקדשה. ונסף הקידושין שלו, ויכול למסרה לביתה לשם חופה, דכתיב ”ויצאה חנים אין כסף” והיינו שמהאדון אין כסף, אבל כשיוצאת מרשות האב יש לו קנס. ושטר וביאה ילפינן מכסף דזוקושין אותה להדדי. אבל מקבל עז בתו ארוסה שלא בגרה, דזוקוש יציאה לחויה. וכן זכאי ומוציא שטרות ארוסה, והיינו לרש"י שמואל לא ירצה את אותה. ולתוס' שמא ימסרנה למנוול ומכזה שחזן. וכן האב זכאי במעשי ידיה, בקטנה זה סבא שיש יכול למוכרה כ"ש שמעשי ידיה שלו, ויכול ללמוד מ"וכי ימכור איש את בתו לאמה". האב מיפר נדרו בתו הקטנה דכתיב ”כי תגיא אביה אותה”, ואף בנערה מיפר דכתיב ”בנעריה בית אביה”, ולענין אכילת פירות, לת"ק אינו אוכל, ולריב"ז אוכל שטאט טענע מלפדותה.

סיכום כללי, דיני אב וזכויותיו בבתו-

מכירת הבת – האב זכאי למוכר את בתו לאמה, דכתיב ”וכי ימכור איש את בתו לאמה”, אמנם נערה אינו יכול למוכרה, שהרי אפי' אם מכר אותה בקטנותה היא יוצאת בסימני נערות. (מ"ה).

מעשה ידי הבת לאביה, קטנה מסבאיר שאם כולל למוכרה כ"ש שמעשה ידיה שלו, ונערה מדכתב "יכי ימוכר איש את בתו לאמה" חת אמה מעשה ידיה לרבה אף כי מעשה ידיה לאביה, ואין ללמוד ממה למודת למוכרה לחופה ולבעלה ומעשה ידיו, שהרי י"ל שמינסת בשבתות וי"ט, (מ"ז), ואם מות האב האחים זוכים במה שכבר עשתה, ונחלקו בגמ' היכא שהאחים זנים אותה אם הם זוכים במה שעתשה (מ"ב).

קידושה וגירושה - האב זכאי בביתו קטנה או נערה לקדשה, וכסף הקידושין שלו, ויכול למוסרה לבאה לשם חופה, דכתיב "וצאה חינה אין כסף" והיינו שמהאדון אין כסף, אבל כשיצאת מרשות האב של י"ו כסף, וחסר וביאה ללפנינו כסף, נדון דחוקש היותו לחדדי. וכן בתו ארוסה שלא בגרה הוא מקבל את כנסה, דחוקש היות ליציאה. (מ"ז).

מציאתה - האב זכאי במציאתה משום איבה, לרש"י שמת לא יציה לוון אותה, ולתוס' שמת ימסירה למנוול ומכה שוין, ונ"מ בקטן שאינו מנוול על שלחן אביו. (מ"ב).

הפרת נדריה - האב מיפר נדרי בתו, דכתיב "כי אתה אביה אותה", ואף בגנדה הוא מיפר נדריה, דכתיב "בגנעריה בית אביה". (מ"ז). ואם נתארסה האב מיפר יחד עם הארוס, וצריכים להפר שניהם יחד. (נדרים).

אכילת פירות - בת שנפלה על פירות מבית אמה, ולבי ורבי בריי יהודה אין האב אוכל משה, מפני שרוק באשה תיקנו שיאלץ פירות כי שיפדה אות, ולת"ק האב אוכל פירות כדי שלא ימנע מלפדותה. (מ"ב).

הבחולת - בחלות קטנות לצערה דגופה שאין בהם ביטול מלאכה אם של עצמה, ואם קצצו את ידה זה לאביה כיון שהוא פסידת אין משעה ידיו. ואם פצעה בפניה והפתחה בדימי מכריזה, כפחת של קטנות לכו"ע לא לאביה, ובפחת של נערה, לר"ח זה של אב כיון שעשעה ברשותו, ולר"ל זה שלה שאין שעתה אינו יכול למכרה, שילך בעדו תהוה "שילך שנהלקו בכה שפתחה לקידושין, אם גם זה זיכתה התורה לאב, או שזכה רק בקידושין ממש. (מ"ב).

כתובתה - המאראס את בתו הקטנה או הנערה, ונתגרשה, וי"א שאין לארוסה כתובה, ולמ"ד יש לארוסה כתובה, ככתובת של אביה, ואם לא קבעה כתובת שלה, ור"ל ככתובת של אביה, הואיל וברשותו נתכבה, אמנם אם בגרה לפני הנישואין ככתובת שאין אף לר"י. (מ"ב).

יורשה - האב יורש את בתו, אא"כ יצאה לרשות הבעל.

מותי הבת יוצאת מרשות האב לרשות הבעל - ארוסה הרי היא ברשות אביה, ואינה אוכלת בתרומה משום חשש סימפון, או שמתא ימוגו לא כוס בבית אביה ותשקנו לאחיה ואחיותיה. למשנה לרש"י איירי בארוסה, אבל בנישואין לכו"ע זכה הבעל, אבל לר"ת (תוד"ה כתב) איירי בנשואה, ועדיין האב מחזוק בדברים הללו, והמחלוקת היא שי אומדנה שלא כתב אלא ע"מ שתתנה בתו, ואז לא. ואפסוק יר"ח חת"ק, ויר"ח הורה ק"ר להכלה למשנה. ועדו תיקו ר"ת שא"ס אם הבעל מחזק, אם מתה בתוך שנה יחזיר, אמנם בסוף ימי חזו בו ר"ת מנאות תקנה.

האם האב זן את בניו - קטני קטנים האב חייב לזונם, אבל קטנים אינו חייב לזונם. אמנם דעת ר"מ ור"י שיש על האב מצוה לוון את בניו ובנותיו, ולר"ח בן ברוקה אין בזה מצוה, וי"א שבאושא רהקתיו שזה חובה, אולם להלכה אין בזה חובה, אף זה אכזריות להטיל פרנסתם על בני העיר. (מ"ט).

זכויות הבעל באשתו וחובותיו לאשתו

הבעל זכאי במציאת אשתו ומיפר נדריה וכי וכדלהלן.

מותי הבעל זוכה בדברים שנכתבו בכתובה - אב שכתב לבתו פירות כסות וכלים שיבואו עמה מבית אביה לבית בעלה, ומתה קודם הנישואין, לת"ק אין הבעל זוכה בדברים הללו, ולרבי נתן הבעל זוכה בדברים הללו. לרש"י איירי בארוסה, אבל בנישואין לכו"ע זכה הבעל, אבל לר"ת (תוד"ה כתב) איירי בנשואה, ועדיין האב מחזוק בדברים הללו, והמחלוקת היא שי אומדנה שלא כתב אלא ע"מ שתתנה בתו, ואז לא. ואפסוק יר"ח חת"ק, ויר"ח הורה ק"ר להכלה למשנה. ועדו תיקו ר"ת שא"ס אם הבעל מחזק, אם מתה בתוך שנה יחזיר, אמנם בסוף ימי חזו בו ר"ת מנאות תקנה.

והנה נחלקו רבנן ורובא"ע באכלמה או גרושה מן האירוסין, שלת"ק גובה אף תוספת כתובה, ולרובא"ע אינה גובה אלא מנה ומאמתי, שלא כתב לה אלא ע"מ לכונסה, אבל אם לא ינוטם אין דעתו להתחייב לכל, (אבל מי שקונה פרה, בדעתו לקנות אנה"פ שיודע שהפרה יכולה למות, וכן במי שקונה ולבסוף אינו צריך את המועה, והיינו דהיכא שהרבד תלוי בקנה ומקנה, אם לא מירש ליכא שום תנאי. תוד"ה שלא). הגמ' אומרת שנת"ק בהכרח סובר כרובא"ע שאינה גובה וכתובה, אבל א"כ כתב אלא ע"מ לכונסה וכתובת חייבת כרובא"ע, אבל ר"נ לא בהכרח סובר כרבנן, דאף לרובא"ע שאלה כמותו, י"ל דשאני אב שלא כתב דדוקא ע"מ לכונסה, אלא משום איהנותו.

מ"ז: תיקנו חכמים שהבעל חייב בפדיון אשתו תחת מה שהוא אוכל פירות ואשתו מנכסי מלוג

לו בגדניות כתובה, ואין אומרים שישמרו את הפירות לפדיונה והייינו שלא איכלם אא"כ אין לו ממה להפרנסם, תוד"ה אנוחי. אדברדע עדיף שיאלכס, דבזה אויל לא יספיקו הפירות ויוסיף מושלו. וכתבו התוס' (ד"ה זימנן) שאין האשה יכולה לומר איני נפדית ואינו נתנת פירות, ואף שלגבי מזונות יכולה לומר איני נזונת ואינו עושה, שאני התם שאינה מבטלת למנוח את התקנה, ויכולה לחזור בה בכל רגע, משא"כ אבא. ואי נימא שיכולה לומר איני נזונת לעולם, י"ל שאינה יכולה לומר שאינה נפדית, כדי שלא תטמע עד העכרים. אם ימי בפירות הבעל זוכה במך הקרקע, אבל במעשי ידים אינו זוכה בידיים עצמם.

וכן תיקנו חכמים שהבעל חייב במזונותיה תחת מה שמעשי ידיה שלו, ותיקנו מוציו למוציו שאינו מוציו לשאינו מוציו.

שלקטן נ"ח: מבואר שלרב הונא המזונות הם עיקר התקנה, ולכן יכולה האשה לומר איני נזונת ואינו עושה, ולר"ל מעשה ידיה הם עיקר התקנה, והיינו לענין שאינה יכולה לומר איני נזונת ואינו עשה, אבל ר"ל מודה שאין הבעל יכול לומר לאשתו צאי מעשה ידיך במזונותיך היכא דלא ספקה.

ויש תנא שסובר שהבעל חייב מדאורייתא במזונות אשתו, דכתיב "שארה כסותה ועונתה לא יגרע", ושארה אלא מזונות, דכתיב "ואשר אכלו שאר עמי", וכסותה כמשמעו, ועונתה זה עונה האמורה בתורה, דכתיב "אם תענה את בנותי" ולפי זה עונתה לא יגרע. היינו שלא יגרע מנהג דבר שמגיענה הוא ענינו בעורה. תוד"ה אם. ור"א סובר ששארה זה עונה, דכתיב "אל כל שאר בשרו לא תתקרב לגלות ערוה", כסותה כמשמעו, עונתה אלא מזונות, דכתיב "ויער וירעבך". ולרובא"ע שארה כסותה היא שיתן כסותה לפום שארה, ולא של ילדה לזקנה או איפכא, ולפי עונתה יתן כסותה, ולא בגדים חדשים בימות החמה אוכלת בתרומה, אבל היא ברשות הליורשה, ולענין נדרים ומציאה, לרש"י היא ברשות האב, ולתוס' היא ברשות הבעל, ואם נכנסה בדרך לחצר שלו, בסתמא כותנו לנישואין, והוא יורש אותה, אא"כ הכניסה להריא כדי ללון, ולענין זנות, אחרי מסייה לשלוחו הבעל או אחרי חופה דינה בחנק ולא בסקילה, ואף אם מת הבעל או גירש אותה, אינה חוזרת לרשות האב.

וכן תיקנו חכמים שהבעל חייב בקבורתה תחת כתובתה. הנהוגיא שהכניסה, שהיא כתובה בשטר הכתובה, והוא יורש.

מ"ח: לרי"א אפי' עני שבישראל לא יפחות בקבורתה משני חלילים ומקוננת, והיינו היכא שאורחיה הכי ואין אורחה הכי, דעולה עמו ואינה יורדת

יורדת דכתיב "בעולת בעל" בעלייתו של בעל, וכגון שאינה רוצה להניק ודרך גנות משפחתה להניק, ולת"ק לאחר מיתה לא אמרינן עולה עמו ואינה יורדת, אבל אם אורחיה בהכי מודה דת"ק, והלכה כר"י. לתוס' (ד"ה אדורחיה) מותה הגמי שלזכר לעולם אין מחלוקת משני חלילי מקוננת, אבל לקביטת יוש שפוחתן, ועל זה אמר ר"י שאם נישאת לא יפחות לה כמו שאין מוחליין לו.

מי שהלך למדינת הים ולא ציווה לפרנס אשתו ובניו, אם הלך מדעתו אין מפרנסים (-לבוש וסתר) אלא אשתו שהוא משועבד לה בתנאי כתובה, אבל בניו

ובנותיו לא כיון שאינו חייב במזונותיהם בחייו, וכיון שהיה בידי לצוות לתת להם אלו ציווה גילה דעתו שאינו רוצה לזונם, ולא דבר אחר - וי"א דהיינו תכשית (ורק כשהיה עימו פוסקים לה קייטנים כדי שלא תתנה עליו. תוד"ה תכשית), וכ"ש שאין נתנים צדקה מנכסיו, וי"מ דהיינו צדקה, אבל תכשית נתונים לו דלא יניחה ליה שפתחה מנוולת. אבל מי שהלך מדעתו או כשנתנה, וי"ד יורדים לנכסיו ונפרנסים גם את בניו ובנותיו דמסתמא מילוג שהכניסה, וכנגד זה הוא חייב בפדיונה, ומ"מ אינה יכולה לומר איני צדקה ואינו נתנת פירות, ומעשי ידיה שלו, וכנגד זה היא במזונותיה, ונחלקו רב ורנא ור"ל מה עיקר התקנה, ונ"ס אם יכולה לומר איני נזונת ואינו עשה, אמנם לכ"ע אין הבעל יכול לומר לה צאי מעשה ידיך במזונותיך היכא דלא ספקה. ובברייתא שי סבורים שחוב מזונות דאורייתא, לת"ק לומדים מ"שארה", ולרבי אלעזר דאמר מ"עונתה", ולרובא"ע מלומדים ק"ו מכסותה. הבעל חייב כסות אשתו, דכתיב "וכסותה... לא יגרע" ולרובא"ע לומדים מ"שארה" שצריך לתת כסות לפי צרכיה, וזאת החמה או הגשמיים, או בקניה וילדת, וחייב בעונתה, וי"א מדכתיב "ועונתה לא יגרע" וי"א ששארה זו עונה, ולרב יוסף לומדים משארה שצריך דרך קרוב בשר ולא בגדים, ותחת הנהוגיא שהכניסה תיקנו שחייב בקבורתה. עוד מצונו שהאשה עולה עמו ואינה יורדת, דכתיב "בעולת בעל" בעלייתו של בעל, ופירש רש"י שם אדם קבורה להניק ודרך משפחתו שלא להניק חייבת להניק, ובגמי מבוא ר"ן זה לגבי קבורה שאם משפחתו נזונת בהסדר וחלילין ובגי משפחתה לא חייב מחובי לה כדרך משפחתו, (ולר"י לאחר מיתה אין דין עולה עימו ואינה יורדת), כתבה לו בארוסה וכתבה, לרש"י אם נישאת אותה וזכה בהם, ובארוסה מחלוקת, ולר"ת מן האירוסין לא זכה הבעל, ובנשואה מחלוקת היכא שהאב מחזק בהם, ואחר שנה הבעל זוכה בהם, ולענין כתובה מן האירוסין, מנה ומתארים אותה, ולענין תוספת כתובה מחלוקת. מי שהלך למדנה"א שששתה ב"ד יורדים לנכסיו ומפרנסים את אשתו, (ואת בניו ובנותיו רק אם נשתטה, והיה גריל לפרנסתם).

האומר שאם ימות לא יקברוהו מנכסיו אין שומעין לו, דלא כל הימנו שיעשיר את בניו ויפיל עצמו על הציבור.

סיכום זכויות הבעל באשתו וחובותיו לאשתו - הבעל זכאי באשתו במציאתה. ומיפר נדריה. ואוכל פירות בחייה מנכסי מילוג שהכניסה, וכנגד זה הוא חייב בפדיונה, ומ"מ אינה יכולה לומר איני נפדית ואינו נתנת פירות, ומעשי ידיה שלו, וכנגד זה היא במזונותיה, ונחלקו רב ורנא ור"ל מה עיקר התקנה, ונ"ס אם יכולה לומר איני נזונת ואינו עשה, אמנם לכ"ע אין הבעל יכול לומר לה צאי מעשה ידיך במזונותיך היכא דלא ספקה. ובברייתא שי סבורים שחוב מזונות דאורייתא, לת"ק לומדים מ"שארה", ולרבי אלעזר דאמר מ"עונתה", ולרובא"ע מלומדים ק"ו מכסותה. הבעל חייב כסות אשתו, דכתיב "וכסותה... לא יגרע" ולרובא"ע לומדים מ"שארה" שצריך לתת כסות לפי צרכיה, וזאת החמה או הגשמיים, או בקניה וילדת, וחייב בעונתה, וי"א מדכתיב "ועונתה לא יגרע" וי"א ששארה זו עונה, ולרב יוסף לומדים משארה שצריך דרך קרוב בשר ולא בגדים, ותחת הנהוגיא שהכניסה תיקנו שחייב בקבורתה. עוד מצונו שהאשה עולה עמו ואינה יורדת, דכתיב "בעולת בעל" בעלייתו של בעל, ופירש רש"י שם אדם קבורה להניק ודרך משפחתו שלא להניק חייבת להניק, ובגמי מבוא ר"ן זה לגבי קבורה שאם משפחתו נזונת בהסדר וחלילין ובגי משפחתה לא חייב מחובי לה כדרך משפחתו, (ולר"י לאחר מיתה אין דין עולה עימו ואינה יורדת), כתבה לו בארוסה וכתבה, לרש"י אם נישאת אותה וזכה בהם, ובארוסה מחלוקת, ולר"ת מן האירוסין לא זכה הבעל, ובנשואה מחלוקת היכא שהאב מחזק בהם, ואחר שנה הבעל זוכה בהם, ולענין כתובה מן האירוסין, מנה ומתארים אותה, ולענין תוספת כתובה מחלוקת. מי שהלך למדנה"א שששתה ב"ד יורדים לנכסיו ומפרנסים את אשתו, (ואת בניו ובנותיו רק אם נשתטה, והיה גריל לפרנסתם).

מתי הבת עוברת מרשות אביה לרשות בעלה

מ"ח: הגיע זמן הנישואין- לתנא דמתני' אף כשהגיע זמן הנישואין הרי היא ברשות האב

היא ברשות האב לכל זכויות האב בבתו, ואף אם נתארסה לכתן אינה אוכלת בתרומה, עד שתכנס לרשות הבעל ע"י חופה, אבל למשנה אדאושנה כשהגיע הזמן והיינו משעה שרשעה לתנשא, וי"א חודש בשבוע, אבל לאמנה ל"י יום, אף שלא נישאו מחמת עיכוב ההתן או אום של הבעל, אוכלת בתכלת בעל, ולתוס' בתרומה אב הבעל כתן.

היה האב או שלוחו אף לשלוחו, הרי היא ברשות האב, ואפי"ם חיתלה לה חצר בדרך, ונכנסה עמו בסתמא, שכן שהחצר שלה תולים שהכניסה היא כדי ללון ולא לנישואין, ואע"פ שכתובתה בבית בעלה, מתה אביה יורשה.

מסר האב לשלוחו בעל

מסר האב לשלוחו הבעל או שמסור שלוחי האב לשלוחו הבעל, הרי היא ברשות הבעל.

שיטת רב שמסירתה לשלוחי הבעל מועילה ליורשה ולטמא לה ולמעשי ידיה ולכל דבר שיש באיש ואשתו, חוץ מתרומה כיון דאבהי איכא למיחש לסימפון. ולרב אסי וריו"ח ורבי חנינא אף לתרומה. לרש"י רב אסי סובר שאין החשש בארוסה משום סימפון, אלא שמת אשקח לאחיה ואחיותיה סוס של תרומה שימוגו לה, וכאן אין חשש מה. ולתוס' (ד"ה רב אסי) מודה רב אסי לחשש סימפון, וט"ל שכאן אין חשש זה כיון שהסתמא אבדק אותה. ולשמואל הרי היא ברשות הבעל לירושתה. דמסתמא קרוב נישואין מחל האב על ירושתה. וכתב שרשי שלתרומה ולנדרים למציאה אינה ברשות בעלה. אבל התוס' (ד"ה ושמואל) כתבו שלשמואל לכל הדברים אין ברשות הבעל, חוץ תרומה. ולרשי לקיש אם מת בעלה כתובתה מאחר מנהג כאלמנה מן הנישואין.

ואם היתה לבעל חצר בדרך ונכנסה עימו לחצר בסתמא, כיון שהחצר שלו תולים שהכניסה היא לשם נישואין, ואע"פ שכתובתה בבית אביה בעלה יורש אותה, ומ"מ אינה אוכלת בתרומה עד שתכנס לחופה, (ומכאן מבואר כדברי שמואל הנ"ל).

זיתנה אחרי שמסרה את לשלוחי הבעל לחיתת חנק, דבחויב סקילה כתיב "ונזנת בית אביה". ור"א איצטריך למעוטי נמסרה לחופה לא נבעלה, דכתיב "כי ייחיה נערה בתולה מאורשה לאיש וכי ", נערה ולא בוגרת, בתולה ולא בעולה ובה מתמנהג גם נכנסה לחופה ונבעלה שלא כדרכה, דבעל עושה את אשתו בעולה אפי' שלא כדרכה. (תוד"ה היינו), מאורשה ולא נשואה שנכנסה לחופה ולא נבעלה (דבעולה כבר נתמעטה מבתולה).

מ"ט, נתארמלה או נתגרשה אחרי שמסרה האב לשלוחי הבעל, אינה חוזרת לרשות אב אע"פ שלא נשתנה גופה, כ"ל פליפין מדכתבה "ונדר אלמנה וגרושה כל אשר שאתר על נפשה יקום עולה", שאם יצאה מרשות הבעל וגרושה אחת ע"י מסייה לשלוחין שוב אינו יכול להפר, אבל ביצאה מרשות האב ע"י אירוסין, ולפינן מקראי שנתרקה רשותו לאב, דלסתם אלמנה וגרושה לא איצטריך, שהרי יצאה מרשות אביה ומרשות בעלה, כ"כ לפירוש רש"י. אבל התוס' (ד"ה יואמה) פירשו שהדון כאן הוא על כל מסר האב לשלוחי הבעל, מנלן שדינה בתקן, או"ל הפסוק מדבר על כניסה לחופה לא נבעלה, ולבעני בן קראי לומר שאע"פ שחזרה לבית אביה דינה בתקן. עוד כתבו דמסתמא יודעים ששנאוה אשתו בעלה דינה כבעולה, ולא איצטריך קרא אלא לומר שלא בטל שם נישואין כשחזרה לבית אביה, ודבר זה לומדים מנדרים.

סיכום הסוגיה - ארוסה הרי היא ברשות אביה, ואם נתארסה לכתן אינה אוכלת בתרומה (מדרבנן, משום חשש סימפון, או שמתא ימוגו לא כוס בבית אביה ותשקנו לאחיה ואחיותיה), ואם הגיע זמן הנישואין, למשנה ראשונה אוכלת משלו ובתרומה, ולתנא דמתני' הרי היא ברשות האב עד שתכנס לחופה, ואם באו לשלוחי הבעל לקחתה, אם חלל עמהם הבעל או שלוחיו לא יצאה מרשות האב ואפי' נכנסה לחצר שלה בסתמא, ואם נכנסה לנישואין היא נשואה), אבל אם נמסרה לשלוחי הבעל וזא אביה או שלוחיו עמהם, הרי היא ברשות הבעל, ויפי הששיות דלהלן, לא רב הבעל יורשה ומיטמא לה, אבל אינה אוכלת בתרומה משום חשש סימפון, ולרב אסי אוכלת בתרומה, ולשמואל אינה אוכלת בתרומה, אבל היא ברשות הליורשה, ולענין נדרים ומציאה, לרש"י היא ברשות האב, ולתוס' היא ברשות הבעל, ואם נכנסה בדרך לחצר שלו, בסתמא כותנו לנישואין, והוא יורש אותה, אא"כ הכניסה להריא כדי ללון, ולענין זנות, אחרי מסייה לשלוחי הבעל או אחרי חופה דינה בחנק ולא בסקילה, ואף אם מת הבעל או גירש אותה, אינה חוזרת לרשות האב.

חייב האב במזונות בניו ובנותיו

אין לאב חובה לה"ח בניו ובנותיו אלא כשהם קטני קטנים. (תוד"ה לשלוח), דכמו שנתנאי כתובה שהבנים יורשים את כסף כתובתה זה רק לאחר מיתה, ה"ה מזונות הבנות אינו חייב מתנאי כתובה אלא לאחר מיתה. אמנם לענין מצוה לוון את בניו, דעת ר"מ שיש מצוה על האב לוון את הבנות, וק"ו בבנים שעוסקים בתורה. ודעת ר"י שהמצוה היא בבנים, וכ"ש בבנות משום יולתא. ולריו"ח בן ברוקה אין מצוה לא בבנים ולא בבנות.

הגמ' מנארת דבריי תנא דמתני' לכל אחד מהשיטות הנ"ל.

מ"ט: רבי אילעא אמר בשם ר"ל בשם רבי יהודה בר תינא, שבאושא התקינו שהיה אדם זן בניו ובנותיו כשהם קטנים עד שיבאו שערות. להלכה אב אינו חייב במזונות בניו ובנותיו, אמנם רב יהודה היה אומר שזו אכזריות להטיל פרנסתם על בני העיר, ורב חסדא היה אומר להעמידו על מכתשת בצביבור, ושיאמר שהוא גרוע מהעירב, (והיינו כשהם שחורים, אבל בלבנים הא כתיב "ולבני עורב אשר יקראו", לרש"י קטנים הם לבנים וגדולים הם שחורים. ולתודה"ה הא, שחורים ולבנים הם ב' מינים), ורובא רבי היה שואל את האב אם נח לו שבניו יזונו מן הצדקה. אמנם אם האב אמיד, כופים אותו לזונם, כמו שכופין על הצדקה, דאף שאין כופין על מצוה שמתן שכרה בצידה, מ"מ שייך כפיה בדברים, א"נ היכא שקצבו בני העיר לתת סכום מסוים, א"ז כופין על לא תאמן ולא תקפון. תוד"ה אכפיה.

מתקנות אושא

הכתוב כל נכסיו לבניו שיקנו מעשכיו, לר"ל תיקנו באושא שהוא ואשתו נזונים מהם. ואף שמי שמת והניח אלמנה ובת, האלמנה נזונת מנכסיו, ואף אם בתו נישאת אלמנתו נזונת מנכסיו, ואפי' מלת הבת. וואף שמפני תיקון העולם אין מוציאין למזון האשה מנכסים משועבדים, (ו"א מפני שאינם כתובים, וי"א מפני שאינם קעובים), מ"מ מלוקח שלא הוציא מותת כמו בעל, מוציאין, משום מסידיא דאלמנה, מ"מ לולא התקנה היינו אומרים שהוא ואשתו אינם נזונים בכתוב נכסיו לבנו, כיון שהבעל יכול בעצמו לטרוח למזונות שניהם, משא"כ באלמנה שאין מי שיטרח עבורה ואף שמומקבל מתנה ג"כ אין מוציאין, משום שלא היה נותן מתנה אי לאו דעבדי ליה גיח נפשיה, ככתוב לבנו לא שייכת סברא זו. ומ"מ כתבו התוס' (ד"ה הוא) שתיקנו הגאונים שאשה גובה מכתובה ממוטלטלי דרמתי, וכ"ש מוטלטלעין שיתנו מכתנת שכיב מרע, אבל במתת בריא אינה גובה מכתובה, ומזונות אינה גובה אף מקרקעות כמו שאינה גובה מלקוחות, ואפי' לא הוא נתנם אלא היתומים אינה גובה מהם. וריו"ח סובר שהכתוב נכסיו לבניו אינם חייבים מדינא במזונותיהם ובמזונות אשתו, אולם מעשה היה וכפה הבנים בחזקה, לפנים משורת הדין. רש"י, ולתוס' (מ"ה שתיניתו) כפה אותם בדברים.

המבזבוז אל יבזבו יותר מחומש נכסיו. וכתבו התוס' (ד"ה אל יבזבו) שבפעם הראשונה יכול לבזבו חומש, ומאז יתן בכל שנה תמישית מהרוחו, שמתא יצטרך לבריות, ומדכתיב "עשר את חמור כלך", ומדכתיב "אעשערה" וי"א שכל יעשר אעשר, ולומדים שמעשר בתרא הוא כמו מעשר קמא שעשירת מחקרן, ולא ממה שנשאר אחרי המעשר הראשון.

יהא אדם מתגלגל עם בנו עד י"ב שנה אם הבן מסרב ללמוד, מכאן ואילך יורד עמו לחיוץ לרחותו בריצועה ובחוסר לחם. והא דאמר רב אמר לא לקבל ללמוד קודם גיל שש, ומגיל שש ספי ליה כתורא להלעוטי כמו שמילעטיס שזר במבאלי, אין הכונה שיהיה עמו לחיוץ, או שהכונה ספי ליה כתורא למקרא, אבל למשנה לא. המכניס בנו פחות מכן שש רץ אחרייו להכרותו ולהלחיתו ואינו מגיעו ין הוא מסוכן למות מחולשה, וחבריו רצים אחריו לחיות פקחים כמותו בתורה ואינם מוגעים אותו. ולכ"ל דדוקא חלש נחלש ויש בזה סכנה, אבל בבריא לא.

האשה שמכרה נכסי מילוג בחיי בעלה ומתה, הבעל מוציא מיד הללקוחות דשתינו רבנן כלוקח, והוא לוקח ראשון. וכתבו התוס' (ד"ה הבעל) דהיינו למ"ד קנין פירות לאו קנין חפץ, א"ר כגון שנתן מתנה לאשתו שאינו אוכל פירות, או שכתב לה דין ודברים אין לי בפירות נכסין, (אמנם אם כתב לה דין ודברים אין לי בנכסין ו בפפירותיהם, ומכרה ונתנה קיים).

אמר אבוי אמרה לי אם

בן שלש למקרא, בן " למשנה, בן י"ג לתענית מעת לעת ושתינים קודם מתנבים אותו לשעה, ובתנינותק שממחרת להביא כח כיון שאינה מתשתת כוחה עד לימוד התורה **מגיל י"ב לתענית**, והיינו בשנת י"ב אב ב"ב ויום אחד חייבת מדאורייתא. רש"י, ולתוס' (ד"ה בר ד"ה ובת) וכל כאן זה רק מאותו גיל ויום אחד.

מי שנשכח עקרב ביום שהשלים שנתו השישית לא יחיה, ורפואתו שלא ישכנו (דאחר שנשכו אין לה רפואה), לערב מרה של דיה לבנה בשכיר ולמושחו ולהשקיתו.

מי שנשכנתו דערה ביום שהשלים שנעשה בן שנה לא יחיה, ורפואתו סיב דקל השרוי במים, ולמושחו ולהשקיתו.

אשרי שומרי משפט עושה צדקה בכל עת- הזן בניו ובנותיו קטנים, וי"א המגדל יתום ויתומה בביתו ומשיאם.

הזן ועושר בביתו וצדקתו עומדת לעד- הלומד תורה ומלמדה, וי"א הכותב ספרי תנ"ך ומשאלים.

וראה בניין לבנין שלום על ישראל- שע"י הבני בניים לא יבוא לידי חליצה ויבוס, וי"א שעל ידיהם יהיה שלום על דייני ישראל שידעו מי קודם בנחלה.

אם גובים מזונות הבנות ממטלטלין

לרב המונא כשם שאין הבנים יורשים כתובת בנין דיכרין אלא מן הקרקע,

והיינו מה שהבנים מנאות האם יורשים כתובת אמן, (וכגון שכתובתה מורבה משל חשבה או שבו השתנו מרובים, ובקענין שאינם לפחות דינר מנכסי האב לקיים בו ירושה דאורייתא), כך אין הבנות נזונות אלא מן הקרקע.

רב הורה לוון את הבנות מחיטי דעליה מפני שהיו חיי קרקעות. ויול"ס א"ה הכונה לפרנסה -דנוגיא להנשא, ועליה היינו מעוליינא דאב, וכמו שאמר שמואל ששמין כמה היה האב נותן לפרנסתם אם היה ורתן או קטנן. וכיון שהולכים אחרי אומדן דעתו אין חילוק בין מטלטלין לקרקע, וכתבו התוס' (רמזיא) שאף אם היה ורתן, אינה מקבלת יותר מנכסה נכסיו, אלא השוואה אלא אם לתת לה פחות. והא דאמר ר"י שנותנים לנישואי השניה כדרך שנתן לראשונה, היינו ג"כ שאם נתן פחות מעשירו נכסים יתנו פחות, (ולכחכמי לעולם נתונים עשירי נכסים, כין שדעת האדם משתנה). או שהסתמא כותנו לנישואין, והוא יורש אותה, בעליה שבות נזונות או ממטלטלין.

בנהרדעא ובפומבדיתא גבו לבנות ממטלטלין, ורב נחמן אמר שאם לא יחזירו יגבה זאת מהם, דחשיב לזו סויעם בדבר משנה. תוד"ה אמר.

ריו"ח ור"ל לא עבדו עובדא לגבות ממטלטלין.

רב אלעזר רצה לגבות לבנות ממטלטלין, משום חרמתו, ואמרו לו שיש לחוש שקבעו זאת כהלה לדורות.

רב יוסף אמר לתת ליתומה מתמרי דעל בודיא, והיינו מתמרים הצריכים לדקל, דאילו אינם צריכים או שנשרו אף בע"ח שגובה ממשועבדים אינו גובה מהם מנכסי יתומים, וכתבו התוס' (ד"ה סוף) שאף שנהלקו ר"מ ורבנן אם כל העומד לימז כגזוז דמי, קיימא לו דכדזון דמי, והמחלוקת היא גם בפירות שמכחישים כשהם על האילן.

נ"א, רבא אמר להעלות ליתום יתור מזונות בשביל שיתן לאחותו היתומה,

ואף שלרבא אין גובים ליתומה ממטלטלים אאי"כ אמדז שדעתו שנתבנה ממטלטלי (תורה' ממקרקעי. וכתבו שבזמן הזה כיוון שחקנת האנונים שכתובה ומזונות, אי"כ יש אומדנא שכונותו שנתבנה לפרנסה ממטלטלי), כאן יש גם רווח ליתום שיש לו כמו שפחה לשממש.

לרבי גובים ממטלטלין למזון ופרנסת האשה והבנות, ולרשב"ג קרקעות מוציאים לבנות מן הבנים, או מן הבנות אם יש רק בנות והחוקין הגדולות בנכסים מוציאים וחולקים בשוה, ולבנים מקנינים מן הבנים הגדולים לחלק בשוה, ולבנים מן הבנות בנכסים מרובים, אבל לא לבנים מן הבנות בנכסים מועטים אלא הבנות יונו והבנים ישאלו על הפרנסה, אבל ממטלטלין מוציאים לבנים מן הבנים ולבנות מן הבנות, ולבנים מן הבנות אבל לא לבנות מן הבנים.

הלכה כרשב"ג, כדאמרו רבא הלכתא ממקרקעי ולא ממטלטלי בין לכתובה בין למזונות בין לפרנסה.

חיובי הכתובה

פדיון האשה ורפואתה - אם הבעל לא כתב בכתובה שאם ישובה יפדה אותה ויחזירה להיות אשתו, ואם הוא כותב שפאך אם נאנסה היא אסורה עליו, ויחזירה לאביה, חייב, מפני שהוא תנאי ביד"ד. ואם נשבתה אין הבעל יכול לומר הרי גיטה וכתובתה ותפדה את עצמה מפני שכבר נתחייב בפדיונה משנשבת. אבל לגבי חיוב רפואתה, אין חלתה יכול לומר הרי גיטה וכתובתה ותרפא את עצמה, שהרפואה ממונות, ואין אדם חייב לזון את גרושתו. רש"י. ובתוס' (נ"ב, ד"ה אהרן) כתבו שלגבי רפואה שהיא אדם מנעשה וידה של כל זמן כפי עצמו, וממילא אם גירשה אינו חייב, אבל פדיון שזה כנגד פירות. כיון שכבר אכל פירות אינו יכול להפטר מחובותיו.

מוחלה על הכתובה - כתב לה כתובה והיא כתבה לו התקבלתי מוחצה (מנה בכתולה וחמישים באלמנה), לר"ז זה מועיל אפי' אם לא קיבלה, ולר"מ כל הפוחת לכתולה ממואתים ולאלמנה ממנה הרי זו בעילת זנות. איתא לקמן ג'ו: שאפי' פחת ממנה ומאתים ע"י תנאי תנאו בטל ויש לה מנה ומאתים, והיו בעילת זנות משום שלא סמכה דעתה. ודעת ריב"ן שאם היה תנאו קיים לא היו בעילת זנות. ודעת ר"י שכ"ש שאם תנאו קיים דהוי בעילת זנות, מפני שהיא קלה בעיניו להוציאה. וכן דאיתא לקמן ג'ו. ובסופו ביאה לכרע' האשה אנית מוחלת, היינו בג"פ, אין כשכב בתוכה, אבל בטעם יכולה למכור או לטחול.

אם הבעל לא כתב כלל כתובה, בתולה גובה מאתים ואלמנה מנה, מפני שהוא תנאי ביד"ד. הגמ' אומרת שגם לר"י, שהאשה יכולה לטחול, על הכתובה, שאני התם דכתבה התקבלתי, אבל בכל כתבה אין אומרים שהיא מחלה. אלא שסמכה על תקנת ביד"ד.

שטר או כתובה בלי אחריות -שטר או כתובה בלי אחריות-

שטר שלא כתוב בו אחריות נכסים, לר"מ הו' שטר בלי אחריות, ולר"י זה טעות סופר, והיי' זה כאילו נכתב בשטר אחריות וגובה ממשועבדים, והו' שטר עם אחריות. ונ"מ במצא שטר חוב שאין בו אחריות נכסים, שטר"מ יכול להחזיר מופני שאין בו אחריות, ולר"י לא יחזיר מופני שאחריות טעות סופר, ולכן גם אם הלוח מודה שי' לחזש שכבר פרע והם ששים בניהם קטנויה כדי להוציא מחלוקות ולחלק ביניהם.

נ"א: הגמ' מוכיחה שדברי ר"מ נאמרו גם בכתובה, דאיתא בברייתא שפירות ושבח פירות והמקבל עליו לזון בן אשתו או בת אשתו ושטר חוב או כתובה שאין בהם אחריות, גובים רק מבני חורין. פירות ושבח פירות היינו שמי שקנה שדה מגזול והתגל לקח את השדה והיו בה פירות ושבח, הרי הלוקח גובה מהמוכר את דמי השדה שקנה באחריות מנכסים משועבדים, ואת הפירות והשבח מנכסים בני חורין לפי שאין קצובים, והלוקח לא יודע ליהורר בזה. והמקבל לזון וכו' ג"כ אינו גובה ממשועבדים מפני שאינם כתובים ואינם קצובים, ואם קנו מידו גובה, יחסום קנין לכתובה עמד. וכתבו תוס' (ד"ה שאין להקשות מכאן על שמואל שאמאי ששטר שאין בו אחריות אינו גובה בו אף מבני חורין, דאיכא לאוקמי שכתובו בו מפורש שלא יגבו ממשועבדים, אמנם בלא הכי איתותב שמואל.
אם הבעל לא שעבד כל נכסיו לכתובתה, אלא רק שדה ששוה מנה, במתני' איתא שהוא חייב והיינו שכל הנכסים אחראים לכתובתה, מפני שהוא תנאי ביד"ד. הגמ' אומרת שאי' מתנ' כר"י ניחא, ואי' מתנ' כר"מ כוננת המשנה שחייב לה מבני חורין.

מתי אנוסה נחשבת מפותה ואסורה

לאבזה דשמואל **אשת ישראל שנאנסה** אסורה לבעלה, דחיישינן שמא היה תחילתה באונס וסופה של בעלה ברצון, ואינה מותרת כשיש עדים שצווחה מתחילה ועד סוף. וכתבו תוס' (ד"ה אנוסה) שרב הבין שאבזה דשמואל אוסר אותה מדאורייתא. דאלי"כ לא היו מוציאים אותה מבעלה. והא' דמבואר במתני' ששבביה מותרת לבעלה, וז' קולא מיוחדת בשבביה כיון שלא ראונו שהיא נבעלה. וכתבו תוס' (ד"ה אסורה) שאין להקשות מאסורה, שהייתה צדוקת מבזר.

לרבא כל בעילה שתחילתה באונס, אע"פ שסופה ברצון, ואומרת שיניחו לו והיתה שוכרתו ונבעד לו, מותרת לבעלה, דיצי' אלבשה מסח תחילת הבעילה שהיא באונס, וגם זה נחשב אונס. וכן מבואר בברייתא.

אשת כהן שנאנסה אסורה לבעלה, דכתיב "והיא לא נתפסה" ואסורה אבל נתפסה מותרת, ולומדים מזה שיש אחרת שאסורה אפי' בנתפסה. וי"א שלומדים מזה שיש אחרת שאע"פ שנתפסה מותרת, והיינו זו שקידושיה קידושי טעות שהיה תנאי בקידושין ולא נתקיים התנאי, שיכולה למאן בקידושין אפי' אם בנה מורכב על כתפה.

נשים שנתפסו ע"י גנבים מותרות לבעליהם כיון שזון אנוסות, ואף שהם מביאות להם וחוצים לגנבים, זה אינו מרוצן אלא מיראה, אמנם אם הניחום ללכת ובאו מעצמן לגנבים, אסורות.

שבויי מלכות ששבאם המלך לתשמיש, במלכות אחשוורוש שהוא מלך גדול ויודעת שלא ישאנה ומטילא בעילתה באונס והיא מותרת לבעלה, ובמלכות בן נצר ליסיטם שכבש עיריות ומלך עליהם, שהיא חושבת ששיאנה לאשה, אסורה לבעלה, ובליסיטם דעלמא מותרת דאיהר רוצה שישאנה.

חיוב הבעל לפדות אשתו האסורה עליו

נ"ב: **כה"ג שנשא אלמנה ונשביה** - לאביי חייב לפדותה, שהרי כתוב בכתובה ובכתה אהרדינין למדינתך. ולרבא אינו חייב לפדותה, כיון שהיתה אסורה עליו אף בלא שנשביה. ולענין שאר חיובי הכתובה, אלו שהיא מקבלת כשיצאת

יש לה, אבל תנאי כתובה המיועד להעמידה אצלו כמו רפואה ומזונות, אין לה. וכן הרין במסורת ותניתה.

ממזרות ונתינה לישראל אינו חייב לפדותה, מפני שלא שייך בה "ואתבניך לי לאינתו", ומעיקרא לא השתעבד לה לזה, אבל כתובה נתנא יש לה. וכתבו תוס' (ד"ה ממזנות) שאם דמי הפדיון שווים לפירות שאכל, צריך לפדותה, אבל אינו צריך להשלים משולו, (וכן הרין לרבא באלמנה לכהנ', ונ"מ אן שאינו חייב לפדותה הוא אוכל פירות, דאלי"כ הרי כל אשה תעדיף לקבל פירות ולא פדיון.

המזיר את אשתו ונשביה - לר"א צריך לפדותה ולתת לה כתובה אערפ' שיצטרך למנהגה, ולרבי יהושע נותן לה כתובה אבל אינו חייב לפדותה, ואם נשביה ואח"כ הדירה מסתבר שחייב לפדותה אף לרבי יהושע, כדי שלא יבואו להערים. לאבי נחלקו באשת ישראל דלא קרינו בה ואתבניך לי לאינתו, אם אזלינן בתנאי הכתובה לפי זמן כתיבתו שהיה יכול לחול, או לפי סופו שא"א לקיימו, אבל באשת כהן דקרינן בה ואהרדינן למדינתך, לכו"ע חייב לפדותה כמו באלמנה לכהנ". ולרבא פליגי אף באשת כהן וכנ"ל, דאינו מתחייב לפדותה אלא כשרק איסור שביה גורם אסורה עליו. (להו"א נחלקו במחלוקת אביי ורבא, או שנחלקו היכא דנדרה האשה וקיים הבעל ע"י שאמור שתיקיים או שותחריש ולא הפר ביום שמשו, אם הוא גרם לגירושין ע"י קיום הנדר, או שהיא גרמה לגירושין ע"י שהיא נדרה, ולפי זה ליכא חילוק אם נדרה לפני שנשביה או אח"כ, דמיון שהיא נדרה אין כאן מה הערמה שלה).

עוד בדיון שבוייה-

אשה שנשביה בחיי בעלה ואח"כ מת בעלה - בברייתא איתא שאם הכיר בשבייתה ונתחייב בפדיונה, חייבים היורשים לפדותה, ואם לא הכיר אין חייבים לפדותה, ולהלכה אף בהכיר אין חייבים כיון שלא שייך בה "ואותבניך לאינתו".

נשביה, והיו מובקשים עד עשרה בדמיה, או עד עשרה בכתובתה, פעם ראשונה חייב לפדותה, מכאן ואילך אינו מחויב לפדותה, לרש"י לא תיקנו הכמים אלא פדיון אחד, ולר"ה (תורה' רצה) מחויב לפדותה, ורק ביותר מדמיה אינו פודה אלא פעם ראשונה. ורשב"ג חולק בשני המקרים וסובר שאן פודים את הנשביים יותר מכדי דמיהם, ואין הבעל חייב לפדות יותר מדמי כתובתה. דלא יי"א תנאי כתובה חמור מעיקר כתובה. ות"ק סובר שחטטעם שאין פודים את הנשביים יותר מכדי דמיהם הוא מחמת דוחקא דציבורא, וזה לא שייך כשהבעל פודה אותה. ואף לטעם שלא יבקשו יותר, מ"מ כמו שמוותר לאדם לפדות את עצמו בכל מחיר, ד"ל אשר לו יתן בעד נפשו, היה באשתו, לפי שהיא כנופה, אבל בבת לא. תורה' והיו.

"לדעת"

מבחן שבועי – בדף היומי

לענ' ר' ברוך ב"ר יוסף יום טוב ד"ל

073-7289669

1. **במה נחלקו רבנן ורבי אליעזר בן יעקב?**

- א. האם משיב אבידה פטור משובעה.
- ב. האם אדם מעזי פניו בפני בנו של בעל חובו.
- ג. האם מודה במקצת חייב שבועה.

2. **האם הלווה נאמן לומר על שטר שאינו מקיים שהוא שטר אמנה?**

- א. נאמן.
- ב. אינו נאמן.
- ג. מחלוקת.

3. **האם עדים נאנמים לומר על שטר שחתמו עליו שיש עליו מודעה את נאני?**

- א. במודעה מחלוקת, ובתנאי נאנמים.
- ב. במודעה אין נאנמים ובתנאי נאנמים.
- ג. במודעה אין נאנמים ובתנאי מחלוקת.

4. **כיצד מקיימים חתימות על שטר?**

- א. רק על ידי עדים אחריים שמכריזים כתב יד העדים החתומים, או שהעדים עצמם מעידים.
- ב. גם ע"י השוואת החתימות לשטר שהחזיק בבית דין.
- ג. גם ע"י השוואת החתימות לשני שטרות של מכירת שדה שאכלה הלוקח ג' שנים.

5. **האם נפלים או אברים שנפלו מאדם חי מטמאים?**

- א. כן.
- ב. לא.
- ג. נפלים כן ואברים שנפלו מאדם חי לא.

מדור - לדעת חכמה

לענ' ר' ישראל יעקב ב"ר יצחק אייזיק ד"ל

1. **האם עדים נאנמים לומר שכשחתמו היו אנוסים מחמת נפשות?**

- א. אם השטר מקיים לא, ואם הם מקיימים את השטר מחלוקת.
- ב. בכל אופן נאנמים.
- ג. בכל אופן אינם נאנמים.

2. **באיזה אופן נחלקו רבי ורבנן לענין קיום החתימות על ידי העדים החתומים?**

- א. רק כאשר כל אחד מעיד רק על חתימתו.
- ב. גם כאשר מות אחד העדים ועד אחד מעיד על חתימת עצמו והוא מעיד עד עד על העתימה השניה.
- ג. גם כאשר כל עד מעיד על שתי החתימות.

3. **אשה שאמרה שהיתה אשת איש ונתגרשה והתירה להנשא ואח"כ באו עדים שהיתה אשת איש,**

- א. אסורה.
- ב. מותרת.
- ג. מחלוקת.

4. **שנים שבאים לעיר ואומרים שהם כהנים, האם נותנים להם תרומה?**

- א. אם כל אחד מעיד על עצמו לא, ואם כל אחד מעיד על חבריו מחלוקת.
- ב. אם כל אחד מעיד על עצמו מחלוקת, ואם כל אחד מעיד על חבריו נאמן.
- ג. בכל אופן אינם נאנמים.

רשות- שטר שנשרף, האם אפשר להביא עדים מה היה כתוב בשטר?

- א. לא, משום מפיחם ולא מפי כתבם.
- ב. יכולים לחערך דין וכך דאיתו בבוטר.
- ג. יכולים לחערך אף על מנף החלומא.

נ"ב: רפואת אלמנה-

לת"ק חייבים היורשים ברפואתה כמו במזונותיה דהדיווחי חיותא עניה, ולרשב"ג רפואה שיש לה קצבה שאינה חולה תדיר נוטלת מכתובתה, דאינו כמזונות שאין להם קצבה. ורפואה שאין לה קצבה נותנים לה היורשים כמו במזונות, והקות דם בא"כ כרפואה שאין לה קצבה.

ריו"ח עינן לקרוביו שיקצבו סכום לרפואת אמה האלמנה לשלם לרופא סכום מסוים שיירפא אותה לעולם, ועי"ז יפטרו מולשלים, ועשה כך משום "ומבשרך לא תתעלם", אמנם לבסוף חזר בו ואמר שעשה עצמו כעורכי הדיינים שמטעימים זכויות אחד הצדדים ועי"ז עורך ומתפק לב דיינין לזכותו, דסבר שלאדם חשוב יש להמנע מכך.

דיני כתובת בנין דיכרין

תקנת חז"ל שייכתוב הבעל לאשתו בכתובה, בנין דיכרין דיהוו ליכי מינאי, אינון ירתון כסף כתובתך, יתר על חולקתון דעם אחיהון, והיינו שלא יתחלקו בכתובת אמן עם אחיהם מאשה אחרת, ונ"מ היכא שכתובת אמן מרובה, או שבני האשה השניה מרובים. טעם התקנה הוא כדי שהאב יכתוב לבתו כבנו, ובזה קיים"א "ואת בנותיכם תנו לאנשים", כי עי"ז יקפצו עליה לנושאה, ולכן תיקנו תקנה זו אף שמדאורייתא הבעל יורש את אשתו. ושיעור מה שצריך האב לתת לבתו הוא עד עשרית מנכסיו.

דין זה הוא **תנאי ביד"ד**, והוא קיים גם כאשר לא כתוב כך בכתובה.

גדרי התקנה - אמרו חכמים שהבנים יורשים גם את מה שמתחייב הבעל בכתובה כגון מנה ומאתים ותוספת, דאלי"כ ימנע האב מלתת לבת נכסים כיון שהוציא שוהביל ממנע מכן. ואמנם אף אם האב לא נתן לבתו נכסים יורשים בניה מה בכתובה. ואמנם אם יש לאותה אשה רק בת, ומהאשה השניה יש לו בנים, אין נותנים את הכתובה לבת, דקבעו חכמים שהיא דין כתובת בנין דיכרין כירשה שאין הבנות יורשות. וקבעו חכמים שלא י"היה דין זה בבנות כלל, ולכן גם כשמהאשה השניה ג"כ יש רק בנות, אינה מקבלת כתובת אמה, דלא פלוג רבנן. אין הבנים גובים דבר זה ממטלטלים, דככתובה שוויה רבנן ומטלטלי דיתמי לא ששתעבדי לכתובה. ואינם גורבים ממושעבדים, דכירשהו כתיב בה ואין יורשה במשועבדים. היכא דליכא מותר דירי לירושה, ליכא כתובת בנין דיכרין, דלא תיקנו רבנן לעקור וירשה דאורייתא.

פרשת מסעי~ כתובות י"ח עד כ"ד~ מבחן מס' 134

המערכת הטלפונית נפתחת בכל שבוע, מיום שישי עד יום שני בלילה.
לרישית ועשיית המבחן, לפרטים נוספים ולנקודות ההפצה
ניתן לשמוע בקו הטלפון: 073-7289669 .

ניתן לעשות המבחן גם בעמודות נדרים פלוס- בקומות נוספות- "לדעת"- מילוי טפסים.
כמו"כ ניתן לקבל ולעשות המבחן במייל באופן קבוע,
ע"י רישום בכתובת: a0527692282@gmail.com.

6. **מדוע עדים דיינים שמכירים את החתימות בשטר וכתבו**

עליו השפץ, אינם יכולים להעיד על החתימות בפני הדיין השלישי?

- א. מפני שאין עד נעשה דיין.
- ב. משום דמחזי כשיקרא.
- ג. מפני שההנפק ככתב שלא כדיון.

7. **לענין מה האשה נאמנת כשנותנת אמתלא לדבריה?**

- א. כשאמרה אשת איש אני וחזרה ואמרה פניהא אני.
- ב. כשאמרה טמאה אני וחזרה ואמרה טהורה אני.
- ג. שתי התשובות נכונות.

8. **עד אחד אומר שהאשה נתגרשה והשני אומר שלא נתגרשה, מה דינה (לפי אביי)?**

- א. ומותרת להנשא.
- ב. לא תנישא ואם נישאת לא תצא.
- ג. אף אם נישאת תצא.

9. **אשה שיש עדים שנשבתה, מי נאמן לומר שלא נטמאה?**

- א. רק שני עדים.
- ב. אפילו עד אחד ואפילו אשה.
- ג. אפילו היא עצמה.

10. **איזה איסור יש לזר הנושא כפיו?**

- א. עשה.
- ב. לאו.
- ג. מיתה.

ההגרלה השבועי

על- 500 ₪

הגרלה נוספת
על מדור לדעת חכמה:
שובר ע"ס 200 ₪
לבחירה:

פרשת ואתחנן~ כתובות ל"ב עד ל"ח ~ מבחן מס' 136

המערכת הטלפונית נפתחת בכל שבוע, מיום שישי עד יום שני בלילה.

לרישום ועשיית המבחן, לפרטים נוספים ולנקודות ההפצה ניתן לשמוע בקו הטלפון: 073-7289669.

ניתן לעשות המבחן גם בעמודות מדריס פלס- בקופות נוספות- "לעית"- מילוי טפסים. כמזכיר ניתן לקבל ולעשות המבחן במיל באופן קבוע.

עז"י רישום בכחוחת: a0527692282@gmail.com

לדעת"מבחן שבועי – בדף היומי לעז"י ברוך ר' יוסף יום טוב ד"ל

073-7289669

פרשת דברים~ כתובות כ"ה עד ל"א ~ מבחן מס' 135

המערכת הטלפונית נפתחת בכל שבוע, מיום שישי עד יום שני בלילה.

לרישום ועשיית המבחן, לפרטים נוספים ולנקודות ההפצה ניתן לשמוע בקו הטלפון: 073-7289669.

ניתן לעשות המבחן גם בעמודות מדריס פלס- בקופות נוספות- "לעית"- מילוי טפסים. כמזכיר ניתן לקבל ולעשות המבחן במיל באופן קבוע.

עז"י רישום בכחוחת: a0527692282@gmail.com

לדעת"מבחן שבועי – בדף היומי לעז"י ברוך ר' יוסף יום טוב ד"ל

073-7289669

1. האם עדים זוממים חייבים ממון או מלקות?

א. רק ממון.

ב. ממון, וי"א שגם מלקות.

ג. כאשר הם חייבים גם מלקות לעולא משלמים ולרבי יוחנן לוקים.

2. באיזה אופן שייך מלקות באונס ומפתה נערה האסורה עליו לפי עולא?

א. באחוזתו בוגרת.

ב. המפתה אחותו נערה ידומה.

ג. שתי התשובות נכונות.

3. באיזה אופן נחלקו ר"מ וחכמים אם הגונב טובה בשבת משלים תשלומי ד' ה'?

א. בטובח על ידי אחר.

ב. כשטבח בלי התנאה.

ג. בכל אופן.

4. האם טובח לעבודת כוכבים חייב ד' ו/ה'?

א. כן.

ב. לא.

ג. רק באומר שהוא עובדה רק בגמר השחיטה חייב.

5. האם במא שמחתות שייך קים ליה בדרבה מיניה?

א. כן.

ב. לא.

ג. מחלוקת.

1. מאיזה אופן נהנה מותרת לבעלה בעיר כשכבשה ברכוס ויש בעיר מחבוא רק לאשה אחת?

א. כשכל אחת באה להשאל בפני עצמה.

ב. אפילו בבא להשאל עולה ועל חבתה, אבל לא בבא שתיים להשאל בבית אחת.

ג. אפילו בבא שתיים להשאל בבית אחת.

2. לענין מה אדם נאמן לתעד על מה שראה בקטנותו, יחד עם גדול?

א. רק לדברים דרבני, ובבבא אינו נאמן כלל.

ב. אף בממון נאמן למר ששקעה בתורה.

ג. כשעש גדול עמו נאמן לכל דבר.

3. באיזה אופן נחלקו אביו ורבו לשיטת רבי נחמיה בן הקנה אם יש דין קים ליה בדרבה מיניה?

א. בגוב הדימה של חבירו ואכלה.

ב. בתבט חבירו ומשקין של תרומה לתוך פיו.

ג. בנורח חי בשבת מחלוקת ד' לטון ד' וקור שיראיו בתליפת.

4. מתי יש תבוס מיתה לפלג עלמא במציא דבר בשבת מרשות היחיד לרשות הרבים?

א. כשמוציא לרשות הרבים ממש אף ללא תנאה.

ב. כשמוציא לרשות הרבים ממש אף ממש ומנחו שם.

ג. כשמוציא לרשות הרבים ממש ומנחו שם.

5. איזו שפחה נאמנת למר שהאשה השפחה לא נבעלה?

א. כל שפחה.

ב. שפחה שלו או של אחר, ובשפחה שלה מחלוקת.

ג. שפחה שלו או של אחר, אבל שפחה שלה אינה נאמנת לב"ע.

6. אשה שנגרשה, באיזה אופן מותר לה לדרו בשכונתו?

א. אם היא אשת ישראל ולא נישאת, או בהיתה ארוסה.

ב. גם באשת כהן שלא נישאת.

ג. בכל אופן אסור.

7. לאיזה אשה יש קנס לכולי עלמא?

א. קטנה.

ב. נדה.

ג. ממזרת.

8. באיזה אופן פשוט לגמרא שרבי ישבב מודה שלי"ע קידושין תופסים?

א. אלמנה לכהן גדול.

ב. מצור ואדומי.

ג. בעולה לכהן גדול.

9. ממה הזאיר יעקב את בנו שלא יקרה לבנימין אסון בדרך?

א. צנים ופחוס.

ב. אריר וגנבים.

ג. הזאירים מכל דבר.

10. מתי לא שייך קים ליה בדרבה מיניה בגונב כס בשבת?

א. בהגבירו עיניו שלא להוציא ונמקד להוציא.

ב. גם בהגבירו כס עיניו להוציא ועמד לפוש.

ג. גם בהגבירו כס עיניו להוציא ועמד לכתף.

מזור- לדעת חכמה

לעז"י ישראל יעקב ב"ר יצחק אייזיק ד"ל

ההגרלה השבועי

על- 500 ₪

הגרלה נוספת

על מזור לדעת חכמה:

שובר ע"ס 200 ₪

לכמה:

1. האם עדים זוממים צריכים התראה?

א. לא.

ב. כן.

ג. כן, אבל יתור בהם רק אחרי תעידת בעד כדי ידבור.

2. המבשל בשבת בשולג, האם מותר לו להנות מותרבשיל?

א. יש מתירים בו ביום ובמוציא שבת מותר לכולי עלמא.

ב. יש מתירים במוציא שבת, ובשבת עצמה אסור לכולי עלמא.

ג. יש מתירים בו ביום, ויש מתירים במוציא שבת, ויש אסרים לעולם.

3. האם על הגזירות והשפחה שנתיגורו או נשתחררו אחרי ג' שנים ויום אחד, האם יש להם קנס?

א. לא.

ב. גזירות לא ושפחה כן.

ג. גזירות לא ושפחה מחלוקת.

4. נערה שנאסרה ונאסרה, למי משלמים את הקנס?

א. אין לה קנס כלל.

ב. י"א שאין לה קנס, וי"א שקנסה לאביה.

ג. י"א שאין לה קנס, י"א שקנסה לאביה, וי"א שקנסה לעצמה.

1. באיזה אופן נהנה מותרת לבעלה בעיר כשכבשה ברכוס ויש בעיר מחבוא רק לאשה אחת?

א. כשכל אחת באה להשאל בפני עצמה.

ב. אפילו בבא להשאל עולה ועל חבתה, אבל לא בבא שתיים להשאל בבית אחת.

ג. אפילו בבא שתיים להשאל בבית אחת.

2. לענין מה אדם נאמן לתעד על מה שראה בקטנותו, יחד עם גדול?

א. רק לדברים דרבני, ובבבא אינו נאמן כלל.

ב. אף בממון נאמן למר ששקעה בתורה.

ג. כשעש גדול עמו נאמן לכל דבר.

3. באיזה אופן נחלקו אביו ורבו לשיטת רבי נחמיה בן הקנה אם יש דין קים ליה בדרבה מיניה?

א. בגוב הדימה של חבירו ואכלה.

ב. בתבט חבירו ומשקין של תרומה לתוך פיו.

ג. בנורח חי בשבת מחלוקת ד' לטון ד' וקור שיראיו בתליפת.

4. מתי יש תבוס מיתה לפלג עלמא במציא דבר בשבת מרשות היחיד לרשות הרבים?

א. כשמוציא לרשות הרבים ממש אף ללא תנאה.

ב. כשמוציא לרשות הרבים ממש אף ממש ומנחו שם.

ג. כשמוציא לרשות הרבים ממש ומנחו שם.

5. איזו שפחה נאמנת למר שהאשה השפחה לא נבעלה?

א. כל שפחה.

ב. שפחה שלו או של אחר, ובשפחה שלה מחלוקת.

ג. שפחה שלו או של אחר, אבל שפחה שלה אינה נאמנת לב"ע.

רשות- אשה שנכבשה ע"י נכריס נגזר דינה למות, האם היא מותרת לבעלה?

א. מותרת.

ב. אשת ישראל מותרת ואשת כהן אסורה.

ג. גם אשת ישראל אסורה.

רשות- מה נחשב התראת פסק?

א. כאשר המורה לא ידע אם המורה עבר אסור.

ב. כאשר גם המורה לא ידע אם הוא עבר אסור.

ג. כאשר המורה או המורה לא ידעו אם המורה עבר אסור.

לדעת

מבחן שבועי – בדרך היומית

לעית' ברוך ב"ר יוסף יום טוב ז"ל

073-7289669

ניתן לעשות המבחן גם בעמודות נדרים פלוס- בקופות נוספות- "לדעת"- מיליון טפסים.

כמו"כ ניתן לקבל ולעשות המבחן במילי באופן קבוע,

ע"י רישום בכתובת: a0527692282@gmail.com

פרשת ראה- כתובות מ"ו עד נ"ב ~ מבחן מס' 138

המערבת הטלפונים נפתחת בכל שבוע, מיום שישי עד יום שני בלילה.

לרישום ועשיית המבחן, לפרטים נוספים ולנקודות ההפצה

ניתן לשמוע בקו הטלפון: 073-7289669.

1. מי זוכה ל"הון ועושר בבתו וצדקתו עומדת לעד"?

א. הלוואה תורה ומלומדה לאחרים.

ב. ומשאלים לאחרים.

ג. המגדל יתום ויתומה בתוך ביתו.

ד. תרומת חומש מנכסיו לצדקה.

2. מהי כוונת רב המונח שאין הבנים יורשים אלא מן

הקרקע?

א. שאין הבנות נזירות מנכסיו האב כשהשאיר רק

קרקע ולא מסלעין.

ב. שאינם מקבלים כתובת אמן אלא מקרקע

שהשאיר אביהם.

ג. שאין הבכור נוטל פי שניים אלא בקרקע.

3. אשר שהבעל לא כתב בכתובתה שיעירא אותה אם

נשכית, האם הוא חייב לפדותה?

א. כן.

ב. לא.

ג. באשת ישראל כן, אבל באשת כהן לא כיון שהיא

אסורה עליו.

4. אשר שנשבעה או חלתה, האם הבעל יכול לשלוח לה

וג ולומר שתפדה או תרפה את עצמה?

א. לא.

ב. לגבי פדיונה כן ולגבי רפואתה לא.

ג. לגבי פדיונה לא ולגבי רפואתה כן.

5. עד כמה צריך האב לתת כדי להשיא את בתו?

א. עד עשירית נכסיו.

ב. עד חומש נכסיו.

ג. אפילו יותר.

ההגרלה השבועי

על- 500 ₪

הגרלה נוספת

על מדור לדעת חכמה:

שובר ע"ס 200 ₪

לבחירה:

פרשת עקב- כתובות ל"ט עד מ"ה ~ מבחן מס' 137

המערבת הטלפונים נפתחת בכל שבוע, מיום שישי עד יום שני בלילה.

לרישום ועשיית המבחן, לפרטים נוספים ולנקודות ההפצה

ניתן לשמוע בקו הטלפון: 073-7289669.

ניתן לעשות המבחן גם בעמודות נדרים פלוס- בקופות נוספות- "לדעת"- מיליון טפסים.

כמו"כ ניתן לקבל ולעשות המבחן במילי באופן קבוע,

ע"י רישום בכתובת: a0527692282@gmail.com

6. האם להלכה גובים חצי נזק בבבל?

א. בנזק משונה לא ובצורות כן.

ב. גם בנזק משונה גובים.

ג. גם בחצי נזק צורות לא גובים.

7. באיזה אופן הקנס של אונוס ומפתה הוא של הבת רק לפי

רבי שמעון?

א. אם האב מת לפני שנעמה בדין.

ב. אם האב מת אחרי שנעמה בדין.

ג. אם נאנסה ותתפתה כשהיא יתומה.

8. באיזה אופן נתבע ששבע לשקר חיוב קרבן שבעה?

א. רק בתביעת ממון.

ב. בתביעת ממון, וי"א גם בתביעת קנס.

ג. בתביעת ממון, וי"א גם בתביעת קנס אם עמד בדין

והתחייב.

9. באיזה אופן שני שטרות על אותה שדה לאותו אדם מכליל

השני את הראשון?

א. היכא שאין תוספת בשטר השני על הראשון.

ב. אף היכא שהשטר השני הוא מבר והראשון הוא מתנה.

ג. בכל אופן יכול לבטל או מהראשון או מהשני.

10. מתי סוקלים גזירה המאורסה שזינה בפניה בית אביה?

א. רק אם באו עדים בעודה ארוסה.

ב. רק אם באו עדים אחרי הנישואין.

ג. בכל אופן סוקלים אותה בפניה בית אביה.

ההגרלה השבועי

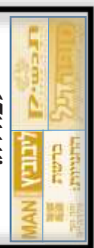
על- 500 ₪

הגרלה נוספת

על מדור לדעת חכמה:

שובר ע"ס 200 ₪

לבחירה:

1. האם מוציא שם רע לוקה או לא?

א. אם שם רע קנס אין לוקה ומשלים.

ב. לוקה ומשלים מאה סעדים.

ג. אינו לוקה כיון לאו שאין בו מעשה.

2. מדוע ביצא למדינת הים מדינתו זנים את אשתו (רש"י)?

א. מפני שראו נחמה ליה בזה.

ב. כיון שראה משועבד לה.

ג. כיון שראה אומרת אלו נזירות ואינו עושה.

3. באיזה אופן יש מחלוקת אם כתובת הבת לאביה או לעצמה?

א. אם אין להם משלים.

ב. אם האב נשיר פופים אותו לזונם

ג. עלולם אינו חייב, אבל מצות שיוזום אם הוא נשיר.

4. איזה אשה אין חייבים לפדותה לבעל עומא?

א. כהן גדול שנשא אלמנה.

ב. ממנה נתינת השואה לשהא

ג. המדינת את אשתו ואח"כ נשכית.

רשות- ממה יתן האדם עד חומש מנכסיו?

א. בתחלה יתן חומש מהקור ואח"כ רק מהדלות.

ב. מהקור לא יתן כלל אלא רק מהדלות.

ג. מהקור יכול לתת כמה שירצה, ומהדלות עד חומש.

מדור- לדעת חכמה

לעית' ברוך ב"ר יוסף יום טוב ז"ל

לדעת

מבחן שבועי – בדרך היומית

לעית' ברוך ב"ר יוסף יום טוב ז"ל

073-7289669

ניתן לעשות המבחן גם בעמודות נדרים פלוס- בקופות נוספות- "לדעת"- מיליון טפסים.

כמו"כ ניתן לקבל ולעשות המבחן במילי באופן קבוע,

ע"י רישום בכתובת: a0527692282@gmail.com

1. מדוע מפתה לא משלם צער?

א. מפני שאין למפתה צער.

ב. מפני ששופה להצטער תחת בעלה.

ג. מפני שהיא מוחלת.

2. מתי המפתה משלם קנס ובושת ומפגם?

א. מיד.

ב. אם לא יכנס.

ג. בושת ומפגם מיד, וקנס אם לא יכנס.

3. האם ליתומה יש קנס?

א. לא.

ב. כן.

ג. באנוסה כן ובמפתה לא.

4. מנין שבושת ומפגם הם לאביה?

א. מסברא שהרי יכול למוסרה לממון ומכח שחין.

ב. מדכתיב "בנעורה בית אביה".

ג. לומדים ממה שהקנס הוא לאביה.

5. האם מפתה משלם בושת ומפגם על פי עצמו?

א. בושת לא וקנס כן.

ב. כן.

ג. מחלוקת.

מדור- לדעת חכמה

לעית' ברוך ב"ר יוסף יום טוב ז"ל

1. מי יכול לעכב מלשאת לאשה אנוסה ומפתה?

א. רק הוא או אביה.

ב. באנוס רק הוא או אביה, ובמפתה גם הוא.

ג. באנוס רק הוא יכול לעכב, ובמפתה גם הוא, אבל אביה אינו יכול לעכב.

2. האם האדון יכול לומר לעבדו עשה עמי ואני זני, ומה הדיון בבתי?

א. מעבד כעני יכול, ובעבד עבד מחלוקת, ובבית לא.

ב. מעבד כעני מחלוקת, ובעבד עבד ובבית לא.

ג. מעבד מחלוקת ובבית לא.

3. באיזה אופן יש מחלוקת אם כתובת הבת לאביה או לעצמה?

א. באירסה אביה ונתגרשה או נחאלפת.

ב. בהשאיה אביה ונתגרשה מבעל זה או נחאלפת.

ג. באירסה אביה ונתגרשה ונשאת.

4. האם מוציא שם רע על יתומה או על קטנה חייב?

א. פטור.

ב. ביתומה חייב ובקטנה פטור.

ג. ביתומה מחלוקת ובקטנה פטור.

רשות- האם באשה שכבר נבעלה שייד קנס?

א. בכל מעלה שייד קנס.

ב. רק אם נבעלה שלא בדרכה שייד קנס.

ג. אף בנבעלה שלא בדרכה לא שייד קנס.